

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Kauppatieteellinen tiedekunta

Laskentatoimi

**LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS
IAS 36:N MUKAAN**

Työn tarkastajat: professori Ulla Kotonen
                        tutkijaopettaja Timo Alho

Joensuussa 10.12.2007

Taina Törrönen
Sepänkatu 19 A 2
80110 JOENSUU
Puh. 040 834 4990

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Törrönen, Taina
Tutkielman nimi:	Liikearvon arvonalentumistestaus IAS 36:n mukaan
Tiedekunta:	Kauppätieteellinen tiedekunta
Pääaine:	Laskentatoimi
Vuosi:	2007
Pro gradu -tutkielma:	Lappeenrannan teknillinen yliopisto 121 sivua, 3 kuviota ja 3 liitettä
Tarkastajat:	prof. Ulla Kotonen tutkijaopettaja Timo Alho
Hakusanat:	liikearvo, arvonalentuminen, IAS 36, IFRS, kirjanpitolaki
Keywords:	goodwill, impairment, IAS 36, IFRS, accounting act

Tutkimuksen päätavoitteena oli tutkia, millainen liikearvon arvonalentumistestaus on IAS 36 -standardin mukaan. Tavoitteena oli myös tutkia arvonalentumistestauksen prosessia yrityksissä. Liikearvon määrittely, käsittely sekä arvonalentumistestaus perustuivat standardia tulkitsevan kirjallisuuden lisäksi ammattilehtikirjoitteluun ja kansainvälisten tiedelehtien artikkeleihin. Tutkimusmenetelmä oli kuvaileva, ymmärtämään pyrkivä, kvalitatiivinen ja normatiivinen. Empiirinen aineisto kerättiin yritysten edustajien, konsultin ja tilintarkastajan teemahaastattelujen avulla.

IAS 36 -standardin mukaisessa liikearvon arvonalentumistestauksessa verrataan rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvoa yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään, joka määritetään joko nettomyyntihinnan tai käyttöarvon perusteella. Käyttöarvo, joka perustuu yksikön vastaisten rahavirtojen nykyarvoon, on selvästi käytetympi tapa. Testauksen suurimmat ongelmakohdat ovat rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittely ja liikearvon kohdistaminen niille sekä diskonttokoron määrittäminen. Näissä on mahdollisuus liikearvon arvonalentumisen peittelyyn. Yritysten testausprosessit erosivat yrityksittäin, mikä vaikeuttaa vertailtavuutta. Testauksen dokumentointiin olisi myös syytä panostaa yrityksissä enemmän.

ABSTRACT

Author: Törrönen, Taina
Title: Goodwill impairment testing under IAS 36
Faculty: LUT, School of Business
Major: Accounting
Year: 2007
Master's Thesis: Lappeenranta University of Technology
121 pages, 3 figures and 3 appendixes
Examiners: prof. Ulla Kotonen
senior lecturer Timo Alho

Keywords: goodwill, impairment, IAS 36, IFRS, accounting act

The main object of this Master's Thesis was to study the goodwill impairment testing under IAS 36. The aim was also to study the process of impairment testing in companies. The definition, treatment and impairment testing of goodwill were based on the interpretative literature of the standard, articles in trade papers and in international journals. Research methodology was descriptive, qualitative and normative. The empirical data was gathered from focused interviews of companies, consultant and auditor.

In the impairment testing of goodwill under IAS 36 carrying amount of cash-generating unit is compared with unit's recoverable amount, which is defined by either fair value less costs to sell or value in use. Value in use, which is based on unit's net present value of the future cash flows, is clearly more generally used. The greatest black spots of testing are determination of cash-generating units and allocation of goodwill to them and determination of the discount rate. These black spots enable covering-up goodwill impairment. Companies testing processes differed, which makes comparison more difficult. The documentation of testing should also be invested more in companies.

ALKUSANAT

Olen vihdoinkin saanut opiskeluni ja tutkimukseni päätökseen. Haluankin kiittää professori Ulla Kotosta työni ohjaamisesta, sillä hänen arvokkaat kommenttinsa, neuvonsa ja kannustuksensa mahdollistivat tutkimukseni etenemisen ja valmistumisen. Kiitos kuuluu myös kaikille tutkimukseeni osallistuneille haastattelemilleni henkilöille. Haluan kiittää myös kaikkia opiskelukavereitani ja etenkin Hannaa, Karoliinaa, Sannaa ja Terhiä muistorikkaista opiskeluvuosista sekä ”graduahdistuksen” jakamisesta tutkielmani tekemisen aikana.

Lisäksi haluan kiittää vielä perhettäni ja avopuolisoani Akia kaikesta siitä tuesta, mitä olen opiskeluvuosieni ja tutkielman tekemisen aikana saanut.

Joensuussa joulukuussa 2007

Taina Törrönen

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Taustaa.....	1
1.2 Tutkimusongelmat, -tavoitteet ja rajaukset.....	3
1.3 Tutkimusaineisto	5
1.4 Tutkimusmenetelmät.....	6
1.5 Tutkielman rakenne	9
2 LIIKEARVO KIRJANPIDOSSA.....	11
2.1 Liikearvon määrittely.....	11
2.1.1 Yleistä.....	11
2.1.2 Sisäisesti aikaansaatu liikearvo.....	17
2.1.3 Negatiivinen liikearvo.....	18
2.2 Liikearvon kirjanpidollinen käsittely	19
2.2.1 Yleistä.....	19
2.2.2 Yhdysvallat	24
2.2.3 Iso-Britannia	26
2.2.4 Australia	27
2.2.5 Suomi	29
2.2.6 IFRS-tilinpäätösnormisto	32
2.3 Yhteenveto.....	41
3 IFRS:N LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTI.....	44
3.1 Rahavirtaa tuottavat yksiköt ja liikearvon kohdistaminen niille	45
3.2 Testauksen ajankohta.....	50
3.3 Arvonalentumistestaus.....	57
3.3.1 Kirjanpitoarvo	60
3.3.2 Käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuville menoilla.....	60
3.3.3 Käyttöarvo	63
3.4 Arvonalentumisen syyt ja kirjaaminen.....	75
3.5 Vähemmistöosuuden huomioon ottaminen.....	77
3.6 Tilinpäätöksessä esitettävät tiedot	79

3.7 Arvonalentumistestauksen prosessi.....	85
3.7.1 Testauksen prosessin kulku	86
3.7.2 Johdon osallistuminen testaukseen.....	91
3.7.3 Yritysten osaaminen testauksessa	93
3.7.4 Testauksen dokumentointi.....	95
3.8 Yhteenveto.....	98
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	104
LÄHDELUETTELO	113
LIITTEET	

TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT LYHENTEET

AARF	Australian Accounting Research Foundation
AAS	Australian Accounting Standard
AASB	Australian Accounting Standards Board
APB	Accounting Principles Board
ARB	Accounting Research Bulletin
ASC	Accounting Standards Committee
CFO	Chief Financial Officer
EBIT	Earnings Before Interest and Taxes
EBITDA	Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization
ED	Exposure Draft
EU	Euroopan unioni
FAS	Financial Accounting Standard(s)
FASB	Financial Accounting Standards Board
FRC	Financial Reporting Standard
HE	Hallituksen esitys
IAS	International Accounting Standard(s)
IASB	International Accounting Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standard(s)
KPL	Kirjanpitolaki (1336/1997)
SFAS	Statement of Financial Accounting Standards
SOX	Sarbanes-Oxley
SSAP	Statement of Standard Accounting Practice
US GAAP	United States Generally Accepted Accounting Principles
WACC	Weighted Average Cost of Capital

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Kansainvälistyminen yritystoiminnassa on ollut nopeaa etenkin viime vuosina. Yritysten vertailukelpoisuutta onkin haluttu parantaa etenkin listattujen yhtiöiden osalta. Sijoittajien etua on siis haluttu korostaa entistä enemmän. Euroopan unioni on omalta osaltaan halunnut parantaa jäsenmaidensa yritysten vertailukelpoisuutta vaatimalla julkisen kaupankäynnin kohteena olevia yrityksiä laatimaan IFRS-standardien mukaiset tilinpäätöksensä ensimmäisen kerran vuodelta 2005. Tämä on ollut suuri muutos myös suomalaisille pörssiyhtiöille, sillä perinteisestä tuloslaskennasta siirryttiin tasekeskeiseen IFRS-tilinpäätökseen. Lisäksi hankintameno on olettamisesta siirryttiin käypiin arvoihin arvostamiseen. IFRS-standardit myös vaativat paljon yksityiskohtaisempia ja laajempia liitetietoja. Niinpä tilinpäätösten laatimisen työmäärät lisääntyivät merkittävästi IFRS:n käyttöönottovuonna (KPMG 2006, 1).

Uutena suomalaisille pörssiyhtiöille IFRS-tilinpäätöksen mukana tuli liikearvon arvonalentumistestaus IAS 36:n (Omaisuserien arvonalentuminen) mukaan. Ennen pörssiyhtiöt noudattivat Suomen kirjanpitolain (KPL 1997/1336) 5 luvun 9 pykälää, jonka mukaan liikearvo voitiin merkitä suoraan kuluksi tai hankintameno voitiin myös jaksottaa. Jos liikearvo aktivoitiin taseeseen, piti se poistaa korkeintaan viidessä vuodessa suunnitelman mukaan. Jos liikearvon vaikutusaika oli pidempi, voitiin se poistaa myös vaikutusaikanaan, pisimmillään 20 vuodessa. (KPL 5:9)

Arvonalennukset on pitkään tunnettu myös kirjanpitolaissa. Pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen tai sijoituksen arvoa on pitänyt alentaa tulosvaikutteisesti, jos on ollut todennäköistä, että sen tuottama tulo tulevaisuudessa on pysyvästi poistamatonta hankintamenoa pienempi (KPL 5:13). Arvonalennus on siis kirjattu vain tilanteissa, joissa alennus on

ollut pysyvä. IAS 36:n mukaan myös tilapäiset arvonalennukset kirjataan kuluksi. IAS 36 antaa yksityiskohtaiset ja kattavat ohjeistukset arvonalentumisen testausta ja kirjausta varten. Suomen säännöstö taas ei anna ohjeistusta arvonalennuksen suuruuden määrittämiseen, eikä esimerkiksi siitä, missä tilanteissa testaus olisi suoritettava. (Aromäki et al. 2004, 283; Halonen et al. 2006, 370–371) Merkittävimpänä suomalaisena liikearvon alaskirjauksena muistetaan varmastikin vuoden 2002 Soneran UMTS-luvistaan tekemä arvonalennus, jonka määrä oli jopa 4,3 miljardia euroa ja joka vastasi 191 % Soneran liikevaihdosta (Summanen 2003, 14–15).

Liikearvon käsittely kirjanpidossa on ollut kiistelty aihe ympäri maailman (Bryer 1995, 284; Seetharaman et al. 2004, 131–132). Edelleenkin ei ole päästy yhteisymmärrykseen maailmanlaajuisesti liikearvon määritelmästä eikä etenkin sen käsittelystä. (Stolowy & Jeny-Cazavan 2001, 493) Jotkut maat tarjoavat jopa useamman vaihtoehtoisen menettelytavan liikearvon käsittelylle, aivan kuten Suomenkin kirjanpitolaki. Tämän vuoksi kansainvälisesti liikearvon käsittelyn yhtenäistäminen on ollut haaste myös IASB-komitealle, joka laatii IFRS-standardeja. (Stolowy & Jeny-Cazavan 2001, 494)

IAS 36 -standardia muutettiin vuonna 2004 (KHT-Media 2006, 1561). Tämä oli seurausta uudesta IFRS 3 -standardista, joka tuli voimaan samaan aikaan. IFRS 3 käsittelee liiketoimintojen yhdistämissä. Tämä standardi korvasi aiemman IAS 22 -standardin yritysten yhteenliittymistä. Uuden standardin tavoitteena on ollut kirjanpitokäsittelyn laadun parantaminen sekä kansainvälisen yhdenmukaisuuden saavuttaminen muun muassa liikearvon ja aineettomien hyödykkeiden käsittelyssä. (KHT-Media 2006, 289) Näin lähennyttiin US GAAP -normistoa. US GAAP:n SFAS 141 ja 142 julkistettiin jo vuoden 2001 kesällä, jolloin liikearvon arvonalentumista alettiin testata säännönmukaisten poistojen sijaan (Harper 2001, 13; Massoud & Raiborn 2003, 26; Schultze 2005; 276). Eroja standardien välille tosin jäi melko paljon. Etenkin varsinaiset

liikearvon arvonalennustestit poikkeavat merkittävästi toisistaan. IASB piti US GAAP:n mukaista testiä liian monimutkaisena ja sen käytännöllisyyttäkin epäiltiin. Tämän vuoksi IASB poisti US GAAP:n kaltaisen testauksen ED3-standardiluonnoksestaan. (Shoaf & Zaldivar 2005, 32) Näin lopullinenkin IAS 36 -standardi eroaa testaukseltaan US GAAP:n vastaavasta.

IFRS:n mukaisella liikearvon arvonalennustestauksen käyttöönotolla on vaikutuksia yritysten tilinpäätöksiin. Rocknessin et al. (2001, 25) mukaan liikearvon arvonalennustesti saa esimerkiksi yritysten tulokset heilahtelemaan entistä enemmän. Heilahtelujen tasoa onkin vaikea ennustaa (PricewaterhouseCoopers 2004b, 10). Etenkin käyttöönottovuonna tulokset ovat parempia vuosittaisten poistojen jäädessä pois (Rockness et al. 2001, 25). Toisaalta uusissa yritysostoissa suurempi osa aineettomista oikeuksista merkitään omaksi eräkseen taseeseen. Näiden poistot voivat olla suurempia kuin aiemman liikearvon, joten pysyvästi tulokset tuskin ovat suuremmat kuin ennen uutta standardia. (PricewaterhouseCoopers 2004a, 11)

1.2 Tutkimusongelmat, -tavoitteet ja rajaukset

Tutkimukseni pääongelmaksi muodostuu se, millainen liikearvon arvonalentumistestaus on IAS 36 -standardin mukaan. Pää tavoitteena on siis tutkia jokaista liikearvon arvonalentumistestauksen osa-aluetta erikseen ja muodostaa testauksesta selkeä kuva. Tavoitteena tutkimuksessani on myös helpottaa yritysten siirtymistä IFRS:n mukaiseen liikearvon arvonalentumistestaukseen.

Alaongelmia tutkimuksessani ovat:

- Miten liikearvo määritellään yleisesti, ja erityisesti Suomen KPL:n, US GAAP:n ja IFRS 3:n mukaan?

- Miten liikearvoa voidaan käsitellä ja miten sitä on käsitelty historiassa eri maissa?
- Mitä ongelmia liikearvon erilaisiin käsittelytapoihin liittyy?
- Miksi liikearvon arvonalentumistestiä pidetään parempana lähestymistapana kuin kerta- tai tasapoistomenetelmää?
- Miten IFRS:n ja US GAAP:n mukaiset liikearvon käsittelytavat eroavat suomalaisesta laskentakäytännöstä?
- Mitkä ovat liikearvon arvonalentumistestauksen ongelmakohdat?
- Millainen liikearvon arvonalentumistestauksen prosessi yrityksissä on, eli miten testaus käytännössä toteutetaan?

Keskityn tutkimuksessani ainoastaan IAS 36 -standardin mukaiseen arvonalentumistestaukseen, enkä yksityiskohtaisesti käy läpi US GAAP:n mukaista liiketoimintojen yhdistämistä tai testausta. Koska yhtäläisyyksiä on paljon, käytän kuitenkin aiheeseen liittyviä artikkeleita hyödykseni niiltä osin, joilta ne vastaavat IFRS:n mukaista liiketoimintojen yhdistämistä tai testausta. Tuon myös esille tärkeimmät eroavaisuudet kyseisten standardien välillä samanaikaisesti, kun käsittelen IFRS:n vastaavia standardeja.

Tutkimuksessani keskityn ainoastaan liikearvoon ja jätän muut aineettomat oikeudet tutkimukseni ulkopuolelle. Liikearvoa määritettäessä tosin sivuutan myös muiden aineettomien oikeuksien määritelmiä IAS 38:n mukaan etenkin IFRS 3 -standardia tutkiessani, sillä aineettomien oikeuksien määritelmät vaikuttavat oleellisesti liikearvon määrittelyyn. Arvonalentumistestausta tutkin ainoastaan liikearvon osalta. Tutkimuksessani en tutki yksityiskohtaisesti yritysten yhteenliittymiin liittyvää hankintamenomenetelmää enkä yhdistelmä- eli pooling-menetelmää. Näitä sivuan pintapuolisesti IFRS 3 -standardin käsittelyn yhteydessä. Keskityn myös ainoastaan jo hankitun liikearvon arvonalentumistestaukseen, enkä käsittele yrityskaupan prosessia tutkimuksessani laisinkaan. Tutkimuksessa en ota huomioon myöskään liikearvon arvonalentumistestauksen verovaikutuksia, enkä muiden standardien vaikutuksia arvonalennustestaukseen. Mainitsen kuitenkin

tutkimuksessa muitakin standardeja, kuten esimerkiksi uuden IFRS 8 -standardin segmenttiraportoinnista. En kuitenkaan perehdy näihin standardeihin sen tarkemmin, sillä muuten tutkimus laajenisi liikaa.

1.3 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu ammattilehtikirjoittelusta, alan kirjallisuudesta sekä artikkeleista kansainvälisissä tiedelehdissä. Lisäksi käytän tutkimuksessani IFRS-standardeja ja niitä tulkitsevaa kirjallisuutta. Standardien tulkinnassa käytän apunani paljon myös suurimpien tilintarkastustoimistojen kansainvälisiä julkaisuja. Rahoitustarkastus on lisäksi laatinut selvitykset listayhtiöiden vuoden 2005 ja 2006 IFRS-tilinpäätöksistä. Näitä selvityksiä käytän paljon tutkimuksessani. Etenkin selvitys vuoden 2006 IFRS-tilinpäätöksistä on tärkeä lähde, sillä siinä on tutkittu myös liikearvon arvonalentumistestauksen prosessia yrityksissä. Lisäksi tutkimusaineistoni koostuu litteroimistani teemahaastatteluista. Teemahaastatteluja ja niiden kulkua käsittelen tarkemmin kappaleessa 1.4. Keskeisimpiä tutkijoita tutkimuksessani ovat Seetharaman et al., Johnson & Petrone, Cathro sekä Johnson & Tearney. Suomalaisista keskeisimpiä tutkimuksessani ovat Rätty & Virkkunen, Leppiniemi sekä Troberg. Tärkeimmät tutkimuksessa käyttämäni lehdet ovat Accounting Horizons ja Journal of Intellectual Capital.

Tutkimuksessa käsittelen erityisesti standardeja IAS 36 ja IFRS 3. Myös yritysten yhteenliittymien aiempaa standardia IAS 22:ta tutkin pääpiirteissään, koska siten tuon esille tärkeimmät muutokset uuteen IFRS 3 -standardiin. Kirjallisuuden pohjalta tutkin liikearvon käsitettä ja käsittelyä historiallisesti eri maissa. Historiakatsaus ulottuu 1900-luvun puoliväliin, jolloin virallisia kantoja liikearvon käsittelyyn alkoi ilmestyä. Eri maista otan tarkempaan käsittelyyn Suomen lisäksi Yhdysvallat, Iso-Britannian ja Australian. Nämä valitsin, koska etenkin Yhdysvalloilla ja Iso-

Britanniassa on ollut suuri vaikutus muiden maiden liikearvon käsittelyn kehitykseen.

Liikearvon arvonalentumistestauksesta on kirjoitettu kansainvälisesti melko paljon. Etenkin US GAAP -normiston arvonalentumistestauksesta on kirjoitettu viime vuosina enemmänkin. Tämän vuoksi ei varmaankaan liikearvon arvonalentumistestistä IFRS:n mukaan ole kirjoitettu niin paljoa, sillä asia ei enää ole kovin uusi. Näitä US GAAP -normistoa koskevia artikkeleita voin hyödyntää tutkimuksessani, sillä IFRS:n mukainen arvonalentumisstandardi vastaa pääosin amerikkalaista käytäntöä, vaikka itse testaus onkin erilainen.

Tutkimuksessani viitatessani johonkin tiettyyn IFRS-standardin kohtaan käytän kyseisen standardin lyhennettä ja kappalenumeroitua. Jos taas viittaan esimerkiksi jonkin IFRS-standardin päätösten perusteisiin, käytän silloin sivunumerointia ja viittaan KHT-Median julkaisuun IFRS-standardeista.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmäni on kuvaileva eli deskriptiivinen sekä ymmärtämään pyrkivä (Hirsjärvi et al. 2005, 130). Tutkimusta voi luonnehtia myös normatiiviseksi. Tutkimusmenetelmäni on myös kvalitatiivinen. Käyttämäni empiirisen aineiston keräysmenetelmä on teemahaastattelu, jossa kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä, kuten strukturoidussa haastattelussa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47). Tämä lähestymistapa soveltuu parhaiten tutkimukseeni, sillä kyseessä on monitahoinen aihe. Lisäkysymyksillä pystyn helposti selventämään haastateltaville aihetta ja pyytämään tarvittaessa selvennystä heidän vastauksiinsa. Tarkoitukseni ei ole saada aiheesta niinkään objektiivista ja yleistettävissä olevaa tietoa, vaan pyrin syvällisempään analyysiin, jossa annetaan tilaa haastateltavien eri näkemyksille liikearvon arvonalennustestistä, sen prosessista ja siihen

liittyvistä ongelmista. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 35) mukaan juuri haastattelun avulla pystytään syventämään tietoja paremmin kuin kyselylomakkeen avulla. Haastattelussa haastateltava nähdäänkin enemmänkin subjektina ja aktiivisena osapuolena (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35).

Haastattelun tutkimuksessani kolmea eri tahoa: yrityksen edustajia, tilintarkastajaa sekä konsulttia. Haastatteluun valitut yritykset ovat testanneet liikearvon arvonalentumista jo parin vuoden ajan, jolloin heillä on jo selkeä käsitys testin luonteesta. Yritysten valitsemisesta haastatteluun kerron jäljempänä enemmän. Yrityksen edustajien haastatteluilla pyrin selvittämään, miten yrityksissä arvonalentumistesti käytännössä toteutetaan. Kartoitan myös mahdollisia ongelmia, joita yritykset ovat kohdanneet arvonalentumistestiin liittyen. Lisäksi pyrin selvittämään, kuinka paljon yrityksen resursseja liikearvon arvonalentumistesti sitoo vuosittain verrattuna muihin standardeihin.

Tilintarkastajan haastattelulla pyrin selvittämään, miten yritykset ovat hänen mielestään selvinneet liikearvon arvonalentumistestin toteuttamisesta ja mitä parannettavaa yrityksillä on testeissä ollut. Tavoitteena on myös kartoittaa tilintarkastuksen ongelmakohtia arvonalentumistestauksessa. Konsultin haastattelussa tavoitteenani on kartoittaa, millaisissa tilanteissa ja ongelmassa yritykset käyttävät konsultointia liittyen liikearvon arvonalentumistestiin. Lisäksi tavoitteenani on kartoittaa standardin ongelmakohtia. Tavoitteenani on selvittää myös, miten paljon yritykset konsultointia käyttävät arvonalentumistestiin liittyen. Eli onko se yleisempää juuri tämän standardin kohdalla kuin muissa standardeissa. Näin saan yksittäisiä yrityksiä laajemman käsityksen liikearvon arvonalentumistestin prosessista ja ongelmakohtista.

Haastattelin yhteensä viittä yrityksen edustajaa tutkimustani varten. Haastattelurunko on esitetty liitteessä 1. Runkokysymysten lisäksi kysyin myös yksityiskohtaisempia alakysymyksiä ja kysymysten esitysjärjestys

hieman vaihteli. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa viiden henkilön otos ei riittäisi siihen, että tulokset olisivat yleistettävissä otoksen pääjoukkoon. Tähän en kuitenkaan kvalitatiivisessa tutkimuksessani ole edes pyrkimässä, vaan tarkoitukseni on saada yksilöllistä tietoa kyseisestä aiheesta.

Haastateltavat yritykset valitsin tutustumalla yritysten vuosikertomuksien liikearvon arvonalentumistestauksesta kertoviin liitetietoihin. Pysin valitsemaan testauksesta eri tavoin raportoivia yrityksiä. Olisin halunnut ottaa haastateltaviksi myös pienempiä pörssiyrityksiä, mutta heidän talousjohtajansa useimmiten pitivät heidän liikearvon arvonalentumistestaustaan liian yksinkertaisena prosessina, jotta siitä olisi mitään hyötyä tutkimukselleni. Toiset taas eivät halunneet osallistua haastatteluun kiireen vuoksi. Suuremmat yritykset taas olivat hyvinkin innostuneita osallistumaan tutkimukseeni.

En mainitse haastattelemini yritysten nimiä tutkimuksessani luottamuksellisuuden säilyttämiseksi. Mukana olevat yritykset ovat kaikki listattuina Helsingin pörssissä ja toimivat kaikki eri toimialoilla. Halusin valita yrityksiä eri toimialoilta, jotta tutkimukseni kattaisi mahdollisimman monentyyppiset yritykset. En valinnut yrityksistä haastateltavia henkilöitä itse, vaan yrityksistä aina kerrottiin, kuka olisi paras henkilö haastatteluun. Yritys A:ssa haastattelin yrityksen Financial Controlleria, joka vastaa yrityksessä käytännössä liikearvon arvonalentumistestauksesta ja toimii talousjohtajan alaisena. Yritys B:ssä haastattelin yrityksen talousjohtajaa ja yritys C:ssä yrityksen CFO:ta. Yritys D:n edustaja oli IFRS-asiantuntija ja Yritys E:stä haastattelin Business Controlleria. Yritys D:n ja Yritys E:n edustajia haastattelin puhelimitse ja muita yritysten edustajia kasvotusten.

Yritykset olivat kaikki Yritys E:tä lukuun ottamatta suuria. Yritysten koot vaihtelivat huomattavasti, sillä pienimmän haastatellun yrityksen (Yritys E) liikevaihto oli alle 100 miljoonaa euroa ja suurimman (Yritys D) liikevaihto oli jo lähempänä kymmentä miljardia euroa. Kaikki muut yritykset paitsi

Yritys E ovat laatineet ensimmäisen IFRS:n mukaisen tilinpäätöksensä vuodelta 2005. Yritys E ensimmäinen IFRS-tilinpäätös on vuodelta 2006. Yritys E:ssä siirtymispäivä standardeihin tosin on 1.1.2004 aivan kuten muillakin yrityksillä, joten hekin ovat harjoittaneet liikearvon arvonalennustestausta yhtä pitkään kuin muutkin.

Haastattelin tutkimukseeni puhelimitse Deloitte & Touche Oy:n Nina Lindemania, joka on Deloitte & Touche Oy:n tilintarkastusfunktion Manager. Hän ei kuitenkaan itse toimi yksikössä tilintarkastajana vaan on erikoistunut IFRS-kysymyksiin. Tutkimuksessani hän edustaa konsultin näkökulmaa. Haastattelukysymykset konsultille löytyvät liitteestä 2. Lisäksi haastattelin puhelimitse PricewaterhouseCoopers Oy:n KHT-tilintarkastajaa ja Partneria Leena Puumalaa. Hän edustaa tutkimuksessani siis tilintarkastajan näkökulmaa. Haastattelukysymykset hänelle löytyvät liitteestä 3.

Haastattelut kestivät 25–45 minuuttia. Nauhoitin kaikki haastattelut ja litteroin ne sitten lähes sanatarkasti, jolloin tekstiä syntyi yhteensä noin 73 sivua. Teemahaastatteluista saamani tulokset esitän yhdessä teoriaosuuden kanssa, joten erillistä empiriaosuutta ei varsinaisesti tutkimuksessani ole. Näin vältän turhaa toistoa, jota syntyisi erillisestä empiriaosuudesta. Kun tutkin tiettyä standardin kohtaa, analysoin myös samalla saamani tulokset teemahaastatteluista.

1.5 Tutkielman rakenne

Johdannossa on käsitelty tutkimuksen taustaa ja merkittävyyttä. Lisäksi siinä on muodostettu tutkimusongelma, alaongelmat, tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset. Johdannossa on käsitelty myös tutkimukseen käytettävää aineistoa sekä käytettäviä tutkimusmenetelmiä.

Toisessa kappaleessa käsitellään liikearvon käsittelyä kirjanpidossa. Tässä kappaleessa tutkitaan ensinnäkin liikearvon määritelmän eri näkemyksiä. Lisäksi tutkitaan liikearvon käsittelyn historiaa ja nykypäivää kansainvälisesti ja Suomen näkökulmasta. Lisäksi käsitellään uutta IFRS 3 -standardia liikearvon osalta. Tässä kappaleessa esitän myös teemahaastattelujen tuloksia liittyen IFRS 3 -standardiin. Myös aiempaa IAS 22 -standardia tutkitaan pääpiirteissään, jotta voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, miksi käytäntöä on haluttu muuttaa.

Kolmas kappale on tutkimuksen asiasisällöllisesti tärkein kappale, sillä siinä tutkitaan IAS 36 -standardia liikearvon arvonalentumistestauksen osalta ja tuodaan esille siihen liittyviä ongelmakohtia. Tässä kappaleessa keskitytään liikearvon arvonalentumistestauksen eri osa-alueisiin ja myös teemahaastattelujen tuloksia esitetään sopivissa normikohdissa. Kolmannen kappaleen lopussa tutkitaan vielä testauksen prosessia käytännössä teemahaastattelujen avulla. Tässä kohdassa käsittelen prosessin kulkua yrityksissä, johdon osallistumista testaukseen, yrityksissä olevaa osaamista testauksen läpi viemiseksi ja yritysten dokumentointia testauksesta.

Neljännessä kappaleessa esitetään tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset.

2 LIIKEARVO KIRJANPIDOSSA

Tässä kappaleessa tavoitteenani on tutkia liikearvon käsittelyä. Kappaleessa määrittelen liikearvon yksityiskohtaisesti ja tuon esille, ettei sen määrittely ja käsittely ole maailmanlaajuisesti vakiintunut yhteen tapaan. Tämän vuoksi käyn myös muutaman eri maan liikearvon käsittelyä tarkemmin läpi. Lopuksi tutkin vielä tarkemmin erityisesti Suomen sekä IFRS-tilinpäätösnormiston liikearvon käsittelyä, mikä luo pohjan tutkimukseni muille luvuille.

2.1 Liikearvon määrittely

Yleisesti tunnettua ja hyväksyttyä käsitystä liikearvosta ei vielä ole pystytty muodostamaan. Tämän vuoksi myös liikearvon käsittely on kirjavaa niin eri maiden välillä kuin maiden sisäisestikin. (Seetharaman et al. 2004, 132) Väittelyä on käyty siitä, onko liikearvo yrityksen omaisuuserä vai ei (Johnson & Petrone 1998, 293). Yhteisymmärrykseen ei ole päästy edes siitä, pitäisikö liikearvo kirjata suoraan kuluksi kauppahetkellä vai aktivoida taseeseen. Lisäksi on erilaisia käytäntöjä siitä, miten aktivoitua liikearvoa käsitellään taseessa. Seuraavissa alakappaleissa käyn läpi liikearvoa eri tilanteissa. Kappaleessa 2.1.1 tutkin liikearvoa, joka muodostuu yrityskauppatilanteessa. Sitä yleensä pidetäänkin ainoana ”oikeana” liikearvona, jota tulisi käsitellä kirjanpidossa. Kappaleessa 2.1.2 käsittelen sitten sisäisesti aikaansaatua liikearvoa ja kappaleessa 2.1.3 negatiivista liikearvoa. Vaikka negatiivinen liikearvo syntyykin yrityskauppatilanteessa, on sen käsittely kirjanpidossa hieman erilainen kuin tavallisen liikearvon.

2.1.1 Yleistä

Aikaisimmat liikearvon eli goodwillin määritelmät löytyvät jo 1800-luvun lopusta. Bithell kirjoitti teoksessaan ”A Counting House Dictionary” vuonna 1882, että liikearvo on se arvo, jolla yrityksen omistaja olisi suostuvainen luopumaan yrityksensä odotuksista siirtämällä ne toiselle. 1900-luvun

alussa Yang taas totesi, että liikearvo muodostuu yritysostosta ja on oltava rahassa mitattavissa. (Seetharaman et al. 2004, 133) Liikearvon olemassaolo liittyy moniin oikeuksiin, kuten tavaramerkkiin, yrityksen nimeen, tietotaitoon, sijaintiin ja sopimuksiin. Jos jokin tai usea näistä oikeuksista poistetaan, menettää liikearvo arvoaan usein merkittävästikin. (Cathro 1996, 169)

Liikearvo on aineeton oikeus, jota on vaikeaa mitata. Se voi olla muun muassa yrityksen maine, hyvä koulutettu työvoima, hyvä liikepaikka tai hyvät liikesuhteet muuhun teollisuuteen. Liikearvo voi myös olla mitä tahansa muuta, josta maksetaan yritysostoissa ostettavan yrityksen taseen nettovarallisuuden lisäksi. (Seetharaman et al. 2006, 338) Liikearvoa ei voida myöskään erottaa yrityksestä, eikä sitä siten voida erikseen myydä tai ostaa (Cathro 1996, 169; Dagwell et al. 2003, 2; Seetharaman et al. 2006, 338).

Laskentatoimen ammattilaiset suhtautuvat liikearvoon varovaisesti, sillä he ovat kiinnostuneita siitä, miten sen arvo määritetään (Cathro 1996, 181; Seetharaman et al. 2004, 131). Tämänhän on todettu olevan vaikeaa. Cathron (1996, 181) mukaan tämän laskentatoimen ammattilaisten lähestymistavan huonona puolena on se, ettei se itse asiassa määrittele ollenkaan, mitä liikearvo tosiasiallisesti on. Arvon mitattavuudella ei hänen mielestään pitäisi olla mitään tekemistä sen kanssa, onko jokin aineeton oikeus erotettavissa liikearvosta omaksi omaisuuseräkseen vai ei. (Cathro 1996, 181)

Ma ja Hopkins (1988, 76) määrittelivät liikearvon olevan ostettavan yrityksen tulevaisuuden ylituottojen nykyarvo. Maksettavasta liikearvosta sovitaan neuvotteluprosessin aikana ja se on sama kuin kauppahinnan ja aineettoman ja aineellisen nettovarallisuuden käypien arvojen erotus. (Ma & Hopkins 1988, 76) Myös Colley ja Volkan (1988, 35) tuovat tämän määritelmän esille artikkelissaan. Nykyarvon määrittäminen tosin on melko työlästä ja vaikeaa, sillä tuottoja on vaikea ennustaa (Seetharaman et al.

2004, 133). Lisäksi kaupan kummankin osapuolen on hyväksyttävä nykyarvon laskentaan liittyvät oletukset, jotta kauppa voisi edes toteutua ja liikearvoa syntyä (Colley & Volkan 1988, 35).

Liikearvoa voidaan Cathron (1996, 175) mukaan lähestyä kahdella eri tavalla. Se on voitu nähdä pelkästään terminä, johon sisältyvät kaikki yritysoston aineettomat oikeudet, kuten nimi, tavaramerkit ja patentit. Liikearvo toimii tällöin ikään kuin sateenvarjona kaikille aineettomille oikeuksille. Myös Colley ja Volkan (1988, 36) tuovat tämän lähestymistavan esille artikkelissaan. Toisen lähestymistavan mukaan taas kaikki aineettomat oikeudet liikearvon lisäksi arvostetaan taseeseen erikseen. (Cathro 1996, 175)

Liikearvoa voidaan tulkita myös sen elementtien kautta. Esimerkiksi Cathro (1996, 172) listaa artikkelissaan liikearvon neljä elementtiä, jotka ovat asema-, henkilökohtainen, nimi- sekä monopoliliikearvo. Nämä elementit liittyvät liikearvon määritelmään, jonka mukaan liikearvo on se yrityksen ominaisuus, joka houkuttelee asiakkaita. Asemaliikearvo tarkoittaa sitä, että yrityksen sijainti houkuttelee asiakkaita. Asiakkaat käyttävät yritystä, koska se on lähellä tai he ovat tottuneet käyttämään sitä. Henkilökohtainen liikearvo taas saa asiakkaat palaamaan, sillä jotkut yrityksen johdon henkilökohtaiset ominaisuudet miellyttävät heitä. Nimiliikearvossa taas on kysymys yrityksen nimen maineesta, joka saa asiakkaat palaamaan. Monopoliliikearvossa taas ovat mukana lisenssit, patentit ja muut oikeudet, jotka oikeuttavat toimimaan monopoliasemassa. Kaikki liikearvon elementit eivät välttämättä kuulu itse liikearvoon, vaan ovat itsenäisiä aineettomia oikeuksia. On jopa väitetty, että liikearvo koostuu muista elementeistä kuin aiemmin kuvatut. (Cathro 1996, 170; 172) Kuten jäljempänä nähdäänkin, liikearvo koostuu IFRS:n mukaan juuri eri elementeistä kuin äsken mainitut.

Johnson ja Petrone (1998, 294) lähestyvät liikearvon määritelmää kahden eri näkökulman kautta. Ensimmäinen on ylhäältä alas -näkökulma ja

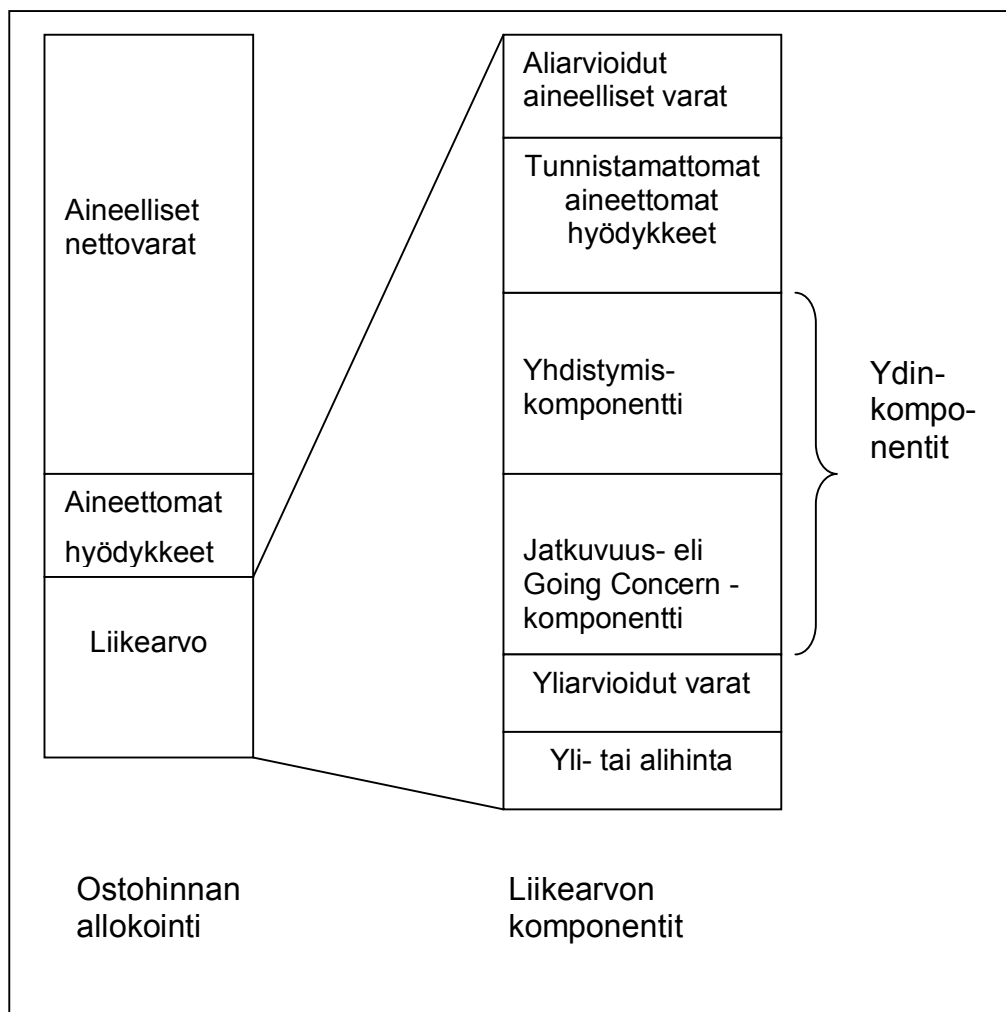
toinen alhaalta ylös -näkökulma. Ylhäältä alas -näkökulmassa liikearvo on osa isompaa varallisuuserää. Jos tämä isompi varallisuuserä katsotaan varaksi, joka aktivoidaan taseeseen, on myös itse liikearvo aktivoitava taseeseen. Tämä isompi varallisuuserä pilkotaan pienempiin osiin ja määritetään niiden varallisuusarvot. Jäljelle jäävä ylimääräinen osa merkitään siten liikearvoksi. (Johnson & Petrone 1998, 294)

Alhaalta ylös -näkökulman mukaan liikearvoa lähestytään vastakkaisesta suunnasta. Liikearvo määritellään siinä osatekijöidensä eli komponenttiensa kautta. Näkökulman mukaan ostaja ostaa joitakin sellaisia resursseja ostettavalta yritykseltä, mikä tuo lisäarvoa ostajalle. Tämä ylimääräinen maksu eli liikearvo koostuu kahdesta eri *ydinkomponentista*: *going concern* eli *jatkuvuus-komponentista* ja *yhdistymis-komponentista*. Going concern -komponentissa ostettava yritys katsotaan itsenäiseksi. Ostettava yritys on hankkinut going concern -liikearvonsa joko sisäisesti tai aiemman yrityskaupan kautta. Liikearvo muodostuu tässä komponentissa siitä, että ostettavan yrityksen hyödykkeet tuottavat enemmän arvoa yhdessä kuin erikseen ostettuina. Liikearvon määrä on itsenäisen yrityksen markkina-arvo. Yhdistymis-komponentti taas muodostuu vasta yritysten yhdistymisen seurauksena, kun ostavalle yritykselle muodostuu synergia- eli yhdistymisetuja. (Johnson & Petrone 1998, 294–296) Näitä etuja voivat olla muun muassa edullisemmat raaka-aineet, mittakaavaetu, veroedut tai hallitseva markkina-asema, joka muodostuu yhteenliittymisen myötä (Aromäki et al. 2004, 309; Martinson 2002, 66; Troberg 2003, 96). Yhdistymis-komponentin arvo on kauppahinnan ja ostettavan itsenäisen yrityksen markkina-arvon erotus (Johnson & Petrone 1998, 294–296).

Johnson ja Petrone (1998, 295) mainitsevat myös muita mahdollisia liikearvon komponentteja. Näistä ensimmäinen on ostettavan yrityksen nettovarallisuuden käypien arvojen ja kirjanpitoarvojen erotus. Joskus nämä sisältyvät liikearvoon, sillä käypien arvojen määrittäminen voi joissain tilanteissa olla hankalaa. Toinen komponentti on ostettavan

yrittäjien tunnistamattomien muiden aineettomien oikeuksien käyvät arvot. Joskushan esimerkiksi tutkimus- ja kehittämismenoja ei aktivoida taseeseen. Kolmas mahdollinen komponentti on ostajan tekemä virhearviointi, jolloin se yliarvioi jonkin omaisuuserän. Neljäs mahdollinen komponentti on ostajan maksama yli- tai alihinta yrityksestä, mikä on seurausta ostoneuvotteluista. Johnson ja Petrone (1998, 295–296) eivät kuitenkaan pidä näitä liikearvon komponentteina, vaan ainoastaan going concern -komponentti ja yhdistymis-komponentti ovat ydinliikearvoa. Ensimmäinen mahdollinen komponentti nimittäin ei ole itsenäinen omaisuuserä, vaan edustavat tuottoja, joita ostaja ei ole huomionnut. Toinen komponentti taas koostuu aineettomista oikeuksista, jotka voivat olla itsenäisesti määriteltävissä omiksi omaisuuserikseen. Kolmas komponentti, eli ostajan virhearviointi, ei myöskään ole omaisuuserä, vaan lähinnä mittaamisvirhe ja neljäskin komponentti, eli maksettu yli- tai alihinta, kuvastaa ainoastaan tappiota tai voittoa. (Johnson & Petrone 1998, 295–296)

Vaikka edellä mainittuja komponentteja ei nykyisten säännösten ja standardien valossa luetakaan liikearvoon, on olemassa riski, että kolmas ja neljäs komponentti joskus sisältyvätkin liikearvoon. Tämä voi johtua muun muassa siitä, ettei ostotilanteissa tappioita tai voittoja kirjata. Myös ensimmäinen ja toinen komponentti voivat sisältyä liikearvoon, jollei käypiä arvoja eri omaisuuserille ole tarjolla tai jollei näitä omaisuuseriä voida luotettavasti tunnistaa. (Johnson & Petrone 1998, 296) Seuraavana on vielä havainnollistava kuvio ostettavan yrityksen hinnan muodostumisesta ja liikearvon eri komponenteista, joita olen edellä selittänyt. Kuvioon on liikearvon ydinkomponenttien lisäksi merkitty liikearvon muut mahdolliset komponentit.

KUVIO 1. Ostettavan yrityksen ostohinnan allokointi ja liikearvon komponentit. (KPMG 2003, 25)

Liikearvon syntymiseen liittyy myös sellaisia erikoistilanteita, jotka vaikuttavat myös sen käsittelyyn. Seuraavassa esitän kaksi erikoistapausta liikearvosta, eli sisäisesti aikaansaadun liikearvon sekä negatiivisen liikearvon. Näitä ei siis tyypillisesti käsitellä samalla tavoin kuin edellä määrittelemääni liikearvoa, joten käsittelen näitä sen vuoksi erikseen. Samalla käsittelen näiden liikearvojen käsittelyä, vaikka itse ostetun liikearvon käsittelyä tutkin vasta kappaleessa 2.2 tarkemmin.

2.1.2 Sisäisesti aikaansaatu liikearvo

Lähtökohtaisesti liikearvo tunnistetaan ja aktivoidaan taseeseen ainoastaan yritysostotilanteissa. Tosiasiallisesti yrityksen sisällä jatkuvasti kehittyä liikearvoa yrityksen kasvaessa ja alihankkija- ja asiakassuhteiden kehittyessä. Seetharaman et al. (2004, 137–138) tulkitsivat Leetä (1971) siten, että hänen mukaansa sisäisesti tuotettua liikearvoa ei pitäisi käsitellä kirjanpidossa, koska sen määrittäminen perustuisi useisiin oletuksiin ja arvioihin muun muassa tulevista tuotoista ja käytettävästä korkokannasta. Liikearvolle olisi myös vaikeaa kohdistaa siihen liittyvät kulut. Tällaisia kuluja olisivat muun muassa mainonnan kulut. Myös liikearvon määrän objektiivisuus ja todennettavuus olisivat käytännössä mahdottomia toteuttaa. (Seetharaman et al. 2004, 137–138)

Toisaalta sisäisesti aikaansaadun liikearvon kirjaamista taseeseen on perusteltu sillä, ettei sisäisesti tuotetulla ja ostetulla liikearvolla ole käytännössä mitään eroa. Jos sisäisesti aikaansaatua liikearvoa ei aktivoida taseeseen, yritysten vertailu vaikeutuu. Tällöin vertailua ei voida tehdä sellaisten yritysten välillä, joista toinen kasvaa yritysostoin ja toinen sisäisesti. Toisaalta vasta kauppahetkellä voidaan liikearvon arvo määrittää objektiivisesti, mikä tukee ainoastaan ostetun liikearvon kirjaamista taseeseen. (Seetharaman et al. 2004, 144)

Kansainvälisesti sisäisesti aikaansaatua liikearvoa käsitellään yhtenäisesti. Sitä ei yleisesti käsitellä laisinkaan kirjanpidossa. (Brunovs & Kirsch 1991, 139) Esimerkiksi Stolowyn ja Jeny-Cazavanin (2001, 486) tutkimuksesta käy ilmi, ettei yksikään tutkituista 21 maasta hyväksynyt sisäisesti tuotettua liikearvoa kirjanpitonormeissaan. Mukana oli silloisten Euroopan unionin maiden lisäksi Australia, Kanada, Japani, Norja, Sveitsi sekä USA (Stolowy & Jeny-Cazavan 2001, 486). Sisäisesti aikaansaatu liikearvo ei siis yleensä muodosta ongelmia, kun vertaillaan eri normeilla laadittuja tilinpäätöksiä keskenään. Myöskään IFRS-standardi ei salli sisäisesti aikaansaadun liikearvon merkitsemistä kirjanpitoon.

2.1.3 Negatiivinen liikearvo

Negatiivisen liikearvon määritelmä on ristiriitainen. Se tarkoittaa teoriassa, että ostettavasta yrityksestä koituisi negatiivisia synergiaetuja, eli kappaleen 2.1. mukaisesti esimerkiksi kalliimpia raaka-aineita. Siksi negatiivisen liikearvon käsittely onkin täynnä ongelmia. Negatiivinen liikearvohan syntyy siitä, kun nettovarallisuuden käyvät arvot ylittävät ostohinnan. (Ma & Hopkins 1988, 83) Toisen käsityksen mukaan negatiivinen liikearvo on enemmänkin seurausta tarjouskaupasta, missä myyjä haluaa myydä yrityksen nopeasti tai epäsuotuisaan aikaan (Seetharaman et al. 2004, 143). Tämä on mielestäni parempi selitys negatiiviselle liikearvolle, sillä tuskin kukaan haluaisi ostaa jotakin yritystä, jos siitä koituisi negatiivisia synergiaetuja. Edullinen kauppa on taas täysin mahdollista.

Negatiivista liikearvoa on käsitelty historiassa eri maissa eri tavoin. En kuitenkaan perehdy eri maihin sen tarkemmin, vaan kerron lähinnä miten sitä on yleisesti käsitelty. IFRS-normiston mukaiseen käsittelytapaan palaan jäljempänä kappaleessa 2.2.6. Negatiivinen liikearvo on siis voitu kirjata muun muassa taseeseen siirtyväksi luotoksi. Tällöin se on voitu systemaattisesti poistaa, eli kirjata tuloksi, tulokseen odotettuna vaikutusaikanaan. (Ma & Hopkins 1988, 83) Toisaalta se on voitu kirjata taseen realisoitumattomiin varoihin ja purkaa se sitten kun ostetut varat myydään tai poistetaan. Jos negatiivinen liikearvo on syntynyt jostakin haitallisesta vaikutuksesta yritysostossa ostavalle yritykselle, on se kirjattu varaukseksi. Kun tämä haitallinen vaikutus toteutuu, tuloutetaan varaus. (Seetharaman et al. 2004, 143)

2.2 Liikearvon kirjanpidollinen käsittely

Tässä kappaleessa keskityn liikearvon kirjanpidolliseen käsittelyyn. Tavoitteenani on ensiksi tutkia liikearvon käsittelyä yleisellä tasolla. Lisäksi tutkin muutaman maan liikearvon käsittelyä hieman tarkemmin ja lopuksi keskityn IFRS-tilinpäätösnormiston mukaiseen liikearvon määrittämiseen ja käsittelyyn.

2.2.1 Yleistä

Liikearvon käsittelystäkin on käyty ja käydään edelleen väittelyä maailmanlaajuisesti (Grant 1996, 18). Grantin (1996, 18) mukaan yhtä ainoa oikeaa tapaa ei ole, vaan ainoastaan kyseenalaisia vaihtoehtoja. Kansainvälisesti on nähtävissä kolmenlaista suhtautumista liikearvon käsittelyyn. Ensimmäisen näkökulman mukaan liikearvo pitäisi poistaa heti kertapoistona veloittaen taseen voittovaroja varovaisuuden periaatteen mukaisesti. Vastakohtaisen näkemyksen mukaan se taas tulisi aktivoida ja poistaa taloudellisena vaikutusaikanaan suoriteperusteisesti. Kolmannen näkemyksen mukaan liikearvo tulisi aktivoida, mutta sitä ei pitäisi poistaa laisinkaan. (Brunovs & Kirsch 1991, 137; Johnson & Tearney 1993, 58; Seetharaman et al. 2004, 132)

Ensimmäisen näkökulman, eli kertapoiston, kannattaja Spacek (1964, 37; 39) perustelee kantaansa sillä, että aktivointi taseeseen ja asteittainen poistaminen ovat liian arvionvaraisia. Poistot lisäksi aliarvioivat nettotuloja ja näin vääristävät tuloslaskelmaa vuosittain. (Spacek 1964, 37; 39) Kertapoisto on tehtävä veloittaen voittovaroja, sillä se katsotaan enemmänkin omaisuuseräksi eikä normaaliksi kuluksi (Brunovs & Kirsch 1991, 137). Kertapoisto on perusteltua myös siksi, koska ostettu yritys itsenäisenä osana menettää kuitenkin merkityksensä (Seetharaman et al. 2004, 134). Näin sillä ei ole todellista arvoa tulevaisuudessa, eikä yksinään erotettuna yrityksestä, joten sitä ei tulisi merkitä taseeseen laisinkaan (Johnson & Tearney 1993, 58). Koska sitä ei voida myydäkään

erikseen, ei sillä ole merkitystä myöskään tilinpäätösten käyttäjille (Seetharaman et al. 2004, 134). Kertapoiston kannattajien mielestä liikearvo ei ole myöskään mitattavissa. Lisäksi liikearvo sekoittuu ostavassa yrityksessä sisäisesti aikaansaatuun liikearvoon, kun ostava yritys yrittää ylläpitää ostetun yrityksen liikearvoa. Tällöin ostettua liikearvoa on mahdotonta erottaa sisäisesti tuotetusta. (Johnson & Tearney 1993, 58) Erään näkemyksen mukaan on myös vaikeaa erotella ne aineettomat oikeudet, jotka aktivoidaan taseeseen. Jos liikearvo ja brandit aktivoidaan taseeseen, voitaisiin aivan hyvin aktivoida myös kaikki muutkin asiat, jotka liittyvät liiketoimintaan. Esimerkkinä tällaisesta aktivoinnista Tollington (1994, 15) käyttää artikkelissaan ilmakehän tyyppiä, jota lannoittaja käyttää liiketoiminnassaan. (Tollington 1994, 15)

Kertapoiston käyttäminen liikearvon käsittelyssä onkin usein johtanut väärinkäytöksiin. Kertapoistoa on käytetty Woolfin (1990) mukaan silloin, kun varoja on yritysostoissa arvostettu mahdollisimman alhaisiin arvoihinsa ja vastaavasti näin on liikearvo saatu mahdollisimman suureksi. Kertapoiston käyttäminen on näin mahdollistanut myöhäisempien vuosien mahdollisimman pienet poistot ja paremmat tulokset. (Seetharaman et al. 2004, 131–132) Johnsonin ja Tearneyn (1993, 58) mukaan tämä lähestymistapa onkin ollut käytössä lähinnä sen helppouden takia, eikä sen määrittelyn oikeellisuuden vuoksi. Se oli myös laajimmin hyväksytty tapa lähestyä liikearvoa. (Johnson & Tearney 1993, 58)

Toisen näkemyksen, eli säännöllisten poistojen näkemyksen, kannattajat perustelevat poistoja sillä, että menot on kohdistettava tulojen kohdalle aktivoimalla liikearvo taseeseen (Johnson & Tearney 1993, 59; Seetharaman et al. 2004; 137). Johdon on myös näytettävä, että yritysostojen vuosittaiset nettokassavirrat ovat positiivisia. Näin saadaan selville, ovatko yritysostot olleet kannattavia. (Seetharaman et al. 2004, 137) Säännöllisillä poistoilla vältetään myös kertapoistomenetelmän aiheuttamat väärinkäytökset (Johnson & Tearney 1993, 59). Toisaalta taas pitkän aikavälin suunnitelman mukaiset vuosittaiset liikearvon poistot

tarjoavat mahdollisuuden minimoida vaikutukset ostovuoden tulokseen ja ennakoitaviin tuloksiin (Seetharaman et al. 2004, 132). Tällöin kertapoistoa ei ole käytetty, vaan tulos on haluttu näyttää mahdollisimman suurena ostovuonna.

Ongelmana tässä näkemyksessä on kuitenkin määrittää liikearvon taloudellinen vaikutusaika (Brunovs & Kirsch 1991, 148). Tämän vuoksi eri maiden laskentastandardit usein määrittelevätkin enimmäisajan, jonka puitteissa liikearvo on poistettava. Tilinpäätösten vertailtavuus kärsii tästä oleellisesti eri maiden välillä, sillä eri maiden standardit määrittelevät enimmäisajat hyvinkin eri tavoin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa enimmäisaika liikearvon poistoille oli 40 vuotta ennen kuin siirryttiin arvonalentumistestaukseen vuonna 2001. Myös Kanadassa käytetään 40 vuotta enimmäisaikana. Australiassa oli ennen IFRS-standardien käyttöönottoa voimassa 20 vuoden enimmäisaika poistoille. Suomessa taas on edelleen voimassa 5 vuoden enimmäisaika ja erityistilanteissa 20 vuotta. IFRS-standardeissa oli ennen arvonalentumistestausta voimassa 20 vuoden enimmäispoisto aika. (Brunovs & Kirsch 1991, 148; Seetharaman et al. 2004, 147) Erot voivat olla hyvinkin merkittäviä riippuen siitä, mitä enimmäispoistoaikaa missäkin maassa käytetään. Lisäksi vertailtavuus voi konserneissa huonontua myös sen takia, jos mukana on ulkomaisia tytäryhtiöitä. Tällöin saatetaan käyttää näiden tytäryhtiöiden paikallisia poistoaikoja tai sitten emoyhtiön poistoaikoja myös tytäryhtiöille. On selvää, että sijoittajien on vaikea seurata eri yhtiöiden tilinpäätöksiä liikearvojen osalta. (Brunovs & Kirsch 1991, 148–153)

Kolmannen näkemyksen mukaan liikearvo tulisi aktivoida, muttei sitä tulisi poistaa laisinkaan. Tämän näkemyksen kannattajat perustelevat näkemystään sillä, että on ylivaroaista poistaa liikearvoa, kun sen arvo ei ole laskenut ostohinnan alle (Seetharaman et al. 2004, 137). Heidän mukaansa liikearvo ei siis laske, vaan päinvastoin yrityksen nimen, maineen ja hyvän työvoiman arvo yleensä jopa nousee (Johnson &

Tearney 1993, 59). Tämän näkemyksen kannattajat lisäksi väittävät, että on mahdotonta määrittää tarkasti, kuinka paljon liikearvon arvo on laskenut. Tällöin vuosittaisia poistoja ei tulisi tehdä, sillä ne ovat liian arvionvaraisia. (Seetharaman et al. 2004, 137) Tasapoistomenetelmän ei katsota tuovan myöskään mitään informaatioarvoa tilinpäätöksen käyttäjille (Ravlic 2003, 69). Kritiikkiä tälle näkemykselle on annettu siitä, että itse sisäisesti aikaansaatu liikearvo ajan myötä korvaa tämän ostetun liikearvon, jolloin sen ei tulisi olla poistamattomana taseessa. (Seetharaman et al. 2004, 142)

Liikearvon aktivointi ja poistamattomuus eivät siis vaikuta vuosittaiseen tulokseen. Tulos on näin pysyvästi suurempi kuin poistomenetelmää käytettäessä. (Johnson & Tearney 1993, 59; Waxman 2001, 24) Käytetyn tavan ansiosta yrityksellä on myös suuremmat varat ja oma pääoma kuin muita menetelmiä käytettäessä. Väärinkäytöksiäkin ilmennee enemmän kuin muissa menetelmissä. (Johnson & Tearney 1993, 59)

Liikearvon poistamattomuudessa arvioidaan kuitenkin vuosittain liikearvon arvon pysymistä. Jos arvonalennuksia huomataan, ne kirjataan tulokseen tappioina tai suoraan omaan pääomaan. (Johnson & Tearney 1993, 59) Tällöinkin siis liikearvo ei välttämättä ikuisesti pysy samassa arvossaan taseessa. Vähitellen se voi poistua kokonaan taseesta. Tätä ei vaan pystytä tarkasti ennustamaan ostohetkellä. Tämä vastaa tasapoistoja paremmin todellista taloudellista arvonalentumista ja soveltuu näin paremmin tilinpäätöksen käyttäjien päätöksenteon tueksi (Wines et al. 2007, 868).

US GAAP ja IFRS vastaavat nykyisin tätä kolmatta näkemystä. Toisaalta vaikka lähestymistapa ei olekaan uusi, on liikearvon arvonalennustestin tarkka määrittelyminen uutta (Massoud & Raiborn 2003, 31). Tarkoilla arvonalennustestin suorittamisen ohjeilla on pyritty välttämään mahdolliset johdon väärinkäytökset sekä tarjoamaan sijoittajille läpinäkyvämpää tietoa liikearvon taloudellisesta arvosta ja sen vaikutuksesta ajallisesti ja

määrällisesti yrityksen tulokseen (Harper 2001, 14). Donnelly ja Keys (2002, 69) pitävätkin arvonalentumistestausta käyttökelpoisena ja riittävän tarkkana tapana liikearvon arvonalenemisen huomioimiseksi. Se on myös tarkoituksenmukaisempi tapa kuin aiempi poistomenetelmä (Donnelly & Keys 2002, 69). Todellisuudessa kummassakin normistossa on edelleen tilaa johdon manipulaatiolle, sillä arvonalentumiset eivät aina ole riippumattomasti todennettavissa (Massoud & Raiborn 2003, 31; Waxman 2001, 24; Wines et al. 2007, 870). IFRS-normiston mukaista arvonalennustestiä tutkin tarkemmin kappaleessa 3, jossa tuon esille myös ongelmakohtia, joissa on tilaa johdon manipulaatiolle.

Jokaisella kuvaamallani kolmella liikearvon käsittelyn näkemyksellä on omat huonot ja hyvät puolensa. Mielestäni kolmas näkemys kuitenkin vastaa nykyisiä liiketoiminnallisia vaatimuksia parhaiten, sillä liikearvo ensinnäkin tulisi merkitä taseeseen omaksi eräkseen. Tilinpäätöksen käyttäjien on tärkeää saada tietää, miten suuria synergia- ja jatkuvuusetuja yritys kaupalta odottaa. Säännönmukainen liikearvon poistaminen taas tuo mukanaan joukon ongelmia, sillä poistoaikojen määrittäminen on aina arvionvaraista ja joskus jopa ylivarovaista. Erot eri maiden välillä ovat myös suuria, jolloin vertailtavuus kärsii. Siksi näkisinkin liikearvon arvonalentumistestauksen parhaana vaihtoehtona, jolloin liikearvoa poistetaan taseesta ainoastaan silloin, kun se on tarpeellista. Testin tulee tosin olla tarkkaan määritelty, jottei johdon manipulaatiolle jäisi paljoa tilaa.

Seuraavassa käyn läpi muutamien maiden, Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Australian, liikearvon historiaa. Tällä haluan tuoda esille sen, miten erilaiset eri maiden liikearvon käsittelyn kehitykset ovat olleet ja miten nykyiseen käytäntöön on tultu. Yhdysvallat on mukana US GAAP:n vuoksi. Samalla sillä on ollut suuri vaikutus muiden maiden laskentatoimen kehitykseen. Iso-Britannian otin mukaan, koska se kuuluu Eurooppaan ja on yksi niistä maista, joiden laskentatoimen säännökset ovat eniten vaikuttaneet muihin maihin. Iso-Britannialla on ollut suuri vaikutus myös

IFRS-normiston kehittymiseen aivan kuten Yhdysvalloillakin. Hoven (1990) mukaan tämä johtuu siitä, että Iso-Britannia ja Yhdysvallat ovat kumpikin pitkään työskennelleet aikaansaadakseen kattavat laskentatoimen standardit. Näillä mailla on siis eniten hävittävää, jos IFRS-normisto ei vastaakaan heidän standardejaan. (Roberts et al. 2002, 142) Australian otin mukaan tutkimukseeni, sillä se kuvastaa Euroopan ulkopuolista maata laskentatoimen saralla. Australian käytännössä näkyy myös osaltaan Iso-Britannian vaikutus.

Myös muilla Euroopan mailla on ollut vaikutusta IFRS-standardien syntyyn. Etenkin Ranska ja Alankomaat vaikuttavat sellaisilta mailta, jotka ovat vaikuttaneet IFRS-standardien luontiin. Roberts et al. (2002, 142) mukaan 90-luvun puolivälissä Ranskan laskentatoimen säännökset olivat yli 70-prosenttisesti linjassa silloisten IAS-standardien kanssa. Vastaava luku Alankomaiden kohdalla oli vajaa 65 %. Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen vastaavat luvut tuolloin olivat noin 75 %. (Roberts et al. 2002, 142) Tämä kuvastaa mielestäni sitä, että kun kyseisten maiden laskentatoimen säännökset suurelta osin vastaavat IFRS-standardeja, heillä on myös intressi siihen, että jatkossakin näin olisi. Ne ovat jo aiemmin todennäköisesti vaikuttaneet standardien syntyyn. Tällöin nämä maat yrittävät jatkossa vaikuttaa standardien luontiin, jotta IFRS-standardeista tulisi sellaisia, jotka sopivat näiden maiden tarkoitusperiin ja säännöksiin.

2.2.2 Yhdysvallat

Ensimmäinen virallinen kanta Yhdysvalloissa liikearvon käsittelyyn otettiin vuonna 1944, kun ARB No. 24 julkistettiin. Sen laativat Amerikan laskentatoimen ammattilaiset. Tätä ennen liikearvosta oltiin väitelly kirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä. Lausunnossa ostetusta liikearvosta tunnistettiin kaksi muotoa: rajoitettu sekä rajoittamaton vaikutusaika. Rajoitetun vaikutusajan omaava liikearvo tuli poistaa taseesta säännönmukaisesti tulokseen. Rajoittamaton liikearvo saatiin säilyttää

hankintamenossaan taseessa niin kauan, kunnes ilmaantui viitteitä rajoitetusta vaikutusajasta. Rajoittamaton liikearvo saatiin myös poistaa säännönmukaisesti. Vaihtoehtoista käsittelytapaa, eli liikearvon poistamista heti kertapoistona, ei lausunnossa suositeltu, vaikka se oli yleisesti käytetty tapa. (Seetharaman et al. 2004, 138)

Vuonna 1953 julkistettiin ARB No. 43 Restatement and Revision of Accounting Research Bulletins, jossa kertapoiston käyttäminen kiellettiin. Vuonna 1970 julkistettiin APB:n Opinion 16 Business Combinations ja Opinion 17 Intangible Assets. Näiden myötä uutena liikearvon käsittelyyn tulivat maksimipoistoajat. Liikearvo oli siis aktivoitava ja poistettava tulosvaikutteisesti enintään 40 vuodessa. Samalla sekä kertapoisto ostohetkellä että sisäisesti aikaansaadun liikearvon aktivointi kiellettiin. (Seetharaman et al. 2004, 138)

Vuonna 1973 FASB korvasi APB:n ja alkoi tutkia uudelleen liikearvon käsittelyyn liittyviä ongelmakohtia. Kuitenkin vasta lähes 30 vuotta myöhemmin, vuonna 2001, julkistettiin uusi standardi liikearvon käsittelylle. FAS 141 ja 142 muuttivat liikearvon käsittelyä merkittävästi, sillä perinteisestä poistomenetelmästä siirryttiin vuosittaiseen arvonalentumistestaukseen.

Yhdysvaltojen liikearvon käsittelyn kehityksessä on nähtävissä, että jo hyvin varhain, jo 1950-luvulla, kertapoiston käyttäminen kiellettiin. Yhdysvalloissa on siis jo hyvin aikaisin hyväksytty käsitys, että liikearvo on merkittävä omaisuuseräksi taseeseen. Pitkät enimmäispoistoajat taas viestittävät, että liikearvon vaikutusaika on katsottu olevan pitkä ja samalla on varmaankin myös haluttu minimoida vuosittainen tulosvaikutus. 40 vuoden enimmäispoistoaikaa on ilmeisesti pidetty varsin hyvänä käytäntönä, sillä vasta 2000-luvulla siirryttiin uuteen käytäntöön. Arvonalentumistestaukseen siirtyminen ei mielestäni ole yllätys, sillä edelleen liikearvo pysyy taseessa pitkään, kuten aiemminkin. Nyt tosin se ei koskaan välttämättä sieltä poistu, kuten ennen. 40 vuotta tosin on hyvin

pitkä aika, joten vuosittaiset poistot eivät ole olleet kovin suuria ennenkään. Tämä kertoo mielestäni Yhdysvaltojen optimistisuudesta laskentatoimessa, sillä pitkät poistoajat sekä arvonalentumistestit ovat enemmänkin riskinottavia lähestymistapoja kuin varovaisia. Graykin on luokitellut Yhdysvallat optimistiseksi. Tosin tätä luokittelua on paljon myös kritisoitu. (Roberts et al. 2002, 517) Käsittelen US GAAP:n mukaista liikearvon käsittelyä vielä tarkemmin samalla, kun myöhemmin tutkimuksessani käyn läpi IFRS:n mukaista liikearvon käsittelyä ja testausta.

2.2.3 Iso-Britannia

Iso-Britanniassa ASC julkaisi ehdotuksensa "Accounting for Goodwill" liikearvon käsittelystä vuonna 1980. Sen mukaan liikearvo piti poistaa säännönmukaisesti vaikutusaikanaan. Yleiseksi käytännöksi kuitenkin muodostui liikearvon kertapoisto. Tätä ennen olivat useat yritykset aktivoineet liikearvonsa taseeseen, mutteivät olleet poistaneet sitä laisinkaan. ED30 Accounting for Goodwill julkistettiin vuonna 1982, joka ehdotti liikearvon kertapoistomenetelmää tai sen aktivoimista ja poistamista 20 vuodessa. Vuonna 1984 julkistettiin SSAP 22, jossa sallittiin nämä kaksi vaihtoehtoista tapaa. Standardi tosin suositteli kertapoistomenetelmää. Tätä perusteltiin sillä, että käytäntö oli samanlainen myös sisäisesti aikaansaadulle liikearvolle. (Bryer 1995, 296; Roberts et al. 2002, 412; Seetharaman et al. 2004, 140; 144)

1990-luvun alussa julkaistiin useita ehdotuksia liikearvon käsittelylle ja kantaa otettiin muun muassa negatiiviseen liikearvoon. Myös eri enimmäispoistoaikoja sekä arvonalentumistestausta ehdoteltiin. (Seetharaman et al. 2004, 143) FRS 10 julkistettiin sitten vuonna 1998. FRS 10 edellyttää liikearvon aktivointia taseeseen. Jos taloudellinen vaikutusaika arvioidaan 20 vuodeksi tai sitä lyhyemmäksi ajaksi, tulee liikearvo poistaa säännönmukaisesti tänä aikana. Jos taas taloudellisen vaikutusajan oletetaan olevan pidempi kuin 20 vuotta, täytyy vuosittain

tehdä liikearvolle arvonalentumistestaus. Jos liikearvolla ei ole tällöin määritettävissä taloudellista vaikutusaikaa, ei sille tehdä vuosittaisia poistoja ollenkaan, ainoastaan arvonalentumiset alentavat sen kirjanpitoarvoa. (Ong & Helms 2001, 116–118; Seetharaman et al. 2004, 144) Nykyisenä käytäntönä on edelleen FRS 10:n mukainen liikearvon käsittely. Tosin vuoden 2005 alusta myös Iso-Britanniassa tuli listatuille yhtiöille pakolliseksi IFRS-tilinpäätöksien laatiminen EU:n säännösten mukaisesti.

Iso-Britanniassa on pitkään hyväksytty kaksi vaihtoehtoista menettelytapaa liikearvon käsittelylle. Se joko voitiin poistaa heti tai aktivoida taseeseen. Kertapoistoa suosittiin, sillä sisäisesti aikaansaattua liikearvoa ei haluttu käsiteltävän eri tavalla kuin ostettua liikearvoa. Vertailtavuus haluttiin säilyttää. Iso-Britannian nykyinen käytäntö arvonalentumistestauksineen yli 20 vuotta kestäväälle liikearvolle muistuttaa melko paljon aiempaa IAS 22 -standardia (Grant 1996, 20). Nämä julkaistiinkin samana vuonna, eli vuonna 1998 (Seetharaman et al. 2004, 136). Yhteistyötä on siis ilmeisesti IAS-standardin kehittämisen ja Iso-Britannian välillä ollut paljonkin.

Vaikka Iso-Britannia onkin luokiteltu optimistiseksi Grayn mukaan (Roberts et al. 2002, 409), ei sen liikearvon käsittely mielestäni vastaa tätä täysin. Ennen 1980-lukua menettely on ollut optimistista, sillä silloin oli yleisenä käytäntönä aktivointi ja poistamattomuus. Tämän jälkeen on siirrytty mielestäni konservatiiviseen suuntaan kertapoiston ja 20 vuoden enimmäispoistoajan myötä. Myös nykyinen käytäntö FRS 10:n myötä on optimistista.

2.2.4 Australia

Australiassa oli yleistä viime vuosisadan alkupuolella, että liikearvoa käsiteltiin hyvinkin eri tavoin eri yritysten välillä. Tämä johtui siitä, että liikearvolle ei ollut kehitetty standardia. Vasta 1970-luvun lopussa AARF

otti liikearvon kehittämisprojektin ohjelmaansa. Vasta reilun viiden vuoden päästä projektin aloittamisesta, vuonna 1983, saatiin valmiiksi luonnos kommentoitavaksi ja vuonna 1984 julkaistiin sitten AAS 18. (Seetharaman et al. 2004, 135–136; 139–140) Sen mukaan liikearvo oli aktivoitava taseeseen ja poistettava säännönmukaisesti korkeintaan 20 vuodessa (Brunovs & Kirsch 1991, 140; Seetharaman et al. 2004, 140).

Vuonna 1996 julkistettiin AASB 1013. Sen mukaan liikearvo oli poistettava nimenomaan tasapoistoin taloudellisena vaikutusaikanaan 20 vuodessa. Tällä haluttiin estää yleinen käytäntö, jonka mukaan yritykset poistivat liikearvonsa siten, että poistot ensimmäisinä vuosina olivat pienemmät kuin seuraavina vuosina. Poistot siis kasvoivat liikearvon vaikutusaikana. Näin yritykset vähensivät liikearvopoistojen vaikutusta nettotulokseensa. (Dagwell et al. 2003, 3–4; Grant 1996, 18; Seetharaman et al. 2004, 145; Wines et al. 2007, 865) Nykyinen käytäntö Australiassa on liikearvon arvonalentumistestaus IAS 36:n mukaan, sillä Australian standardit ovat vastanneet IFRS-standardeja vuoden 2005 alusta lähtien (AASB 2004, 1; Dagwell et al. 2003, 1; Wines et al. 2007, 863).

Australian liikearvon käsittelyn historia on verrattain nuori standardien valossa. Vasta 1980-luvun puolivälissä aikaansaatu standardi tosin suoraan otti kannan aktivointipakosta ja 20 vuoden enimmäispoistoajasta. Yritykset tosin halusivat minimoida liikearvon poistojen vaikutuksen senhetkisiin tuloksiinsa käyttämällä kasvavia poistoja. Tämä on mielestäni seurausta Australian laskentatoimen optimistisuudesta. Grayhan on määritellyt Australian laskentatoimen enemmänkin optimiseksi kuin konservatiiviseksi (Roberts et al. 2002, 451). Tällöin ei noudateta erityistä varovaisuutta tilinpäätöksen laatimisessa eikä tulosta näytetä mahdollisimman pienenä. 20 vuoden enimmäispoisto aika on mitä todennäköisimmin seurausta Iso-Britannian vaikutuksesta laskentatoimen kehityksessä (Roberts et al. 2002, 440).

2.2.5 Suomi

Suomen kirjanpitolainsäädännössä liikearvolle ei ole selkeää määritelmää. Siksi sen määritelmä on otettava liiketaloustieteestä, jota olen jo aiemmin käsitellyt kappaleessa 2.1.1. (Leppiniemi & Leppiniemi 2005, 36) Kirjanpitolain 6 luvun 8 pykälässä kuitenkin kerrotaan, mikä osa konserneissa merkitään konserniliikearvoksi, kun käytetään hankintamenomenetelmää. ”Konsernin sisäinen tytäryrityksen osakkeiden tai osuuksien omistus eliminoidaan vähentämällä niiden hankintameno sekä tytäryrityksen hankinta-ajankohdan mukaisesta omasta pääomasta määrä, joka vastaa konsernin omistusosuutta” (KPL 6:8). Tästä eliminoinnista jäljelle jäävä jäännöserä, eli konserniaktiiva, kohdistetaan omistusosuuden mukaan niille tytäryrityksen omaisuus- ja velkaerille, joista konserniaktiivan oletetaan muodostuvan. Trobergin (2003, 99) mukaan tämä antaa yritysjohdolle varsin paljon harkinnanvaraa, sillä usein konserniaktiivaa kohdistetaan maa-alueille, joista ei tehdä vuosittaisia poistoja, tai muille pitkävaikutteisille käyttöomaisuuserille. Näin vähennetään negatiivista tulosvaikutusta (Troberg 2003, 99). Se osa, jota ei voida kohdistaa millekään omaisuus- tai velkaerälle, merkitään konserniliikearvoksi. (KPL 6:8) Hankintamenomenetelmässä voi syntyä myös konsernipassiivaa, joka on myös kohdistettava sellaisille omaisuus- ja velkaerille, joista sen katsotaan muodostuvan. Tästä jäljelle jäävä osa, konsernireservi, eli negatiivinen liikearvo, tuloutetaan tulokseen, kun vastaava meno tai menetys kirjataan kuluksi tai kun sitä vastaa realisoitunut tuotto. (KPL 6:8) Negatiivinen liikearvo merkitään omaksi eräkseen vastattaviin (Aromäki et al. 2004, 208; KPMG 2002, 26).

Toinen sallittu yhdistämismenetelmä kirjanpitolain mukaan on poolingmenetelmä (Aromäki et al. 2004, 206). Se on melko yleisesti käytetty menetelmä Suomessa (KPMG 2002, 26). Tämän vuoksi selvitän poolingmenetelmää hieman enemmän kappaleessa 2.2.6, kun käsittelen IFRS:n mukaista liikearvon käsittelyä.

Kuten kappaleessa 1.1. olen maininnut, KPL:n 5 luvun 9 pykälän mukaan liikearvo voidaan aktivoida taseeseen. Tällöin se tulee poistaa vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan enintään 5 vuodessa tai erityisistä syistä vaikutusajan ollessa pidempi, enintään 20 vuodessa. (KPL 5:9) 5 vuoden enimmäispoisto aika on Euroopan unionin neuvoston neljännen (78/660/ETY) direktiivin määrittelemä aika. Direktiivin 37 artikla tosin sallii, että jäsenmaissa käytetään pidempiäkin poistoajoja, kunhan taloudellista pitoaika ei ylitetä. Tätä mahdollisuutta Suomessa onkin haluttu käyttää. Vaikutusajalla kirjanpitolaissa tarkoitetaan liikearvon taloudellista pitoaika. Taloudellinen pitoaika taas on se aika, jona liikearvon ennakoitua tuottavaa tuloa yritykselle. Poistoajaa määritettäessä on otettava huomioon yrityksen yksilölliset olosuhteet. Poistoajan on myös vastattava yrityksen omaa suunnitelmaa ja odotusta liikearvon taloudellisesta pitoajasta. (Kirjanpitolautakunta 1999, 15)

Liikearvo voidaan siis poistaa myös heti suoraan kuluna, jos liikearvon ei ennakoitua tuottavaa tuloa tulevaisuudessa. Aktivointipakkoa ei aineettomissa hyödykkeissä, kuten liikearvossakaan, ole (Leppiniemi 1998, 278). Koska kirjanpitolaki hyväksyy sekä kertapoiston että aktivoinnin kahdella eri enimmäispoistoajalla, on selvää, että tilinpäätösten vertailtavuus heikkenee. Eri yritykset voivat käyttää siis hyvinkin erilaisia menetelmiä liikearvojensa käsittelyyn. Jos yritys käyttää vielä eri yritysostoissa eri poistoajoja, on entistä vaikeampaa saada selville eri yritysostojen kannattavuus.

Poistosuunnitelmaa voidaan myös joutua muuttamaan, jos liikearvoon liittyvät tulonodotukset muuttuvat olennaisesti. Poistosuunnitelman muutos koskee kyseistä ja seuraavia tilikausia. Kyseessä voi siis olla tulonodotusten heikkeneminen tai paraneminen. Tulonodotusten heikentyessä voidaan joutua tekemään kertaluonteinen poisto ja tulonodotusten parantuessa taas voidaan poistoajaa joutua pidentämään. Tämä tehdään, jos liikearvon taloudellisen pitoajan odotetaan olennaisesti pitenevän. (Kirjanpitolautakunta 1999, 21) Näin osaltaan otetaan

arvonalentumiset huomioon jo poistosuunnitelmassa. Arvonalentumisten pysyvyyttäkään ei vaadita. Ainoastaan olennaisuus on tärkeää.

Poistosuunnitelman muutos on seurausta KPL:n 3 luvun 2 pykälän oikeat ja riittävät tiedot -periaatteen noudattamisesta. ”Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (*oikea ja riittävä kuva*)” (KPL 3:2.1). Oikean ja riittävän kuvan saavuttamiseksi tarpeelliset lisätiedot annetaan liitetiedoissa (KPL 3:2.1).

Kuten kappaleessa 1.1. olen maininnut, kirjanpitolakikin tuntee arvonalentumiset. Liikearvon arvoa on siis alennettava, jos sen tuottama tulo tulevaisuudessa todennäköisesti on pysyvästi poistamatonta hankintamenoa pienempi (KPL 5:13). Hallituksen esitys Eduskunnalle (HE 173/1997) kirjanpitolaiksi sekä laeiksi osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun ja osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta esitti, että kun tarkastelua arvonalentumisesta tehdään, on huomioon otettava tulevaisuudessa kerrytettävien tulojen nykyarvo. Tämä viittaakin samanlaiseen arvonalennustestaukseen, mitä IFRS-normistokin vaatii. Näiden odotettujen tulojen arviointi on tehtävä varovaisuuden periaatetta noudattaen (Kirjanpitolautakunta 1999, 24). Varovaisuuden periaatteella kirjanpidossa tarkoitetaan, että tuottoja ja omaisuutta ei saa yliarvostaa, eikä vastaavasti kuluja ja velkoja saa myöskään aliarvostaa. Yleisenä tilinpäätösperiaatteena se tarkoittaa muun muassa sitä, tilinpäätöksessä on huomioitava myös kaikki poistot ja arvonalentumiset. Näitä ei saa jättää tekemättä, vaikka tilikausi muodostuisikin tappiolliseksi näiden vuoksi. (Leppiniemi 1998, 44; 67)

Muuta ohjeistusta Suomen säännöstö ei annakaan arvonalentumisen suuruudesta eikä sen ajankohdasta, huomioon on otettava ainoastaan tulevaisuuden tuottojen nykyarvo. Kirjanpitolautakunta (1999, 23) viittaakin juuri IAS 36 -standardiin arvonalentumisen ohjeistuksessaan. Siinäkin tosin ainoastaan viitataan standardin rahavirtaa tuottaviin yksiköihin. Eli

jos arvonalentumista ei voida hyödykekohtaisesti määritellä, ryhmitellään hyödyke rahavirtaa tuottavaan yksikköön, johon se kuuluu. Ohjeistuksessa ei siis neuvota noudattamaan IAS 36:n mukaista arvonalentumistestausta kokonaisuudessaan.

Kirjanpitolaki sallii myös liikearvon arvonalentumisen palauttamisen. Tämä kulukirjaus on oikaistava viimeistään tilikauden päättymispäivänä, jos kirjattu arvonalentuminen on osoittautunut aiheettomaksi. (KPL 5:16) Arvonlennusta ei siis saa jatkaa, jos siihen johtaneet syyt eivät enää ole voimassa. Kulukirjauksen oikaisu tehdään vallitsevan käytännön mukaan sillä tilikaudella, jolla arvonalennuksen aiheettomuus on todettu. (HE 173/1997) Yrityksen taloudellisen tilanteen heittelehtiessä on siis mahdollista oikaista aikaisempina vuosina tapahtuneita arvonalentumisia. Tämä saattaa aiheuttaa epäselvyyttä etenkin tilinpäätöksen käyttäjien keskuudessa, jos arvonalentumisia kirjataan ja oikaistaan useasti.

2.2.6 IFRS-tilinpäätösnormisto

Uusi IFRS 3 -standardi yritysten yhteenliittymistä vastaa hyvin paljon US GAAP:n vastaavaa FAS 141 -standardia. IFRS 3:ssa luovuttiin pooling-menettelyn käytöstä yritysten yhteenliittymien käsittelyssä aivan kuten US GAAP -normistossakin tehtiin vuonna 2001. (KHT-Media 2006, 291; FAS 141.13) Nykyisin ainoana sallittuna yhdistämismenetelmänä on hankintamenomenetelmä (IFRS 3.14). Suomessahan molemmat yhdistämismenetelmät ovat edelleen sallittuja (Aromäki et al. 2004, 206). Pooling-menettelyn käyttö on jopa yleistä Suomessa (KPMG 2002, 26). Pooling-menettelmää käytettäessä ei syntynyt lainkaan liikearvoa. Näin vältettiin myös liikearvon vuosittaiset poistot, jotka vaikuttivat negatiivisesti yrityksen tulokseen. 1990-luvun lopussa Yhdysvalloissa etenkin suurissa rahamääräisissä yritysten yhteenliittymissä käytettiin pooling-menettelmää, jotta suuria vuosittaisia poistoja ei tarvitsisi tehdä. (McCarthy et al. 2002, 54) Myös Siegelin (2002, 39) mukaan liikearvon merkitsemistä taseeseen on haluttu välttää hinnalla millä hyvänsä, jolloin on käytetty pooling-

menetelmää. Joissakin tapauksissa kauppahinta pystyttiin pooling-menettelmän avulla jopa piilottamaan tilinpäätökseen. Tämä ei ollut mahdollista hankintamenomenetelmässä. Tutkimukset väittävät, että pooling-menettelmässä maksettiin jopa ylimääräistä kauppahinnassa siitä, ettei liikearvoa tarvitsisi poistaa. (Moehrle & Reynolds-Moehrle 2001, 33)

IFRS 3 -standardi määrittelee liikearvon edustavan maksua, jonka ostava yritys on maksanut ostettavasta yrityksestä ennakoiden vastaista taloudellista hyötyä. Nämä taloudelliset hyödyt tulevat varoista, joita ei voida erikseen yksilöidä ja joita ei voida merkitä taseeseen erikseen. (IFRS 3.52) Tällaisia yksilöitävissä olevia aineettomia oikeuksia voivat olla muun muassa asiakassuhteet, tilauskanta sekä tuotantomenettelmät (Leppiniemi 2007, 33). Merkittävää tässä on, että näiden yksilöitävissä olevien aineettomien hyödykkeiden käypä arvo voidaan määrittää luotettavasti (IFRS 3.37). Lisäksi yksilöitävissä olevan aineettoman hyödykkeen on vastattava IAS 38:n (Aineettomat hyödykkeet) mukaista määrittelmää (IFRS 3.45), jota käsittelem seuraavassa.

Aineeton hyödyke on ei-monetaarinen omaisuuserä, joka on yksilöitävissä. Sillä ei ole myöskään aineellista olomuotoa. (IAS 38.8) Lisäksi yrityksellä täytyy olla määräysvalta hyödykkeeseen sekä hyödykkeestä on saatava vastaista taloudellista hyötyä (IAS 38.10). Aineeton hyödyke on silloin yksilöitävissä, jos se on erotettavissa yrityksestä. Tällöin se pystytään vaikkapa myymään, siirtämään tai lisensoimaan joko yksinään tai yhdessä sopimuksen, toisen omaisuuserän tai velan kanssa. Se on yksilöitävissä IAS 38:n 12 kappaleen mukaan myös silloin, jos se ”johtuu sopimukseen perustuvista tai muista laillisista oikeuksista riippumatta siitä, ovatko nämä oikeudet siirrettävissä tai ovatko ne erotettavissa yhteisöstä tai muista oikeuksista tai velvoitteista”. Määräysvallalla hyödykkeeseen tarkoitetaan sitä, että yrityksellä on oikeus saada hyödykkeestä koitua taloudellinen hyöty itselleen. Tämä oikeus pohjautuu yleensä laillisiin oikeuksiin. Tämän vuoksi henkilöstöä ei voida yleensä lukea aineettomaksi hyödykkeeksi, sillä yrityksellä on riittämätön määräysvalta henkilöstöön ja siitä koituaan

taloudelliseen hyötyyn. (IAS 38.13; 38.15) Yritys ei samalla tavalla voi taata henkilöstönsä pysyvyyttä kuin muiden aineettomien hyödykkeidensä kohdalla. Tämän vuoksi henkilöstö onkin usein osa liikearvoa. (Leppiniemi 2007, 33–34) Vastaisella taloudellisella hyödyllä tarkoitetaan muun muassa myyntituottoja ja kustannussäästöjä, joita syntyy, kun hyödykettä käytetään (IAS 38.17).

IFRS 3:n havainnollistavissa esimerkeissä on listattu sellaisia aineettomia oikeuksia, jotka ovat erikseen identifioitavissa ja siksi eivät tule osaksi liikearvoa. Esimerkissä yksilöitävissä olevat aineettomat oikeudet jaetaan viiteen ryhmään: markkinointiin liittyviin, teknologiaan perustuviin, asiakkaisiin liittyviin, taiteeseen liittyviin ja sopimusperusteisiin liittyviin aineettomiin hyödykkeisiin. Seuraavassa luettelen näitä aineettomia oikeuksia esimerkinomaisesti, jotka on lueteltuna myös IFRS 3 -standardin liitteenä olevissa esimerkeissä. (KHT-Media 2006, 388–391)

Markkinointiin liittyvät aineettomat hyödykkeet:

- Tavara-, tuote-, liike- ja palvelumerkit sekä sertifikaatit
- Verkkotunnukset
- Myyntiasut (yksilölliset muodot, värit tai pakkauksen ulkoasut)
- Sanomalehden tiedot
- Kilpailukieltosopimukset

Teknologiaan perustuvat aineettomat hyödykkeet:

- Patentoimattomat ja patentoidut teknologiat
- Tietokoneohjelmistot
- Tietokannat
- Liikesalaisuudet (salaiset kaavat, prosessit ja reseptit)

Asiakkaisiin liittyvät aineettomat oikeudet:

- Asiakaslistat
- Tilauskanta
- Asiakassopimukset ja niihin liittyvät asiakassuhteet

- Asiakassuhteet, jotka eivät perustu sopimukseen

Taiteeseen liittyvät aineettomat oikeudet:

- Näytelmät, oopperat ja baletit
- Kirjat, aikakauslehdet, sanomalehdet ja muut kirjalliset tuotokset
- Musiikilliset työt, kuten sanoitukset ja sävellykset
- Kuvat ja valokuvat
- Videofilmit ja muut audiovisuaaliset materiaalit, kuten televisio-ohjelmat

Sopimusperusteiset aineettomat hyödykkeet:

- Lisensointi- ja rojaltsopimukset
- Vuokrasopimukset
- Mainos-, rakentamis-, hallinnointi-, palvelu- ja tavarantoimitussopimukset
- Rakennusluvut
- Franchising-sopimukset
- Toiminta- ja lähetysoikeudet
- Käyttöoikeudet
- Rahoitusvarojen hoitosopimukset
- Työsopimukset, jotka sisältävät työnantajan kannalta markkinaehtoja edullisempia ehtoja

Näiden aineettomien oikeuksien tunnistaminen ja arvon määrittäminen ovat työläitä prosesseja. Tähän tarvitaan usein erikoisasiantuntemusta. (PricewaterhouseCoopers 2004a, 9; PricewaterhouseCoopers 2004b, 6) Esimerkiksi taloudellisen vaikutusajan määrittäminen voi olla vaikeaa, sillä aineettoman oikeuden sopimusaika ei välttämättä vastaa taloudellista vaikutusaikaa, sillä sopimus saatetaan uusua (PricewaterhouseCoopers 2004b, 6). Vaikutusajan määrittämisellä on myös suuri vaikutus lopputulokseen (Quilligan 2006, 11).

Arvonmäärittämissä on kolmenlaisia: markkina-, tuotto- sekä kustannusmenetelmä. Markkinamenetelmässä arvonmäärittämisessä otetaan huomioon muut saman toimialan samantyyppiset aineettomat oikeudet. Tuottomenetelmässä taas arvo määrittyy tulevaisuuden tuottojen perusteella. Kustannusmenetelmässä taas otetaan huomioon aineettoman oikeuden kehittämis- tai jälleenhankintakustannukset. (Quilligan 2006, 10–11; Sinclair 2007, 35) Tässä tutkimuksessani en kuitenkaan perehdy näihin menetelmiin tämän enempää.

Haastattelemiini yritysten edustajat tiedostivat myös aineettomien oikeuksien tunnistamisen ja arvonmäärittäksen haasteellisuuden. Yritys B:tä lukuun ottamatta kaikki mainitsivat, että aineettomien oikeuksien määrittäminen on haasteellista. Yritys C:n CFO:n mukaan määrittäminen on jopa keinotekoisista ja Yritys A:n Financial Controllerin mukaan vertailukelpoisuuskin eri yritysten välillä osittain puuttuu, koska aineettomien oikeuksien määrittäminen on niin arvionvaraista. Myös KHT-tilintarkastaja Puumalan mukaan aineettomien oikeuksien määrittäminen on vaikeaa. Hän mainitsee lisäksi, että jopa aineettomien oikeuksien olemassaolon havaitseminen on yrityksissä haasteellista. Näiden aineettomien oikeuksien määrittämiseen haetaan sitten usein apua ulkopuolisilta konsulteilta.

IFRS 3 -standardin kappaleen 51 mukaan liikearvo arvostetaan hankinta-ajankohtana hankintamenoonsa taseeseen varaksi. Tämä hankintameno on määrä, jolla liiketoimintojen yhdistämisen hankintameno ylittää yksilöitävissä olevien varojen, velkojen ja ehdollisten velkojen nettomääräisen käyvän arvon. (IFRS 3.51) Näitä ehdollisia velkoja ovat laskennalliset verovelat. Myös laskennalliset verosaamiset huomioidaan. (Leppiniemi 2007, 34) Suomalaisessa hankintamenomenetelmässä näitä ei yleensä huomioida, sillä tästä ei ole säännöksiä kirjanpitolaissa (Aromäki et al. 2004, 207; KPMG 2002, 26). Liiketoimintojen yhdistämisen hankintamenolla tarkoitetaan ostettavan yrityksen varojen ja velkojen käypiä arvoja lisättynä oman pääoman ehtoisilla instrumenteilla, jotka on

laskettu liikkeelle määräysvallan saamiseksi, sekä menoilla, jotka välittömästi johtuvat liiketoimintojen yhdistämisestä. Tällaisia menoja ovat muun muassa tilintarkastajien, lakimiesten ja konsulttien palkkiot, jotka liittyvät yhdistämisen toteuttamiseen. (IFRS 3.24; 3.29)

IFRS 3 -standardin ja US GAAP:n määritelmät liikearvolle ovat samanlaisia. Myös FAS 141 määrää kaikkien aineettomien hyödykkeiden, jotka ovat yksilöitävissä, kirjaamista erikseen. Liikearvo on se ylijäämä, joka jää jäljelle, kun kaikki yksilöitävissä olevat varat on arvostettu käypään arvoonsa. (FAS 141.39; 141.43) Nämä kummatkin standardit vastaavat Johnsonin ja Petronen (1998) mukaista liikearvon ydinkomponenttien määritelmää, jota olen tutkinut aiemmin kappaleessa 2.1.1. Näin liikearvoksi tulee merkityksi ainoastaan todellinen liikearvo. (Troberg 2003, 94; 96) Näin IFRS:n mukaisissa yritysostoissa merkittäväksi tuleva liikearvo onkin yleensä pienempi kuin suomalaisen kirjanpitoikäntännön mukainen, sillä hyvin suuri osa aineettomista oikeuksista merkitään taseeseen omaksi eräkseen. Rahoitustarkastuksen (2007, 12–13) selvityksen mukaan vuoden 2006 tilinpäätöksissä yrityskauppojen hankintamenoa kohdistettiin tase-erien käyville arvoille vuotta 2005 selvästi enemmän. Liikearvon osuus siis pieneni. Aineettomien oikeuksien suhteellinen osuus hankintamenosta kuitenkin on edelleen vähäinen. Tämä viittaa siihen, että niiden yksilöiminen ja arvostaminen on edelleen haasteellista. (Rahoitustarkastus 2007, 13)

IFRS 3:n päätösten perusteissa mainitaan kaksi Johnsonin ja Petronen ydinkomponenttia, eli jatkuvuus- sekä yhdistymiskomponentti. Lisäksi standardin laatijat ovat huomioineet ostajan virhearviointin omaisuuserien arvostuksessa -komponentin sekä ylihintakomponentin (kolmas ja neljäs komponentti kappaleessa 2.1.1), jotka Johnson ja Petronekin tunnistivat. Vaikka nämä kaksi muuta komponenttia, jotka eivät siis ole ydinkomponentteja, sisältyisivätkin liikearvoon, ei standardin laatijat nähneet tämän olevan ongelma, sillä liikearvo kuitenkin pääosin koostuu ydinkomponenteistaan. Liikearvon esittäminen omaisuuseränä on

kuitenkin virheettömämpi esitystapa kuin sen kirjaaminen kuluksi. (KHT-Media 2006, 365–366)

IFRS:n viitekehyksessä on mainittu, että omaisuuserän tunnusmerkki on, että omaisuuserä on yrityksen hallinnassa. Tällöinhän esimerkiksi liikearvoon kuuluva työvoima tai asiakkaat eivät täyttäisi tätä kriteeriä, sillä työntekijät ja asiakkaat voivat vapaasti lähteä pois. Hallinta voidaan tosin käsittää siten, että ostava yritys saa oikeuden johtaa ostettavan yrityksen hallintoa ja näin saavuttaa liikearvon hallinnan. Näin viitekehyksen määritelmä toteutuu. (KHT-Media 2006, 363)

Joskus liikearvo voi muodostua negatiiviseksi, kuten kappaleessa 2.1.3 olen tuonut esille. IFRS 3:ssa ei enää tosin käytetä termiä negatiivinen liikearvo. IFRS 3 määrää, että jos tällainen tilanne muodostuu, on yksilöitävissä olevat varat, velat ja ehdolliset velat sekä yhdistämisen hankintamenon määrä uudelleenarvioitava. Tästä uudelleenarvioinnista edelleen yli jäävä osa on merkittävä heti tulosvaikutteisesti voittona. (IFRS 3.56) Negatiivista liikearvoa ei siis synny laisinkaan. Edeltävä IAS 22 vaati sen aktivoimista taseeseen ja tulouttamista erinäisten säännösten mukaan. Osa negatiivisesta liikearvosta tällöinkin saatettiin joutua tulouttamaan välittömästi. (KHT-Media 2006, 292–293).

IFRS 3 -standardia edeltänyt standardi IAS 22 vaati liikearvon aktivoimista taseeseen ja poistamista säännönmukaisesti arvioituna taloudellisena vaikutusaikanaan. Standardissa oli annettu enimmäispoistoajana 20 vuotta. Tämä enimmäispoistoajana oli tosin kumottavissa. Jos vaikutusajaksi määritettiin yli 20 vuotta, oli liikearvon arvonalentumista testattava aiemman IAS 36 -standardin mukaisesti vähintään kerran vuodessa. (KHT-Media 2006, 292; 364) Mukana oli siis jo silloin arvonalentumistestaus, mutta pääsääntönä oli 20 vuoden poistot. Arvonalentumista testattiin siis ainoastaan niissä tilanteissa, kun enimmäispoistoajana ylittyi. Tällöinkin poistot kirjattiin normaalisti. Testaus siis toimi vain lisävarmistuksena sille, ettei liikearvon arvo ole alentunut

poistoja alemmalle tasolle. Enimmäispoistoajat ovat olleet arvionvaraisia ja arvonalentumistestaus poistojen lisänä on varmasti tuottanut ongelmia ja epäselvyyksiä. Siksi on varmastikin haluttu siirtyä pelkästään liikearvon arvonalentumistestaukseen US GAAP:n tavoin.

Standardin laatijat miettivät IFRS 3 -standardia laatiessaan eri vaihtoehtoja liikearvon käsittelylle. Heillä oli kolme vaihtoehtoa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa ehdotettiin tasapoistomenetelmää sekä arvonalennustestiä aina silloin, kun siihen oli viitteitä. Toisena vaihtoehtona oli, että liikearvoa ei poistettu vaan arvonalentumista testattaisiin vuosittain tai useammin, jos oli viitteitä siitä, että liikearvo on saattanut alentua. Kolmannessa vaihtoehdossa annettiin yrityksille mahdollisuus valita jompikumpi edellisistä vaihtoehdoista. (KHT-Media 2006, 364)

Kolmas vaihtoehto hylättiin, sillä sen katsottiin heikentävän tilinpäätösten vertailtavuutta ja luotettavuutta. Ensimmäinenkin vaihtoehto hylättiin, sillä taloudellisen vaikutusajan arvioimista pidettiin käytännössä mahdottomana. Vuosittaista poistomäärää pidettiin oletuksiin perustuessaan aina siis mielivaltaisena arviona. Näin se ei tarjoaisi tilinpäätöksen käyttäjille hyödyllistä tietoa liikearvosta. (KHT-Media 2006, 364–365)

Vaikka edellä mainitsinkin, että lähes kaikki haastattelemiani yritysten edustajat pitivät aineettomien oikeuksien määrittämistä haasteellisena ja osin keinotekoisenakin, pitivät he kuitenkin IFRS 3 -standardia pääosin tarpeellisena, sillä standardi tuo enemmän tietoa yrityskaupoista kuin aiemmin noudatettu kirjanpitolaki. Haastateltavien mukaan IFRS 3:n myötä lukijalle hahmottuu entistä selkeämmin kuva siitä, mitä yrityskaupassa on ostettu, kun kaikki aineettomat erät on merkitty taseeseen omana eränään, eikä kaikkea ylihintaa ole merkitty liikearvoon. Esimerkiksi Yritys C:n CFO:n mukaan standardi on tuonut avoimuutta yrityskauppoihin, vaikka arvonmääritys onkin osittain keinotekoista. Yritys

E:n Business Controller hieman kritisoi standardia sanomalla, että kyllähän standardi tuo toisaalta lisää tietoa, mutta käytäntöjen vakiintumattomuuden vuoksi vertailukelpoisuus kärsii. Edelleen tilintarkastusyhteisöjenkin välillä on erilaisia näkemyksiä, jolloin sitäkin kautta on vaikea löytää parasta mahdollista tapaa toimia. Yritys A:n Financial Controller oli samoilla linjoilla Yritys E:n Business Controllerin kanssa. Yritys D:n IFRS-asiantuntija taas toi esille sen, että vaikka standardi onkin tarpeellinen, on se myös joskus hyvinkin raskas etenkin pienille pörssiyrityksille. Näiden yritysten liikesalaisuudet ovat usein vaarassa standardin myötä paljastua ja usein he ovatkin jättäneet tiettyjä asioita mainitsematta tilinpäätöksissään standardin vastaisesti tämän vuoksi. Tämä on hänen mielestään ymmärrettävää, vaikka toimitaankin standardin vastaisesti. Mielestäni tämä kuitenkin vähentää yritysten vertailukelpoisuutta, kun kaikki eivät kerro kaikkia vaadittuja asioita. Standardia pitäisi ehkä kehittää siihen suuntaan, ettei liikesalaisuuksien paljastuminen pienilläkään yrityksillä olisi vaarana. On toki ymmärrettävää, etteivät pienet yritykset halua kertoa kaikkea. Kyse ei kuitenkaan varmasti voi olla kovin olennaisista asioista, sillä muutenhan tilintarkastajat puuttuisivat tähän ja vaatisivat niiden lisäämistä tilinpäätökseen.

KHT-tilintarkastaja Puumalan ja konsultti Lindemaninkin mukaan IFRS 3 -standardi on hyvinkin tarpeellinen, sillä standardi tuo tarkkuutta yrityskauppoihin. Yrityksen on nimittäin pystyttävä selittämään ja perustelemaan se ylihinta, mitä ostettavasta yrityksestä maksetaan. Lisääntyneiden liitetietovaatimusten vuoksi tilinpäätöksen käyttäjän on mahdollista päästä entistä syvemmälle yrityskaupan kannattavuuden arvioinnissa. Ennen IFRS:ää noudatettuun kirjanpitolakiin verrattuna tietoa saadaan siis paljon enemmän. Lisäksi standardi pakottaa yritykset miettimään yrityskauppoja ja sen vaikutuksia enemmän kuin ennen. Vaikka yrityskauppojen käsittely kirjanpidossa olikin kirjanpitolain aikana helpompaa, kun erotukset laskettiin suoraan ja liikearvosta alettiin sitten tehdä poistoja, on standardi silti tarpeellinen juuri sen tarkkuuden vuoksi.

Kaikkien haastattelujen perusteella yritykset ovat samaa mieltä konsultti Lindemanin ja KHT-tilintarkastaja Puumalan kanssa. Kaikki pitivät ainakin jossain määrin standardia tarpeellisena. Myös minun mielestäni standardi on tarpeellinen, sillä yrityskaupoista saadaan entistä enemmän tietoa, kun kaikkea ylihintaa ei merkitä liikearvoon. On tärkeää myös yrityksille, että he tiedostavat, mitä yrityskaupassa oikein tulikaan ostettua. Näin ostettua yritystä on helpompi johtaa ja se saadaan paremmin sulautettua yrityksen aiempaan liiketoimintaan. Vaikka aineettomien oikeuksien määrittäminen onkin hankalaa ja arvionvaraista, antaa se enemmän tietoa yrityskaupasta kuin aiempi kirjanpitolain mukainen liikearvo. Aineettomien oikeuksien arvonmääritys osoittaa, että asioita on pohdittu yrityksessä. Usein mukana on ulkopuolistakin konsultointia, jolloin kaikki tieto ei pohjaudu pelkästään johdon näkemyksille. Muutoinhan tässä on tilaa jopa johdon manipulaatiolle.

2.3 Yhteenveto

Liikearvon määritelmä on ollut ja on edelleen kiistelty asia. Etenkään sen käsittelystä ei ole päästy yksimielisyyteen. Aikaisimmat liikearvon määrittelyt löytyvätkin jo 1800-luvun lopusta. Liikearvona nykyisin pidetään nettovarallisuuden käypien arvojen lisäksi maksettavaa osuutta yritysostossa. Sitä ei voida erottaa yrityksestä, eikä sitä voida erikseen ostaa eikä myydä. Liikearvon on sanottu koostuvan erilaisista aineettomista oikeuksista, kuten tavaramerkeistä ja patenteista. Toisen käsityksen mukaan liikearvo on taas erotettava erikseen taseeseen näistä aineettomista oikeuksista. Nykyinen käsitys näyttääkin nojaavan vahvasti siihen, että liikearvo on erotettava näistä muista yksilöitävissä olevista aineettomista oikeuksista. Näin jäljelle jää ainoastaan liikearvon ydin, eli liikearvo koostuu synergia- eli yhdistymiseduista sekä jatkuvuuskomponentista. Näihin perustuvat myös US GAAP:n ja IFRS:n mukaiset liikearvon määritelmät. Kummassakin kaikki yksilöitävissä olevat aineettomat oikeudet merkitään liikearvosta erikseen taseeseen. Toisaalta

liikearvoon joskus saattaa sisältyä myös muita komponentteja, kuten maksettu yli- tai alihinta. Näiden ei kuitenkaan katsota vaarantavan liikearvon arvon todennettavuutta, sillä se kuitenkin pääasiallisesti muodostuu ydinkomponenteistaan. Tämä saa aikaan sen, että esimerkiksi Suomen kirjanpitolain mukaisen liikearvon käsittelyn mukaan liikearvoksi tulee kirjatuksi suurempi määrä kuin IFRS 3 -standardin mukaisen, sillä Suomessa muita kirjaamattomia aineettomia oikeuksia ei eroteta niin laaja-alaisesti omiksi erikseen taseeseen. Kirjanpitolaissa aineettomia oikeuksia ei erotella omiksi erikseen, ellei näin ole tehty jo ostettavan yrityksen taseessa. Niille ostettavan yrityksen taseen omaisuus- ja velkaerille, joista ylihinnan katsotaan muodostuvan, voidaan kauppahinnan ylimenevää osaa kohdistaa. Sääntö siis antaa paljon harkintavaltaa.

Väittelyä liikearvon käsittelystä on käyty kolmen eri päänäkökymyksen välillä. Ensimmäisen näkökulman mukaan liikearvo tulisi poistaa ostohetkellä heti kertapoistona veloittaen voittovaroja. Tässä näkökulmassa ongelmana olivat väärinkäytökset, joilla pyrittiin maksimoimaan seuraavien vuosien tuloksia. Toisen näkökymyksen mukaan liikearvo tulisi aktivoida taseeseen ja poistaa systemaattisesti taloudellisena vaikutusaikanaan. Säännönmukaisista liikearvon poistoista haluttiin luopua, sillä ne olivat liian arvionvaraisia antaakseen oikean kuvan liikearvon arvosta. Liikearvon arvo saattaa nimittäin ennemminkin kasvaa kuin vähetä ajan myötä, sillä se sisältää muun muassa henkilöstön arvon. Kolmannen näkökymyksen mukaan liikearvo tulisi aktivoida taseeseen, muttei sitä tulisi poistaa vuosittain. Tämä näkemys osin vastaakin IFRS- ja US GAAP -normistoa. Nämä normistot tosin tuovat aivan uudenlaisen tarkkaan säännellyn arvonalentumistestauksen liikearvolle. Näin estetään se, ettei liikearvo ole liian korkeassa arvossaan taseessa. Arvonalentumistestauksen sanotaan tuovan läpinäkyvämpää tietoa tilinpäätöksen käyttäjille liikearvosta, vaikka tapaa on kritisoitu myös johdon manipulaation mahdollistamisesta sekä arvionvaraisuudesta.

Eri maissa on historiassa ollut kovinkin erilaiset liikearvon käsittelytavat. Vaikka monet maat viime vuosina ovat käyttäneet liikearvon aktivoimista ja poistamista säännönmukaisin poistoin, ovat enimmäispoistoajat olleet hyvinkin erilaisia. Esimerkiksi Suomessa pääsääntönä on nykyisin 5 vuotta ja poikkeuksellisesti 20 vuotta. Yhdysvalloissa ennen vuotta 2001 taas oli käytössä 40 vuoden enimmäispoisto aika. On selvää, että eri maiden yritysten vertailu on tästä kärsinyt. Tämän vuoksi vertailua on haluttukin parantaa liikearvon arvonalentumistestauksella.

Haastattelemiä yritysten edustajia ja tilintarkastajia olivat sitä mieltä, että IFRS 3 -standardin mukainen liikearvon määritelmä tuo haasteita yrityksille, sillä kaikki muut aineettomat oikeudet on määritettävä taseeseen erikseen. Tähän joudutaan usein käyttämään konsultointiakin. Kaikki haastattelemiä henkilöt olivat sitä mieltä, että standardi on kuitenkin tarpeellinen, sillä se tuo avoimuutta ja tarkkuutta tilinpäätöksiin. Aiempi kirjanpitolain mukainen liikearvo ei antanut selkeää kuvaa siitä, mitä yritykseen on ostettu. Kirjanpitolakiin verrattuna tietoa yrityskaupoista saadaan siis paljon enemmän, vaikka aineettomien oikeuksien arvonnäytökset ovatkin arvionvaraisia. Mielestäni standardi on tarpeellinen, koska standardin avulla tilinpäätöksen käyttäjä pääsee paljon syvemmälle yrityskaupan kannattavuuden arvioinnissaan. Yrityskauppojen tavoitteetkin on helpommin luettavissa, sillä IFRS 3 -standardin myötä nähdään, mitä yritykseen on tosiasiallisesti ostettu. Liikearvon määräkin vastaa paremmin todellisuutta, sillä kirjanpitolain mukainen liikearvo sisälsi lähes kaiken mahdollisen ylimääräisen, mitä taseen nettovarallisuuden yli maksettiin. Selvää mielestäni on, että avoimuus on lisääntynyt. Toisaalta standardi on tuonut mukanaan myös ongelmia, koska yrityskauppojen työmäärät ovat lisääntyneet. Pienille yrityksille standardi voi olla todella raskas, jolloin myös liikesalaisuudet voivat paljastua. Suurien yritysten raportointiin standardi on tosin hyvinkin tervetullut. Kun arvonnäytösten käytännöt vakiintuvat, saadaan yrityskaupoissa ostetuista aineettomista oikeuksista ja liikearvosta entistä tarkempaa tietoa.

3 IFRS:N LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTI

Tässä kappaleessa tavoitteenani on tutkia IAS 36 -standardin mukaista liikearvon arvonalentumistestausta. Käyn järjestyksessä läpi tärkeimmät normikohdat ja samalla esitän myös teemahaastatteluista saamiani tuloksia. Viimeisessä alakappaleessa keskityn arvonalentumistestauksen prosessiin tarkemmin. Tämä alakappale pohjautuukin suurimmaksi osaksi teemahaastattelujen tuloksiin.

Suomen kirjanpitolain arvonalennusten kirjaaminen perustuu varovaisuuden periaatteelle, jonka olenkin maininnut jo kappaleessa 2.2.5. IFRS-raportoinnissa arvonalennukset liittyvät toisaalta enemmänkin oikean kuvan antamiseen (Räty & Virkkunen 2004, 237). Oikealla kuvalla tarkoitetaan IFRS-tilinpäätösnormistossa sitä, että toiminnan tuloksesta, taloudellisesta asemasta ja näiden muutoksista annettavien tietojen on oltava oikeat. Tilinpäätöksen laadullisten ominaisuuksien ja asianmukaisten normien soveltaminen johtavat yleensä tähän oikean kuvan antamiseen. Neljä keskeistä IFRS-tilinpäätöksen laatuominaisuutta takaavat siis tämän. Näitä laatuominaisuuksia ovat ymmärrettävyys, merkityksellisyys, luotettavuus ja vertailukelpoisuus. Näistä luotettavuusominaisuus tosin sisältää varovaisuuden periaatteen yhtenä kohtanaan. (KHT-Media 2006, 40;42; 44)

IAS 36:ssa onkin kuvattu tarkka prosessi, joiden mukaan arvonalentumiset tunnistetaan ja kirjataan. Rädyn ja Virkkusen (2004, 237) mukaan arvonalentumissäännöt ovat tärkeässä asemassa etenkin liikearvon ja taloudelliselta vaikutusajaltaan rajattoman aineettoman hyödykkeen tapauksissa. Saattaa nimittäin käydä niin, ettei liikearvo koskaan poistu taseesta, kun itsenäisen rahavirtaa kerryttävän omaisuuserän ryhmän, johon liikearvo kuuluu, kerrytettävissä oleva rahamäärä ei koskaan ole sen kirjanpitoarvoa alempi. (Räty & Virkkunen 2004, 236–237)

IAS 36:n soveltamisalaan kuuluvat aineelliset ja aineettomat omaisuuserät (IAS 16 ja IAS 38), liiketoimintojen yhdistämiset (IFRS 3) ja tytär-, osakkuus- ja yhteisyritykset (IAS 27, IAS 28 ja IAS 31) (Räty & Virkkunen 2004, 237). Standardi ei kuitenkaan koske vaihto-omaisuutta (IAS 2), pitkäaikaishankkeista johtuvia omaisuuseriä (IAS 11), laskennallisia verosaamia (IAS 12), työsuhde-etuuksista johtuvia omaisuuseriä (IAS 19), rahoitusvaroja (IAS 39), vakuutustoiminnassa syntyviä erityisiä varoja (IFRS 4), käypään arvoon arvostettavia sijoituskiinteistöjä (IAS 40), maataloustoimintaan liittyviä hyödykkeitä (IAS 41) eikä myöskään myytäväksi tarkoitettuja käyttöomaisuuseriä (IFRS 5). Näiden arvostamista ja arvonalentumisia käsitellään omissa standardeissaan. (IAS 36.2–3) Seuraavassa käydään läpi ainoastaan liikearvon arvonalentumistestausta, joskin muiden omaisuuserien arvonalentumistestausta on sivuttava, sillä liikearvo on ensin kohdistettava muille omaisuuserille tai niiden ryhmille. Tämän yksikön tai yksikön ryhmien arvoa testataan, jolloin samalla testataan liikearvon arvo osana yksikköä tai sen ryhmää.

3.1 Rahavirtaa tuottavat yksiköt ja liikearvon kohdistaminen niille

Liikearvo on kohdistettava arvonalentumistestausta varten hankinta-ajankohdastaan lähtien rahavirtaa tuottaville yksiköille tai niiden ryhmille (IAS 36.80). Rahavirtaa tuottavalla yksiköllä tarkoitetaan tässä standardissa sellaista pienintä yksilöitävissä olevaa omaisuuseräryhmää, ”jonka kerryttämät rahavirrat ovat pitkälti riippumattomia muiden omaisuuserien tai omaisuuseräryhmien kerryttämistä rahavirroista” (IAS 36.6). Esimerkiksi vähittäismyyntiketjussa jokainen myymälä muodostaa rahavirtaa tuottavan yksikön. Myös teollisuusyrityksen liiketoimintakokonaisuus muodostaa tällaisen yksikön. Tärkeää yksiköiden määrittämisessä on ottaa huomioon muun muassa se, miten johto seuraa yrityksen eri osastoja tai toimintoja. Sisäiset raportointijärjestelmät

antavatkin usein viitteitä yksiköiden määrittämiseksi. (Räty & Virkkunen 2004, 240) Jatkossa käytän selvyuden vuoksi pelkästään termiä rahavirtaa tuottava yksikkö, joka voi yhtä hyvin tarkoittaa yksikön lisäksi myös näiden ryhmiä.

Nämä rahavirtaa tuottavat yksiköt, joille liikearvoa kohdistetaan, ovat sellaisia, joille odotetaan koituvan hyötyä aikaansaaduista synergiaeduista. Nämä yksiköt voivat olla myös sellaisia, joille ei kohdisteta muita ostokohteen varoja tai velkoja. Jokaisen yksikön täytyy IAS 36 -standardin kohdan 80 mukaan olla yrityksessä ”alin sellainen taso, jolla liikearvoa seurataan sisäistä johtamista varten”, muttei kuitenkaan laajempi kuin yrityksen ensisijainen tai toissijainen segmentti. Segmentin täytyy olla määritelty IAS 14:n (Segmenttiraportointi) mukaan. (IAS 36.80) Liikearvo pitää kohdistaa rahavirtaa tuottaville yksiköille, sillä se ei itsenäään kerrytä rahavirtoja. Liikearvo kylläkin vaikuttaa näiden yksiköiden rahavirtoihin. (IAS 36.81)

Joskus on vaikeaa määrittää sellainen taso, jolla johto valvoo liikearvoa. Johto nimittäin usein pitää liikearvoa uponneena kustannuksena. Ennemminkin johto valvoo, että ostettu yritys toimii niin kuin on suunniteltu. Lisäksi ostettu liikearvo jakaantuu usein monelle rahavirtaa tuottavalle yksikölle eli joskus hyvinkin laajasti yrityksen eri osille. Johtaminen taas tapahtuu enemmänkin paikallisesti. Yritys voi myös tehdä paljon yrityskauppoja, joista kaikista kertyy oma liikearvonsa. Tämän vuoksi yksittäinen liikearvon seuranta on merkityksetöntä sekä johdolle että tilinpäätöksen käyttäjille. (Woodward 2006, 3)

Edellisestä seuraa se, että liikearvo kohdistetaan usein segmenttitasolle, joka on siis suurin sallittu liikearvon testaustaso (Woodward 2006, 3). Myös suomalaisissa pörssiyrityksissä liikearvot on useimmiten kohdistettu samalle tasolle kuin ensisijaiset segmentitkin (Rahoitustarkastus 2006, 17). Segmenttijaot kuitenkin perustuvat tuotteisiin tai palveluihin tai maantieteelliseen jaotteluun. Tällä ei usein ole mitään yhteyttä siihen,

miten liiketoimintaa johdetaan. Tästä johtuen voi yrityksessä olla hyvinkin vaikeaa löytää tarpeellisia tietoja liikearvon arvonalentumistestauksen suorittamiselle segmenttitasolla. (Woodward 2006, 3) Riskinä on myös se, ettei liikearvo poistu arvonalennuksin taseesta, vaikka sillä ei enää olekaan tulonodotuksia. Tämä johtuu siitä, että rahavirtaa tuottava yksikkö on kohdistettu liian korkealle tasolle segmenttiraportoinnin mukaan. (Rahoitustarkastus 2006, 17) Rahoitustarkastus (2007, 20) tutki tätä myös listayhtiöiden vuoden 2006 tilinpäätöksistä ja tuli siihen tulokseen, että joissakin tapauksissa liikearvo oli edelleen testattu juuri segmenttitasolla. Tämän vuoksi arvonalentumisia ei välttämättä aina havaita. (Rahoitustarkastus 2007, 20) Myös Wines et al. (2007, 868; 870) tuovat tämän epäkohdan esille. Heidän mukaansa tässä on mahdollisuus kirjanpidon kaunisteluun. (Wines et al. 2007, 868; 870) He kritisoivat tätä jo aiemmassakin tutkimuksessaan (Dagwell et al. 2003, 8–9).

Uusi IFRS 8 -standardi tuo tähän ongelmaan muutoksen. Uuden standardin myötä segmentit nimittäin jaotellaan enemmän siten, miten liiketoimintaa todellisuudessa yrityksissä johdetaan (Woodward 2006, 3). Uudessa standardissa puhutaankin toiminnallisesta segmenttijaosta, joka olisi samalla korkein liikearvon testaustaso. Nykyisessä standardissahan puhutaan ainoastaan liiketoiminnallisesta ja maantieteellisestä segmenttijaosta. (Ernst & Young 2007a, 6) Uuden standardin myötä liikearvo tullaankin todennäköisesti kohdentamaan siten yhtä tasoa alemmaksi kuin nykyisessä segmenttijaottelussa. Nykyinen jaottelu on nimittäin melko karkea. (Woodward 2006, 3) Näin tilinpäätöksen käyttäjät saavat hyödyllisempää tietoa ja johdon on helpompi saada se aikaan, sillä uusia raportointijärjestelmiä ei uudessa segmenttijaossa tarvitse erikseen laatia, kun liiketoimintaa muutenkin johdetaan samalla tasolla (Ernst & Young 2007a, 7; Woodward 2006, 3). Uusi standardi tosin on pakollinen vasta vuoden 2009 alusta (Deloitte 2006, 1), joten vielä tämä ei välttämättä vaikuta yritysten raportointiin. Tämänkään vuoksi en perehdy IFRS 8 -standardiin sen enempää.

Liikearvon kohdistamisessa voi syntyä erikoistilanteita silloin, jos liikearvoa on kohdistettu sellaiseen rahavirtaa tuottavaan yksikköön, joka luopuu jostakin yksikön osasta tai toiminnosta. Tällöin on luovutettavaan toimintoon liittyvä liikearvo sisällytettävä sen kirjanpitoarvoon luovutusvoittoa tai -tappiota määritettäessä. Liikearvon arvostuksessa on käytettävä luovutettavan osan ja jäljelle jäävän osan arvojen suhdetta, jos muuta luotettavampaa tapaa ei löydy. Standardi antaa tästä esimerkin. (IAS 36.86)

Yritys myy rahavirtaa tuottavasta yksiköstä, johon oli kohdistettu liikearvoa, osan hintaan 100. Jäljelle jäävän osan kerrytettävissä oleva rahamäärä on 300. Liikearvoa ei voida kohdistaa yksikköään alempaan omaisuuseräryhmään kuuluvaksi muuten kuin keinotekoisesti. Tällöin käytetään luovutettavan toiminnon ja jäljelle jäävän osan arvojen suhdetta liikearvon uudelleen kohdistamiseksi. Niinpä 25 % yksikölle kohdistetusta liikearvosta sisällytetään myydyin toiminnon kirjanpitoarvoon. (IAS 36.86)

Toinen erikoistilanne voi syntyä silloin, kun rahavirtaa tuottavan yksikön, johon on kohdistettu liikearvoa, koostumus muuttuu uudelleenorganisoinnin vuoksi. Tällöin menetellään samalla tavoin kuin edellisen kappaleenkin tilanteessa, ellei parempaa tapaa pystytä osoittamaan. Tästäkin standardi tarjoaa esimerkin. (IAS 36.87)

Rahavirtaa tuottava yksikkö A aiotaan jakaa osiin ja yhdistää muihin rahavirtaa tuottaviin yksiköihin, B:hen, C:hen ja D:hen. Koska A:han kohdistettua liikearvoa ei voida yksilöidä yksikköään alempaan omaisuuseräryhmään muuten kuin keinotekoisesti, liikearvo kohdistetaan uudelleen B:lle, C:lle ja D:lle A:n kolmen osan arvojen suhteessa ennen yhdistämistä. (IAS 36.87)

Haastattelemistani yritysten edustajista ainoastaan Yritys E:n Business Controller kertoi, että heillä on ollut vaikeuksia liikearvon kohdistamisessa rahavirtaa tuottaville yksiköille. Ongelmia on syntynyt sellaisessa tilanteessa, kun ostettu yksikkö on ollut konsernin sisäinen palveluntuottaja. Tällöin on jouduttu miettimään, että testataanko tämä yksikkö itsenäisenä vai aiheuttaako sisäinen siirtohinnoittelu sen, että yksikkö joudutaan jakamaan muille konserniyksiköille. Muilla yrityksillä ei yritysten edustajien mukaan ole ollut mitään vaikeuksia liikearvon

kohdistamisessa. Yritys A:ssa ongelmia ei ole ollut, sillä liikearvo on ennen arvonalentumistestaustakin kohdistettu toimialalle ja tulosityksiköille samoin perustein. Yritys D:ssä taas konsernirakenne on sellainen, ettei ongelmia kohdistamisessa synny. Konsultti Nina Lindemanin mielestä taas juuri liikearvon kohdistamisessa on yrityksillä ollut vaikeuksia, mikä näyttäisi olevan ristiriidassa haastattelemieni yritysten edustajien näkemysten kanssa. Syynä tähän varmastikin on se, että koska haastatteleman yritykset ovat kaikki Yritys D:tä lukuun ottamatta suuria, on niissä konsernirakenteetkin niin tarkkaan suunniteltuja ja toimivia, ettei tällaisia ongelmia helposti synny. Kun ostetaan uusi yritys, on se silloin helppo sijoittaa vanhaan tarkoin laadittuun konsernirakenteeseen ja tiettyyn yrityksen liiketoimintayksikköön. Pienemmissä yrityksissä näitä ongelmia sitten varmastikin löytyy enemmän, kun uusi ostettu yritys ei välttämättä helposti sovi vanhaan konsernirakenteeseen.

Rahoitustarkastuksen (2007, 20) selvityksenkään mukaan yritykset eivät näe liikearvon kohdentamista ja rahavirtaa tuottavien yksikköjen määrittelyä ongelmana, sillä kohdentamiseen on totuttu jo sisäisessä raportoinnissakin. Rahoitustarkastus (2007, 20) kuitenkin epäili, ettei rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittelyä välttämättä ole tehty riittävän huolellisesti. Samoilla linjoilla oli myös Yritys B:n talousjohtaja sekä Yritys C:n CFO. Vaikkei heillä ollutkaan ongelmia rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittelyssä, pitivät he sitä yleisesti suurimpana IAS 36 -standardin ongelmakohtana. Niiden määrittämisestä ei nimittäin ole täysin selkeää ohjeistusta. Myös haastatteleman konsultti Lindeman ja KHT-tilintarkastaja Puumala toivat kumpikin esille, että tämä osa-alue on testauksessa ongelmallinen. Puumala mainitsi myös, että liikearvon allokoinnista on herännyt viime aikoina jopa keskustelua. Näiden asioiden dokumentointikin on hänen mielestään ollut yrityksillä hyvin kevyttä, jos sitä on edes ollutkaan. Mielestäni tämä kertoo siitä, että yritykset eivät näe tätä kriittisenä tekijänä testauksessa, vaikka se sitä olisikin. Voi tosin olla, että se onkin yrityksille ongelmaton asia, mutta ulkopuolisen on tätä vaikea havaita ilman riittävää dokumentointia. Testauksen dokumentointia

tutkinkin tarkemmin kappaleessa 3.7.4. Toiset yritykset näyttävät myös sivuuttavan eteen tulleet ongelmat kohdistamalla liikearvot suoraan segmenttitasolle, mikä voi vaikuttaa testauksen tulokseen. Rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittelyynkään ei varmastikaan paneuduta tarpeeksi. Tällöin mennään testauksessa jo alusta asti väärään suuntaan, jolloin arvonalentumiset voivat jäädä huomioimatta kokonaan. Siksi tähän olisikin tärkeää panostaa juuri standardin käyttöönottovuonna, jolloin rahavirtaa tuottavat yksiköt ensimmäisen kerran laaditaan ja liikearvot kohdistetaan. Näin välttyttäisiin mahdollisilta ongelmilta seuraavina vuosina.

3.2 Testauksen ajankohta

Vuosittainen arvonalentumistestaus voidaan tehdä milloin tahansa tilikauden aikana. Testaus on kuitenkin suoritettava joka vuosi samaan aikaan. Eri rahavirtaa tuottavien yksiköiden testit voidaan suorittaa myös eri aikoina. Jos kuitenkin on kyseessä liikearvo, joka on osaksi tai kokonaan hankittu tilikauden aikana, on kyseessä olevalle yksikölle tehtävä arvonalentumistesti tilikauden loppuun mennessä. (IAS 36.96) Kun yrityksissä pohditaan testauksen ajankohtaa, olisi ajankohta järkevää valita eri rahavirtaa tuottavien yksiköiden tietojen saatavuuden mukaan. Testaus kannattaisikin siis suorittaa vuosittain melko heti kausittaisten ennusteiden ja budjettien hyväksymisen jälkeen. (Ernst & Young 2004, 5) Haastattelemissani yrityksissä tämä onkin otettu huomioon, sillä kaikissa yrityksissä vuosittainen testaus tehdään syksyisin. Toiset yritykset tekevät testit hyväksytyjen budjettien pohjalta ja toiset alustavien budjettien pohjalta. Jos testit pohjautuvat alustaviin budjetteihin, tarkistetaan tiedot vielä yrityksissä budjettien hyväksynnän jälkeen. Ainakin Yritys D:ssä katsotaan vielä tilinpäätöspäivänä, että laskelmat ovat realistisia ja vastaavat nykytilannetta. Kaikissa yrityksissä testaukset suoritetaan eri yksiköiden osalta samaan aikaan, vaikkei tämä ollutkaan pakollista. Testaus on varmastikin yrityksille helpompi suorittaa samaan aikaan

kaikille yksiköille, sillä muuten saman raskaan testausprosessin joutuisi suorittamaan moneen kertaan vuodessa. Sekin varmasti vaikuttaa asiaan, että budjetit kaikille liiketoimintayksiköille valmistuvat usein samaan aikaan syksyisin, jolloin on luontevaa testata kaikki rahavirtaa tuottavat yksiköt samanaikaisesti.

IAS 36:ssa määrätään, että tilikauden päättymispäivänä on aina arvioitava, onko viitteitä siitä, että jonkin omaisuuserän arvo on alentunut. Vaikka viitteitä ei olisikaan, yrityksen on kuitenkin vuosittain tehtävä arvonalennustesti liikearvolle ja aineettomalle hyödykkeelle, jonka taloudellinen vaikutusaika on rajaton. (IAS 36.9–10) Arvonalentumistesti liikearvolle on myös tehtävä aina silloin, kun on viitteitä siitä, että yksikön arvo voisi olla alentunut (IAS 36.88). Testi voidaan siis joutua tekemään myös useammin kuin vain kerran vuodessa, jos mitään viitteitä esiintyy arvonalentumisesta. Tämä voi olla työlästä ja kallistakin, jos testauksia on suoritettava muuttuvissa oloissa useasti tilikauden aikana.

Standardissa määritellään sellaiset seikat, jotka on vähintäänkin otettava huomioon, kun arvioidaan, onko viitteitä rahavirtaa tuottavan yksikön arvon alentumisesta. Nämä on jaettu ulkoisiin ja sisäisiin informaatiolähteisiin, joita seuraavassa tarkastellaan. (IAS 36.12)

Ulkoiset informaatiolähteet:

- Rahavirtaa tuottavan yksikön markkina-arvo on pienentynyt merkittävästi odotettua enemmän kauden aikana.
- Teknologia-, markkina-, taloudellisessa tai oikeudellisessa ympäristössä on tapahtunut tai lähitulevaisuudessa tulee tapahtumaan merkittäviä epäsuotuisia muutoksia.
- Markkinakorot tai muut markkinaperusteiset tuotot kasvavat kauden aikana, jolloin ne vaikuttavat diskonttauskorkoon ja vähentävät merkittävästi rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaa rahamäärää.

- Yrityksen nettovarallisuuden kirjanpitoarvo on korkeampi kuin sen markkina-arvo.

Sisäiset informaatiolähteet:

- Rahavirtaa tuottava yksikkö on vanhentunut tai fyysisesti vahingoittunut.
- Rahavirtaa tuottavan yksikön ennakoidussa käyttömäärässä tai tavassa on tapahtunut tai tulee lähitulevaisuudessa tapahtumaan epäsuotuisia muutoksia. Tällaisia muutoksia voivat olla muun muassa rahavirtaa tuottavan yksikön lopettaminen tai uudelleenorganisointi.
- Sisäinen raportointi antaa viitteitä siitä, että rahavirtaa tuottavan yksikön taloudellinen suorituskyky on tai tulee olemaan odotettua heikompi. Tästä esimerkkinä on tilanne, jossa rahavirtaa tuottavan yksikön todelliset nettorahavirrat ovat budjetoituja merkittävästi huonommat.

IAS 36 -standardi ei siis kovin yksityiskohtaisesti määrittele, mitä tällaiset viitteet, jotka saattaisivat alentaa juuri liikearvoa, voisivat olla. US GAAP:n vastaavassa normissa FAS 142:ssa on listattu muutamia esimerkkejä tällaisista liikearvoon liittyvistä viitteistä (FAS 142.28). Lisäksi Davidson ja Vella (2003, 8–9) ovat listanneet erityisesti rakennusalaan liittyviä liikearvon arvonalentumisen viitteitä artikkelissaan. Seetharaman et al. (2006, 347–349) ovat luokitelleet nämä viitteet ulkoisiin ja sisäisiin viitteisiin. He ovat myös lisänneet muutaman esimerkin listaan.

Ulkoiset viitteet:

- *Merkittävä muutos liiketoimintaympäristössä* (FAS 142.28), kuten laskusuhdanne taloudessa, voi vaikuttaa asiakkaiden kulutukseen ja lisätä kilpailua toimialalla. Tämä voi vaikuttaa rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. (Davidson & Vella 2003, 8; Seetharaman et al. 2006, 347)

- *Odottamaton kilpailu* (FAS 142.28), kuten vakavaraisen kilpailijan tuleminen paikallisille markkinoille, voi olla viite arvonalentumisesta. Tämä uusi kilpailija voi lisätä kilpailua merkittävästikin vahvalla strategiallaan, joka vaikeuttaa nykyistä liiketoiminnan kehitystä. (Seetharaman et al. 2006, 348) Kilpailija voi myös vaikuttaa työvoiman saatavuuteen (Davidson & Vella 2003, 8).
- *Lainsäätäjän epäsuotuisat toimenpiteet* (FAS 142.28) vaikuttavat usein merkittävästikin yrityksen käypään arvoon. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla muun muassa kahden maan väliset kauppasopimukset tai uusi veropolitiikka. (Seetharaman et al. 2006, 348–349)
- *Suurimpien alihankkijoiden ja jakelijoiden sopimusten muutokset* voivat myös olla viitteitä arvonalennuksesta. Esimerkiksi hinnannousut raaka-aineissa vaikuttavat yrityksen myyntiin ja näin myös negatiivisesti rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Myös jakelijan vahva neuvotteluvoima voi saada aikaan arvonalentumista. (Seetharaman et al. 2006, 349)

Sisäiset viitteet:

- *Budjetin ennustamisen epäonnistuminen* voi vaikuttaa merkittävästi kerrytettävissä olevaan rahamäärään, sillä budjettiennusteet ovat todella tärkeässä roolissa kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämisessä. Etenkin rakennusalalla tarjouskilpailut saavat aikaan arvaamattoman ja vaihtelevan ympäristön. Tällöin ennustaminenkin on vaikeaa ja arvonalentumistesti voidaan joutua tekemään useammin kuin kerran vuodessa. (Davidson & Vella 2003, 8; Seetharaman et al. 2006, 349)
- *Avainhenkilöstön menetys* (FAS 142.28) nähdään usein yrityksen merkittävimpana arvonalentumisen viitteenä. Henkilöstöhän on usein nähty yrityksen tärkeimpänä varana. Yritysostoissa liikearvoa usein maksetaankin juuri tästä henkisestä pääomasta. Etenkin rakennusalalla avainhenkilöstön

menetyks merkitsee usein liikearvon arvonalentumista, sillä kyseessä on palveluala. Henkilöstön pysyminen yrityksessä onkin erityisen tärkeää. (Davidson & Vella 2003, 8; Seetharaman et al. 2006, 349)

- *Yrityksen nimen muuttuminen* saa usein aikaan hämmennystä yrityksen sidosryhmissä. Esimerkiksi työntekijät miettivät, vaihdetaanko henkilöstökin samalla. Myös sopimuskumppanit miettivät esimerkiksi sitä, vaihtuuko johto nimen vaihtumisen myötä ja johdetaanko yritystä samalla tavoin nimenvaihdon jälkeen. Ainakin lyhyellä aikavälillä rahavirtaa tuottavan yksikön arvo alentuu tämän epävarmuuden vuoksi. (Davidson & Vella 2003, 8–9; Seetharaman et al. 2006, 349)
- *Yritysoston johtamisen epäonnistuminen* voi vaikuttaa rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Aina ostetun yrityksen johtamisen vaikeutta aliarvioidaan, sillä ongelmia syntyy kommunikoinnissa, organisoinnissa ja kontrolloinnissa vasta oston jälkeen. Tästä voi seurata tehotonta johtamista, mikä alentaa liikearvoa. (Seetharaman et al. 2006, 349)
- *Todennäköinen rahavirtaa tuottavan yksikön tai sen suuren osan myyminen* vaikuttaa myös negatiivisesti rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään ja siten myös liikearvoon (Davidson & Vella 2003, 9; FAS 142.28).

Kuten nähtävissä on, ovat IAS 36 -standardin mukaiset arvonalentumisen informaatiolähteet samantyyppisiä kuin FAS 142:n ja eri artikkeleiden viitteet liikearvon arvonalentumisesta. IAS 36:ssa tosin ei ole selitetty esimerkkejä kovin tarkasti. Lisäksi esimerkit koskevat kaikkien omaisuususerien ja rahavirtaa tuottavien yksiköiden arvonalentumisia. US GAAP:ssa on nämä viitteet annettu nimenomaan liikearvoa koskien. IAS 36:ssa on varmistikin haluttu antaa vain yleispätevä informaatiolähdelistä, jotta kaikki mahdolliset viitteet arvonalentumisista tulisivat huomioiduksi. Liikearvoa ei ole huomioitu erikseen ehkä myöskään siksi, koska liikearvo

testataan osana rahavirtaa tuottavaa yksikköä, eikä yksinään. Kuten jäljempänä kappaleesta 3.3 nähdään, itse testaukset ovat IFRS - ja US GAAP -normistossa erilaiset. Siitä voi johtua viitelistöjen erilaisuudet. Yritysten tuleekin siis huomioida kaikenlaiset muutokset, jotka saattavat vaikuttaa kerrytettävissä olevaan rahamäärään ja näin liikearvon määrään. Mielestäni IAS 36 -standardin tulisi silti antaa yksityiskohtaisempi luettelo juuri liikearvoon liittyvistä mahdollisista viitteistä arvon alentumisesta. US GAAP:n viitteet mielestäni soveltuvatkin IFRS:n mukaisen liikearvon arvonalentumistestin arvonalentumisviitteiksi. Etenkin avainhenkilöstön menetys sekä odottamaton kilpailu ovat viitteinä sellaisia, jotka ovat sovellettavissa myös IFRS:ään. Esimerkiksi juuri avainhenkilöstön menettämistä ei ole erikseen IAS 36:ssa mainittu, vaikka se onkin lienee merkittävin liikearvoon sisällytettävä vara IFRS-tilinpäätöksissä.

Kun haastateltavilta kysyttiin, miten he arvioivat arvonalentumistestauksen tarvetta vuosittaisten testien lisäksi, sanoivat he, että tarvetta arvioidaan aina silloin, jos jotain sellaista poikkeuksellista tapahtuu, mikä voisi vaikuttaa liikearvon arvoon. Tällaisista poikkeuksellisista tapahtumista antoi Yritys B:n talousjohtaja esimerkkinä budjettipoikkeamat. Esimerkki kuuluukin aiemmin mainitsemini IAS 36:n mukaisiin sisäisiin informaatiolähteisiin. Suurilla yrityksillä tuloseuranta yleensä onkin melko tarkkaa, jolloin poikkeukselliset tapahtumat tulevat nopeasti yrityksen tietoon. Tällöin on helppo heti arvioida, onko ylimääräiselle testille tarvetta.

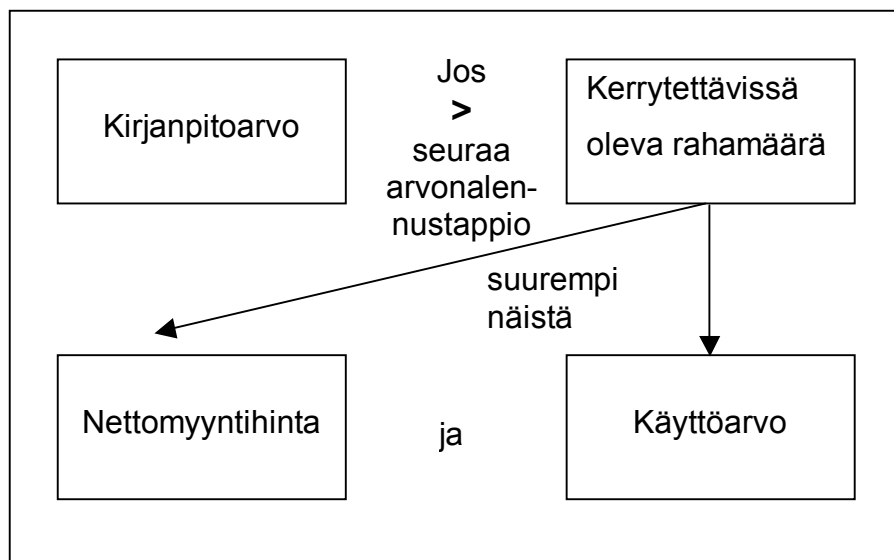
Rahoitustarkastuksen (2007, 21) selvityksen mukaan vain harva yritys käytti viitteiden arvioinnissa jotain muita kuin standardissa mainittuja informaatiolähteitä. Mielestäni yritykset voisivat käyttää myös muita viitteitä, kuten aiemmin mainitsemiäni avainhenkilöstön menetystä tai odottamatonta kilpailua. Nämä tosin välillisesti tulevat ilmi muiden informaatiolähteidenkin kautta, mutta mielestäni ovat selkeämmin heti havaittavissa. Myös Rahoitustarkastuksen (2007, 21) mielestä tulisi muitakin yritys- ja toimialakohtaisia informaatiolähteitä seurata.

Haastateltavat eivät kertoneet, millä eri organisaatiotasolla viitteitä seurataan tai miten usein sitä käytännössä tehdään. Rahoitustarkastuksen (2007, 21) selvityksen mukaan lähes kaikki tutkimuksessa mukana olleet yritykset seurasivat viitteitä vähintään kahdella eri organisaatiotasolla. Viitteiden arvioinnissa oli kuitenkin suuria eroja yritysten välillä. Toisissa yrityksissä viitteitä arvioitiin vain talousosastolla ja toisissa mukana olivat myös liiketoimintayksiköt eri organisaatiotasolla. Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että viitteitä arvioidaan pääosin neljännesvuosittain tai useammin. (Rahoitustarkastus 2007, 21) Haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, että haastatellut yritykset arvioivat viitteitä neljännesvuosittaista useammin, sillä kaikki sanoivat tarvetta arvioitavan aina, kun jotain odottamatonta tapahtuu. KHT-tilintarkastaja Puumalan mielestä ainakin suuret yritykset seuraavat viitteitä hyvin. Tämä onkin linjassa haastattelujeni kanssa. Rahoitustarkastuksen (2007, 6) tutkimuksessa mukana olikin myös pienempiä yrityksiä, jolloin erojakin varmasti syntyi helpommin.

Liikearvon arvonalentumistestausta suoritettiin haastateltavien mielestä sopivan usein. Esimerkiksi Yritys D:n IFRS-asiantuntija ei pitänyt perusteltuna sitä, että jotakin omaisuuserää testattaisiin harvemmin kuin kerran vuodessa. Yritys D:ssä testaus vieläpä suoritetaan periaatteessa kahdesti vuodessa, kun tilinpäätöspäivänä tarkistetaan aiempi laskelma. Näin he ovat halunneet varmistua laskelmien oikeellisuudesta. Yritys E:n Business Controllerin mielestä useampi testaus vuodessa ei olisi perusteltua, sillä muuten vaadittaisiin budjettien laatimista useammin kuin kerran vuodessa. Tämä olisi hänen mielestään liian raskas prosessi toteuttaa. Mielestäni jokavuotinen liikearvon testaus on siis perusteltua. Useammin kuin kerran vuodessa tapahtuva pakollinen testaus taas olisi mielestäni turhaa, ellei mitään viitteitä arvonalentumisesta ilmene.

3.3 Arvon alentumistestaus

Arvon alentumistestissä verrataan yksikön kirjanpitoarvoa, joka sisältää liikearvon, yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Jos yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä alittaa yksikön kirjanpitoarvon, on yrityksen kirjattava tästä arvonalentumistappio. (IAS 36.90) Kerrytettävissä oleva rahamäärä on ”rahavirtaa tuottavan yksikön käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla tai sitä korkeampi käyttöarvo” (IAS 36.18). Kuvio 2 havainnollistaa tätä vertailua.

KUVIO 2. Rahavirtaa tuottavan yksikön arvonalentumistesti. (Ernst & Young 2004, 2)

IAS 36:n mukainen arvonalentumistesti poikkeaa merkittävästi US GAAP:n mukaisesta testauksesta. SFAS 142 nimittäin vaatii liikearvolle kaksivaiheisen testin suorittamista. Ensiksi verrataan raportointiyksikön käypää arvoa, johon kuuluu liikearvo, yksikön kirjanpitoarvoon. Jos käypä arvo ylittää kirjanpitoarvon, toista vaihetta ei tarvitse suorittaa. Jos tilanne on päinvastainen, suoritetaan testin toinen vaihe. Toisessa vaiheessa ensimmäisen vaiheen käypä arvo kohdennetaan yksikön varoille ja veloille. Tästä yli jäävä osuus on uusi liikearvon käypä arvo. Jos tämä

käypä arvo alittaa liikearvon kirjanpitoarvon, on tämä erotus kirjattava tulosvaikutteisesti. (SFAS 142.19–20)

IFRS:n mukaisessa testauksessa liikearvo testataan rahavirtaa tuottavan yksikön osana. Arvonlennus kirjataan ensin liikearvosta, vaikka alennus ei välttämättä johdukaan liikearvosta. US GAAP:ssa taas jokainen varallisuuserä arvostetaan ensin käypään arvoonsa ja vasta sitten määritetään uusi liikearvon käypä arvo. Näin ei välttämättä jouduta liikearvon alennusta kirjaamaan kaikissa tapauksissa, jos arvonlennus johtuukin jonkin muun varallisuuserän arvonlennuksesta (Shoaf & Zaldivar 2005, 34). Tästä voikin seurata, että IFRS:n mukaisen testauksen myötä liikearvon arvonlennukset ovat yleisempiä kuin US GAAP:n mukaiset ovat, kun rahavirtaa tuottavan yksikön arvonlennus kohdistuu ensin liikearvolle ja vasta sitten muille varallisuuserille. Toisaalta IAS 36:ssa on huomautus, että jos on viitteitä siitä, että rahavirtaa tuottavan yksikön, johon on kohdistettu liikearvoa, jonkin omaisuuserän arvo on alentunut, on tälle omaisuuserälle tehtävä testaus ennen koko yksikön testausta. Tälle omaisuuserälle kirjataan tappio ennen koko yksikön testausta. (IAS 36.98) Näin ei myöskään mielestäni IFRS-normistossa ainakaan aina muiden omaisuuserien arvon alentumiset vaikuta ensin liikearvon arvoon. Liikearvo saattaa tosin alentua johtuen muusta omaisuuserästä silloin, kun viitteitä ei ole ollut muun omaisuuserän arvon alentumisesta.

Olisi liian työlästä aina määrittää kummallakin tavalla kerrytettävissä oleva rahamäärä. Siksi standardissa onkin annettu helpotus, että riittää kun jompikumpi ylittää rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvon, jolloin sen arvo ei ole alentunut. (IAS 36.19) Olisi myös työlästä suorittaa arvonlennustesti joka vuosi yhtä yksityiskohtaisesti kuin jäljempänä tutkielmastani käy ilmi. Tähänkin standardi on antanut helpotuksen. Edellistä yksityiskohtaisesti laadittua laskelmaa voidaan käyttää saman rahavirtaa tuottavan yksikön arvonlennustestauksessa kuluvalla kaudella, jos tietyt ehdot täyttyvät. Eräänä ehtona on, etteivät yksikön

varat ja velat ole merkittävästi muuttuneet edelliseltä kaudelta. Viimeisimmän laskelman on myös osoitettava, että kerrytettävissä oleva rahamäärä on huomattavasti yksikön kirjanpitoarvoa suurempi. (IAS 36.99) Standardi ei ota kantaa siihen, kuinka suuren eron tulisi olla, jotta samoja laskelmia voitaisiin käyttää. US GAAP:ssa on kuitenkin vastaavanlaisissa tilanteissa sovellettu vähintään 40–50 %:n marginaalia. (Aromäki et al. 2004, 308; Halonen et al. 2006, 398) Marginaalin tulee olla mielestäni suuri, sillä muuten voisi mennä useitakin vuosia ennen kuin arvonalentumiset huomataan. Jos useana peräkkäisenä vuonna käytetään samoja laskelmia, eivät melko suuretkaan arvonalentumiset tulisi huomioiduksi ajallaan.

Eräänä ehtona samojen laskelmien käyttämiselle on, että viimeisimmän laskelman jälkeistä aikaa on myös analysoitava. Edellistä laskelmaa voidaan käyttää, jos analyysi osoittaa, että on erittäin epätodennäköistä, että yksikön kirjanpitoarvo ylittäisi kyseisellä kaudella kerrytettävissä olevan rahamäärän. (IAS 36.99) Analysoinnissa voidaan käyttää apuna simulointilaskelmia, jotka voivat näyttää, että on erittäin epätodennäköistä, että rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvo olisi sen kerrytettävissä olevaa rahamäärää suurempi. Simulointilaskelmia kannattaa tehdä tärkeimpien laskelman arvoon vaikuttavien tekijöiden suhteen, jolloin kriittiset tekijät voidaan tunnistaa helpommin. (Halonen et al. 2006, 398)

Seuraavassa käyn tarkemmin läpi arvonalentumistestauksen eri komponentit, kirjanpitoarvon ja kerrytettävissä olevan rahamäärän. Käyn läpi kummankin vaihtoehdoisen kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämisen tavan sisältöä. Ensiksi käsittelen kirjanpitoarvoa, sitten käypää arvoa vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla ja lopuksi käyttöarvoa.

3.3.1 Kirjanpitoarvo

Rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvo sisältää IAS 36:n mukaan ainoastaan sellaisten omaisuuserien kirjanpitoarvon, jotka välittömästi kuuluvat yksikölle ja jotka voidaan kohdistaa sille järkevästi ja johdonmukaisesti. Niiden on myös kerrytettävä vastaisia rahavirtoja, joita käytetään käyttöarvolaskelmassa. (IAS 36.76) Näin kirjanpitoarvosta vähennetään muun muassa rahoitusvarat, jotka eivät kerrytä rahavirtoja. Varojen tulee olla lisäksi IAS 36 -standardin alaisia, jolloin esimerkiksi myytävissä olevat rahoitusvarat jäävät kirjanpitoarvon ulkopuolelle. (PricewaterhouseCoopers 2007, 3)

Velkoja ei sisällytetä kirjanpitoarvoon muutoin kuin poikkeustapauksissa. Tällaisia tapauksia voivat olla esimerkiksi sellaiset tilanteet, joissa rahavirtaa tuottavasta yksiköstä luopuminen edellyttää ostajan ottavan velan vastatakseen. (IAS 36.76; 36.78) Toisena esimerkkinä velkojen sisällyttämisestä on voimalaitoksen purkuvastuu. Se on otettava huomioon yksikön kirjanpitoarvossa. Laskennalliset verovelat huomioidaan kirjanpitoarvossa, kun sitä verrataan seuraavassa kappaleessa esitettävään nettomyyntihintaan. Käyttöarvoon verrattaessa laskennalliset verovelat taas eivät kuulu kirjanpitoarvoon, sillä kuten jäljempänä nähdään, käyttöarvo määritetään ennen veroja. (PricewaterhouseCoopers 2007, 3)

3.3.2 Käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla

Ensimmäinen vaihtoehtoinen tapa määrittää kerrytettävissä oleva rahamäärä on käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla eli nettomyyntihinta, joka on ”rahavirtaa tuottavan yksikön myynnistä saatavissa oleva rahamäärä asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden ja toisistaan riippumattomien osapuolten välisessä kaupassa vähennettynä luovutuksesta johtuvilla menoilla” (IAS 36.6). Kyseessä on markkinaperusteinen arvonmääritysmenetelmä, jolloin rahavirtaa tuottavan

yksikön käypä arvo pohjautuu markkinoilla noteerattavaan arvoon tai vastaavasta yksiköstä aiemmin maksettuihin hintoihin (Hakala et al. 2006, 22).

Usein käytännössä ei kuitenkaan sitovaa myyntisopimusta ole saatavilla rahavirtaa tuottavalle yksikölle. Jos tällä yksiköllä käydään kauppaa toimivilla markkinoilla, saadaan nettomyyntihinta markkinahinnan ostokurssista, josta on vähennetty luovutuksesta koituvat menot. Jos tarkasteluhetkelle ei ole saatavilla ostokurssia, voidaan käyttää viimeksi toteutuneen kaupan hintaa. Tällöin on huomioitava, etteivät taloudelliset olosuhteet ole tämän jälkeen merkittävästi muuttuneet. (IAS 36.25–26)

Usein on kuitenkin varmastikin tilanne, ettei rahavirtaa tuottavalle yksikölle ole edes toimivia markkinoita. Tällöin on käytettävä parhainta käytettävissä olevaa tietoa myyntihinnasta, jonka yritys voisi saada rahavirtaa tuottavan yksikön myynnistä asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden, toisistaan riippumattomien osapuolten välisessä kaupassa. Tästä tulee vähentää vielä myynnistä koituvat menot. Yrityksen on myös huomioitava saman toimialan vastaavanlaisten rahavirtaa tuottavien yksiköiden toteutuneet kaupat. (IAS 36.27) Toteutuneissa kaupoissa mukana olleiden rahavirtaa tuottavien yksiköiden tulisi olla olennaisesti luonteeltaan ja kunnoltaan samankaltaisia kuin kyseessä oleva rahavirtaa tuottava yksikkö on. Lisäksi taloudellisen tilanteen tulisi olla samanlainen kuin edellisissäkin kaupoissa on ollut. (Ernst & Young 2007b, 8) Nettomyyntihinnan määrittämisessä on huomioitava, ettei se saisi kuvastaa hintaa pakkomyyntitilanteessa. Tämä tosin sallitaan, jos johdon on toteutettava myynti välittömästi. (IAS 36.27)

Jos nettomyyntihinnan määrittämisessä käytetään menetelmää, jossa toteutuneet kaupat otetaan huomioon, voidaan näistä kaupoista johtaa arvokertoimia. Nämä kertoimet perustuvat esimerkiksi rahavirtaa tuottavan yksikön sellaisiin tekijöihin, jotka osoittavat kannattavuutta. Huomioitavaa kuitenkin on, että yrityksen on pystyttävä perustelemaan käyttämiensä

arvokertoimien ja muun vertailuaineiston soveltuvuus. (Hakala et al. 2006, 22)

Menot, jotka vähennetään määritettäessä nettomyyntihintaa ovat muun muassa oikeustoimista johtuvia menoja, varainsiirtoveroja, rahavirtaa tuottavan yksikön siirtämisestä johtuvia menoja sekä välittömiä lisämenoja, joita aiheutuu yksikön saattamisesta myyntikuntoon. Lisämenoiksi ei kuitenkaan katsota irtisanomisen yhteydessä suoritettavia etuuksia eikä menoja, joissa liiketoimintaa supistetaan tai organisoidaan uudelleen myynnin jälkeen. (IAS 36.28)

Jos nettomyyntihinta joudutaan arvioimaan jälkimmäisellä standardin määrittelemällä tavalla, on johdolla paljon harkintavaltaa kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämisessä. Voi nimittäin olla, ettei parhainkaan käytettävissä oleva tieto myyntihinnasta vastaa todellisuutta. Rahavirtaa tuottava yksikkö, johon liikearvo on kohdistettu, ei välttämättä nimittäin vastaa mitään muuta samalla toimialalla olevaa rahavirtaa tuottavaa yksikköä. Näiden toteutuneet kaupathan piti huomioida arvioinnissa. Yrityksen rahavirtaa tuottava yksikkö voi siis olla hyvinkin yksilöllinen, jolle on mahdotonta löytää pätevää nettomyyntihintaa. Tämän vuoksi seuraavana esittämäni menetelmä kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämiseksi usein on helpompi tapa ja siksi yleisemmin käytetty.

Konsultti Lindeman kertoi haastattelussa, että yritykset lähtevät soveltamaan käyttöarvoa, koska markkinahinta tai nettomyyntihinta ovat harvoin olemassa ja saatavilla. Käyttöarvoon liittyvät kassavirtaa tuottavat yksiköt taas on yleensä helposti löydettävissä. KHT-tilintarkastaja Puumalakin toi esiin nettomyyntihinnan määrittelyn vaikeuden. Yritykset kiertävät nettomyyntihinnan määrittelyn joskus siten, että pitävät sitä samana kuin käyttöarvo on. Sitä perustellaan Puumalan mukaan siten, että ulkopuolinenkin yrityksen hankkija määrittäisi yrityksen hinnan kassavirtalaskelmiin perustuen. Tällöin erillinen nettomyyntihinnan määrittely olisi turhaa.

Harva haastattelemistani yrityksistä määritteli nettomyyntihinnan. Ainoastaan Yritys A ja E määrittelivät sen testauksissaan. Yritys A:n Financial Controllerin mielestä heillä tämän määrittämiseen ei liittynyt mitään ongelmia, sillä heillä oli tähän hyvä Excel-malli olemassa. Yritys E:n Business Controllerin mielestä sen määrittäminen taas oli hyvinkin vaikeaa, sillä oikean hinnan löytäminen on äärimmäisen ongelmallista. Helpommaksi Yritys E:ssä tilanteen tekee se, että heillä on useita tällaisia yrityskauppoja takanaan. Heillä on tietoa myös kilpailijoiden näkemyksistä, sillä he ovat olleet mukana tarjouskilpailuprosesseissa. Kilpailijoiden näkemykset antavat tukea yrityksen omille näkemyksille. Siksi hieman epäilyttää Yritys A:n mielipide siitä, että heillä ei ole mitään ongelmia nettomyyntihinnan määrittämisessä. En täysin usko, että heilläkään on markkinoilta helposti saatavilla tietoa samanlaisista kaupoista tai muista standardin mainitsemista seikoista. He varmastikin perustavat näkemyksensä toteutuneille aiemmille kaupoille, joita he ovat tehneet. Tämäkään ei varmasti ole täysin ongelmaton tapa.

Yritys B:n talousjohtaja mainitsi, etteivät he käytä nettomyyntihintaa laskelmissaan, sillä sen määrittäminen olisi huomattavasti hankalampaa kuin käyttöarvon. Silloin täytyisi tehdä täysin toisenlaisia oletuksia, sillä olisi esimerkiksi löydettävä se vastapuoli, joka olisi halukas ostamaan rahavirtaa tuottavan yksikön. Käyttöarvon määrittäminen on helpompi tapa siksikin, että sen laskemiseen on olemassa yrityksissä pohja jo valmiina. Seuraavassa tutkinkin käyttöarvoa laajemmin ja selvitän, miksi se on yleisemmin käytetty tapa.

3.3.3 Käyttöarvo

Toinen vaihtoehtoinen tapa määrittää kerrytettävissä oleva rahamäärä rahavirtaa tuottavalle yksikölle on käyttöarvo. Käyttöarvo määritellään IAS 36 -standardin kohdassa 6: ”Käyttöarvo on niiden vastaisten rahavirtojen nykyarvo, jotka omaisuuserän tai rahavirtaa tuottavan yksikön odotetaan

kerryttävän”. Käyttöarvon määrittäminen perustuu siis nykyarvolaskentaan ja on näin tuottoperusteinen arvonmääritysmenetelmä (Hakala et al. 2006, 23). Käyttöarvo on pääsääntöinen tapa määrittää liikearvon arvonlennustestin kerrytettävissä oleva rahamäärä (Leppiniemi 2007, 34; Rahoitustarkastus 2006, 19–20). Ainoastaan muutama suomalainen pörssiyritys vuonna 2005 käytti nettomyyntihintaa perusteena arvioinnilleen (Rahoitustarkastus 2006, 19–20). Myös Ernst & Youngin (2006, 75) tutkimuksessa suurin osa tutkituista 65 yrityksestä käytti käyttöarvoa perusteenaan.

Rahavirtaa tuottavan yksikön käyttöarvon arvioimiseen kuuluu kaksi vaihetta:

1. vastaisten nettorahavirtojen arvioiminen, jotka aiheutuvat rahavirtaa tuottavan yksikön jatkuvasta käytöstä ja lopullisesta luovutuksesta; ja
2. asianmukaisen diskonttauskoron käyttäminen näihin vastaisiin nettorahavirtoihin. (IAS 36.31)

Lisäksi rahavirtaa tuottavan yksikön käyttöarvon määrittämisessä on huomioitava seuraavat tekijät:

- arvio vastaisista rahavirroista, jotka yritys odottaa saavansa rahavirtaa tuottavasta yksiköstä;
- odotukset näiden vastaisten rahavirtojen määrän tai ajoittumisen muutoksista;
- rahan aika-arvo, jota edustaa testaushetken riskitön markkinakorko;
- hinta rahavirtaa tuottavaan yksikköön liittyvän epävarmuuden kantamisesta; sekä
- muut tekijät, kuten vaikkapa vaikea rahaksi muutettavuus. (IAS 36.30)

Vastaisien rahavirtojen arvioimiseen on standardissa annettu lisäohjeistusta. Ennakoitujen rahavirtojen on perustuttava järkeviin ja perusteltaviin oletuksiin. Oletusten on lisäksi pohjauduttava johdon

parhaisiin arvioihin erilaisista taloudellisista olosuhteista, jotka vallitsevat rahavirtaa tuottavan yksikön taloudellisena vaikutusaikana. Jos tästä on saatavissa näyttöä yrityksen ulkopuolelta, annetaan sille suurempi arvo. Lisäksi ennakoitujen rahavirtojen on perustuttava viimeisimpiin johdon hyväksymiin budjetteihin tai ennusteisiin. (IAS 36.33) Tämän vuoksi käyttöarvo onkin varmasti käytetympi tapa, sillä ennakoidut rahavirrat on melko helppo saada käyttämällä yrityksen valmiita budjetteja ja ennusteita, jotka laaditaan yritykselle muutenkin, eikä pelkästään arvonalentumistestausta varten. Haastattelujenkin perusteella näytti siltä, että tämän vuoksi käyttöarvo oli yrityksiin valittu. Yritys B:n talousjohtaja tämän nimenomaisesti mainitsikin.

Näiden budjettien tai ennusteiden tulisi olla enintään viideltä vuodelta, sillä yleensä tätä pidemmät budjetit ja ennusteet eivät ole tarpeeksi yksityiskohtaisia, tarkkoja ja luotettavia. Tästä tosin voidaan poiketa, jos johto pystyy osoittamaan aikaisemman kokemuksensa riittävän ennustamaan rahavirrat tarkasti viittä vuotta pidemmältä ajalta ja uskoo näiden arvioiden olevan luotettavia. (IAS 36.35) Tämä on perusteltua esimerkiksi silloin, jos yritys toimii toimialalla, jossa vaaditaan suuria ja pitkäkestoisia investointeja (Aromäki et al. 2004, 292).

Johdon on lisäksi seurattava jälkikäteen sitä, ovatko rahavirrat eronneet budjetoiduista. Tällöin on arvioitava näiden rahavirtojen ennusteiden olettamuksien järkevyyttä. Näin saadaan uutta tietoa uusien ennusteiden pohjana käytettäville olettamuksille, jotta olettamukset olisivat jatkossa luotettavampia ja loogisempia. (Aromäki et al. 2004, 292–293) Järkevyyttä voidaan tarkastella esimerkiksi vertailulukuarvojen avulla. Näitä kertoimia voidaan saada vaikkapa keskimääräisistä toimialan marginaaleista tai liikevaihdon kasvuprosenteista. Yleisimmin käytettyjä kertoimia ovat muun muassa liiketoiminnan arvo suhteutettuna liikevaihtoon, liikevoittoon (EBIT) tai liikevoittoon ennen poistoja (EBITDA). (Hakala et al. 2006, 57) Yritys C:n edustajan mukaan järkevyydestä tarkastelulla saadaan mahdollinen ilma putsattua rahavirtaennusteista pois. Pitkällä tähtäimellä ei siis johto

voi laatia rahavirtaennusteita ylioptimistisesti, sillä jälkikäteisarviointi pakottaa rahavirtojen ja budjettien uudelleenarviointiin. Tosin yksittäisenä vuonna rahavirtaennusteet ja budjetit voidaan tarvittaessa laatia hieman yläkanttiin, jos johto haluaa esimerkiksi välttyä sinä vuonna arvonalennukselta. Pidempään arvonalennuksia tuskin voidaan estää, sillä tilintarkastajat varmasti puuttuvat toteutuneiden rahavirtojen ja ennustettujen rahavirtojen välisiin eroihin melko nopeasti.

Haastatteleman Yritys C:n CFO:n mukaan rahavirtaennusteet toisaalta perustuvat suoraan yrityksen normaaliin liiketoimintasuunnitelmaan, jolloin näitä lukuja ei laadita pelkästään arvonalennusta varten. Tällöin niitä tuskin ruvetaan pelkästään arvonalennuksen välttämiseksi muuttamaan halutunlaisiksi. Näin rahavirtaennusteiden manipulaatio jää luultavasti melko vähäiseksi yrityksissä. Jos testauksen lopputulokseen halutaan vaikuttaa, on mielestäni helpompi muuttaa muita käyttöarvoon liittyviä arvionvaraisia kohtia, kuten diskonttokorkoa, jota käsittelen jäljempänä.

Huomioon ei ennakoitujen rahavirtojen arvioinnissa saada ottaa sellaisia vastaisia nettorahavirtoja, joiden odotetaan olevan seurausta tulevaisuudessa tapahtuvista uudelleenjärjestelyistä tai rahavirtaa tuottavan yksikön suorituskyvyn parantamisesta. (IAS 36.33) Uudelleenjärjestelyllä tarkoitetaan sellaista johdon organisoimaa ja valvomaa ohjelmaa, joka olennaisesti muuttaa yrityksen liiketoiminnan laajuutta tai tapaa. Näitä nettorahavirtoja ei siis oteta huomioon niin kauan, kun yritys ei ole sitoutunut tähän uudelleenjärjestelyyn. Kun yritys sitoutuu siihen, otetaan nettorahavirroissa huomioon kustannussäästöt ja muu siitä koituva hyöty. (IAS 36.44–47)

Niiltä vuosilta, joita budjetit tai ennusteet eivät kata, täytyy nettorahavirrat arvioida ekstrapoloimalla budjeteista tai ennusteista saadut nettorahavirrat. Tässä käytetään tasaista tai pienenevää kasvuvauhtia. Myös kasvavaa vauhtia voidaan käyttää, jos se on perusteltua. Se ei kuitenkaan saisi ylittää yrityksen tuotteiden, toimialojen tai toimintamaan

tai -maiden pitkän aikavälin (esimerkiksi 20 vuotta) keskimääräistä kasvuvauhtia. Tämä on seurausta siitä, että yrityksen on vaikea ylittää näiden keskimääräistä kasvuvauhtia, sillä markkinoille mitä todennäköisemmin tulee uusia kilpailijoita, jotka rajoittavat kasvua. Tätä pitkän aikavälin keskimääräisestä kasvuvauhtia ylittävää kasvuvauhtia voidaan tosin käyttää, jos perustelut on löydettävissä. (IAS 36.33; 36.37) Loppujen lopuksi siis on mahdollista käyttää minkälaista kasvuvauhtia tahansa, sillä standardi hyväksyy myös nollan ja negatiivisenkin kasvuvauhdin (IAS 36.36). Tässäkin on siis johdolla mahdollisuus vaikuttaa käyttöarvolaskelman lopputulokseen. Melko helposti voidaan rahavirtoja kasvattaa, kun valitaan suurempi kasvuvauhti. Näin saadaan käyttöarvon lopputulokseksiin suurempi arvo, jolloin saattaa olla, ettei arvonalennustappiota jouduta kirjaamaan tai se on ainakin pienempi kuin todellisuudessa.

Sellaiset rahavirtaa tuottavat yksiköt, joihin kuuluu liikearvoa, kuuluvat pääsääntöisesti rajoittamattoman tarkasteluperiodin alaisuuteen (Hakala et al. 2006, 51; Halonen et al. 2006, 384). Tällöin jäännösarvon kasvukertoimien onkin vastattava toimialan yleistä kasvua. Jäännösarvon tulisi kuvastaa myös toiminnan jatkuvuuden luonnetta. Ainoastaan siinä tapauksessa tulisi soveltaa myyntihinta-arvioita jäännösarvon laskennassa, jos yritys tietää myyvänsä rahavirtaa tuottavan yksikön tulevaisuudessa. Jäännösarvon määrittämisessä on viimeisen ennustejakson kannattavuuden kuvastettava rahavirtaa tuottavan yksikön keskimääräistä kannattavuutta syklin yli. Jäännösarvo lasketaan käyttäen viimeisen tarkan ennustevuoden jälkeisen vuoden nettorahavirtaa. Tämä rahavirta jaetaan diskonttaustekijällä, josta on vähennetty jatkuvan kasvun tekijä. Tämä jäännösarvo diskontataan nykyarvoon sillä diskonttauskertoimella, jolla viimeinen tarkka ennustettu rahavirtakin on diskontattu. Jäännösarvo voidaan laskea myös käyttäen yleistä jäännösarvokaavaa. Myös rahavirtaa tuottavan yksikön luovutuksesta saatu nettorahavirta tai vastaavan myynnissä olevan hyödykkeen arvo voivat toimia jäännösarvoina. (Hakala et al. 2006, 51–52)

Tärkeää jäännösarvolaskennassa on, että laskennassa noudatetaan varovaisuutta, sillä etenkin nopean kasvun toimialoilla jäännösarvo saattaa kasvaa suhteettoman suureksi koko liiketoiminnan arvoon nähden (Hakala et al. 2006, 52; Halonen et al. 2006, 386). Jäännösarvon määrittäminen näyttäisi olevan sellainen standardin kohta, jossa johdolla on mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen. Pienetkin erot kasvuvauhdissa saavat aikaan suuriakin eroja jäännösarvossa ja näin myös käyttöarvon lopputuloksessa.

Haastattelussa konsultti Lindeman toi esille, että yritysten lähestymistapa jäännösarvon laskentaan vaihtelee. Toiset käyttävät Gordonin mallin mukaista ikuisuusolettamaa ja toiset käyttävät jotain tiettyä kasvukerrointa, jolla ekstrapoloivat loppuarvoa. Gordonin (1962) mallihan on tuttu rahoituksesta. Mallin avulla pyritään laskemaan osakkeen hintaa ottamalla huomioon osingonjakopolitiikka. Mallissa oletetaan, että lyhyen aikavälin jälkeen osingot kasvavat vakionopeudella äärettömän kauan. (Gordon 1962) Käyttöarvon laskennassa käyttöarvon jäännösosaa lasketaan tämän Gordonin mallin mukaan. Rahoitustarkastuksen (2007, 22) selvityksen mukaan yritykset käyttivät tätä tapaa juuri liikearvon arvonalentumistesteissä. Tämä on hieman ristiriidassa Lindemanin havainnon kanssa, sillä hänen mukaansa jäännösarvoa laskettiin myös kasvukertoimien avulla. Saattoi tosin olla, että Lindeman viittasi haastattelussa kaikkiin arvonalentumistesteihin, eikä pelkästään liikearvoa sisältäviin testeihin. Rahoitustarkastuksen (2007, 22) selvityksen mukaan Gordonin mallia ei nimittäin käytetty muiden arvonalentumistestien yhteydessä.

Vastaisiin rahavirtoihin ei saada standardin mukaan lisätä rahoituksen nettorahavirtoja. Tämä johtuu siitä, että rahan aika-arvo otetaan huomioon jo diskonttaamalla vastaiset rahavirrat. Näin rahan aika-arvo ei tule lasketuksi kahteen kertaan käyttöarvolaskelmassa. Mukaan ei oteta myöskään tuloverojen nettomaksuja, sillä diskonttauskorkokin määritetään ennen veroja. (IAS 36.50–51) Näin diskonttauskorko sekä vastaiset

rahavirtojen määrät eivät ole ristiriidassa keskenään. Tätä rahavirtojen määrittämistä ennen veroja on KHT-tilintarkastaja Puumalan mukaan kritisoitu, sillä todellisuudessa tällaista tilannetta ei ole olemassakaan. US GAAP -normistossakin käytetään verojen jälkeisiä rahavirtoja, jolloin se olisi voinut olla perusteltua IFRS-normistossakin. Saman lopputuloksenhan antaa tilanne, jossa lasketaan sekä rahavirrat että diskonttokorko verojen jälkeen.

Käyttöarvo voidaan laskea kahdella eri tuottoerusteisella tavalla. Ensinnäkin voidaan joko käyttää yksittäisiä arvoihin perustuvia rahavirtoja ja yhtä diskonttokorkoa. Tällöin oletetaan, että yksi korkokanta kattaa kaikki vastaisten rahavirtojen odotukset ja riskilisän. Tällöin koron valinnalla on suuri merkitys lopputulokseen. Diskonttokorkoa tutkin tarkemmin seuraavassa alakappaleessa. Toisessa menetelmässä käytetään rahavirtojen odotusarvoon pohjautuvaa näkökulmaa, jolloin käytetään useita mahdollisia rahavirtaodotuksia yksien sijaan. Tällöin nämä kaikki rahavirrat ja niiden todennäköisyydet määritellään. Näiden perusteella saadaan odotusarvo rahavirroista, jotka sisältävät riskit rahavirtojen toteutumisesta ja ajoittumisesta. Näitä riskejä ei siis saada ottaa huomioon enää diskonttokoron määrittämisessä. Tässä vaihtoehdossa lopputuloksen kannalta tärkeintä on, miten todennäköisyydet määritetään. (Hakala et al. 2006, 25)

Standardi suosittelee odotusarvomenetelmää käytettäväksi, vaikka todennäköisyyksien arviointiin liittyykin paljon epävarmuutta. Sen uskotaan kuitenkin antavan luotettavamman arvion käyttöarvosta kuin diskonttokoron suhteen herkkä menetelmä. Käytännössä on kuitenkin enemmän käytetty juuri yksin rahavirtoihin perustuvaa menetelmää. (Hakala et al. 2006, 25–26)

Diskonttauskorko

Diskonttauskorko määritetään IAS 36:n mukaan ennen veroja. Siinä on otettava huomioon myös markkinoiden näkemys rahan aika-arvosta sekä rahavirtaa tuottavan yksikön erityisriskit. Jos nämä erityisriskit on otettu huomioon jo rahavirta-arvioissa, ei niitä tule ottaa huomioon kahteen kertaan. (IAS 36.55–56) Korkoa ennen veroja ei yleensä voida suoraan havaita tai mitata, sillä esimerkiksi Capital Asset Pricing -mallin laajan käytön vuoksi korko usein määritetään verojen jälkeen. Koron määrittäminen ennen veroja ei välttämättä ole kovin helppoa, sillä sitä ei saada suoraan diskonttauskorosta verojen jälkeen, vaikka kyseisen valtion verokanta tiedettäisiinkin. Koron määrittämisessä onkin käytettävä iterointia, joka monimutkaistaa laskemista. (Ernst & Young 2004, 4; Ernst & Young 2007b, 9) Tämän vuoksi onkin kummallista, miksi IFRS vaatii sekä rahavirtojen että diskonttokoron määrittämistä ennen veroja. Todellisessa maailmassahan ne on helpommin määritettävissä juuri verojen jälkeen, mikä antaa saman lopputuloksen.

IAS 36 -standardin liitteessä A on annettu lisäohjeistusta koron määrittämiseksi. Esimerkiksi jos rahavirtaa tuottavan yksikön omaa korkokantaa ei saada suoraan markkinoilta, on yrityksen käytettävä sen korvikkeita koron määrittämisessä. Tällöin on arvioitava markkinoiden näkemystä rahan aika-arvosta rahavirtaa tuottavan yksikön taloudellisen vaikutusajan loppuun asti, odotuksia rahavirtojen määrän tai ajoittumisen vaihteluista, epävarmuuden kantamisen hinnasta sekä muista tekijöistä, jotka joskus voivat olla tunnistamattomia, kuten vaikkapa vaikea rahaksi muutettavuus. (IAS 36.A1; IAS 36.A16) Näiden seikkojen huomioon ottaminen koron määrittämisessä on usein hankalaa ja vaatii rahoitusjohdon lisäksi muidenkin osastojen johdon paneutumista asiaan. Tämänkin lisäksi konsultaatiota voidaan vielä tarvita. (Ernst & Young 2004, 4)

Lähtökohtana koron arvioinnille voidaan ottaa esimerkiksi yrityksen pääomakustannusten painotettu keskiarvo käyttäen vaikkapa Capital

Asset Pricing -mallia. Lähtökohdaksi voidaan ottaa myös yrityksen lisäluoton korko tai muut markkinoilla käytettävät luottokorot. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että korot sisältävät rahavirtoihin liittyvät erityisriskit ja ettei eri tekijöitä ole huomioitu jo rahavirtojen arvioinnissa. Huomioitavia riskejä ovat muun muassa maa-, valuutta- ja hintariski. (IAS 36.A17–18)

Huomioitavaa koron määrittämisessä on lisäksi se, ettei yrityksen pääomarakenne vaikuta siihen laisinkaan, sillä rahavirratkaan eivät riipu siitä, kuinka ne on rahoitettu. (IAS 36.A19) Tällöin kannattaakin käyttää pääomarakennetta, joka perustuu samalla toimialalla toimiviin noteerattujen yritysten muodostamaan vertailuryhmään. Myös saman toimialan keskimääräinen pääomarakenne voi olla koron määrittämisessä taustalla. (Hakala et al. 2006, 23; Halonen et al. 2006, 397) Huomioitavaa on se, että pääomarakenteen määrittämisessä on käytettävä oman ja vieraan pääoman markkina-arvoja eikä kirjanpitoarvoja (Halonen et al. 2006, 397). Yrityksen on myös standardin mukaan mahdollista käyttää eri diskonttauskorkoja tulevaisuuden eri kausille. Näin voidaan menetellä, jos käyttöarvo reagoi herkästi eri kausien välisille riskieroille tai korkokantojen vaihtelulle. (IAS 36.A21)

Yleensä yritykset käyttävät diskonttokorkona yrityksen vieraan ja oman pääoman kustannusten painotettua keskiarvoa eli WACC:a (Hakala et al. 2006, 23; Leppiniemi 2007, 35; Rahoitustarkastus 2007, 24). Koska yrityksen omaa pääomarakennetta ei saanut käyttää, ovat yritykset saattaneet käyttää edellä mainitsemaani vertailuryhmän tai toimialan keskimääräistä pääomarakennetta. Myös yrityksen lisäluoton korkoa voidaan käyttää diskonttokorkona. Kummassakin tapauksessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että rahavirtaa tuottava yksikkö voi erota riskisyydellään koko yrityksestä. Tällöin yrityksen korkoja täytyy muokata vastaamaan todellista riskisyyttä. Siten koronmäärittämisessä huomioon on otettava jo aiemmin mainitut maa-, valuutta- sekä hintariskit. (Ernst & Young 2007b, 9)

Rahoitustarkastuksen (2007, 24) selvityksen mukaan noin 25 prosenttia tutkituista yrityksistä vuonna 2006 käytti standardin kieltämää yrityksen omaa pääomarakennetta WACC:n määrittämiseksi. Konsultti Lindemankin näkee tämän ongelmana, sillä melko helposti yritykset käyttävät suoraan yrityksen WACC:a. KHT-tilintarkastaja Puumalakin kertoi WACC:n määrittämisen laajasta vaihtelevuudesta, toiset käyttävät WACC:a suoraan ja toiset lähtevät siitä vasta liikkeelle. Tästä ei siis ole vielä kehittynyt selkeää käytäntöä ja jopa standardin vastaisuuttakin vielä ilmenee. Rahoitustarkastus (2007, 24) mainitseekin, että standardin vaatimukset ja rahoitusteoreettisten periaatteiden yhteensovitus on käytännössä haasteellista.

Haastattelemistani yrityksistä ainakin yksi (Yritys A) käytti vertailuryhmää apunaan diskonttokoron määrittämisessä. Näin heidän käyttämänsä WACC ei ollut yrityksen oma vaan toimialan keskimääräinen. Yritys A:ssa diskonttokoron määrittäminen ei Financial Controllerin mukaan ole ollut ongelmallista. Myös Yritys B:ssä ja D:ssä otettiin markkinat määrittelyssä huomioon. Yritys D:n IFRS-asiantuntija ei nähnyt diskonttokoron määrittämisessä ongelmia. Hän ei tosin itse osallistunut koron määrittämiseen yrityksessä. Suurimpana ongelmana koron määrittämisessä Yritys E:n Business Controller näki sen arvionvaraisuuden. Hänen vastauksestaan ei kuitenkaan käynyt ilmi, miten diskonttokorko heillä sitten määritetään. Myös Yritys C:n CFO ilmaisi diskonttokoron määrittämisen olevan tulkinnanvaraista. Näyttäisi siis siltä, että diskonttokoron määrittämiseen suhtaudutaan ristiriitaisesti. Voi tietysti olla, että eri toimialoilla koron määrittäminen on helpompaa kuin toisilla. Toisilla toimialoilla vertailutietoja voi olla helposti sovellettavissa omaan yritykseen, jos samalla toimialalla toimii paljon samanlaisia yrityksiä. Toisilla toimialoilla eri yritykset voivat olla hyvinkin erilaisia, jolloin vertailutietoja ei välttämättä ole saatavilla ja arviointeja joudutaan tekemään enemmän. Mahdollista on myös se, etteivät toiset näe koron määrittämisen arvionvaraisuutta mitenkään ongelmana.

Diskonttauskoron määrittäminen antaa johdolle paljon harkinnanvaltaa ja mahdollisuuden jopa manipulointiin. Useimmissa tapauksissa korkoa ei saadakaan markkinoilta suoraan, vaan se joudutaan johtamaan muualta. Tällöin eri komponentit antavat mahdollisuuden pieneen viilailuun ylös- tai alaspäin, eikä esimerkiksi tilintarkastaja välttämättä huomaa mitään. Ulkopuolisen on lisäksi lähes mahdotonta sanoa, mitä diskonttauskorkoa yrityksen tulisi kunkin rahavirtaa tuottavan yksikön käyttöarvon määrittämisessä käyttää. Yrityksen johdolla on eri rahavirtaa tuottavien yksiköiden riskisyyksistä kaikista parhain tieto. Näin johto voi päästä käyttöarvon määrittämisessä helpostikin haluttuun lopputulokseen, koska diskonttauskorolla on suuri merkitys käyttöarvon määrään. Koron pienikin muutos nimittäin saa helposti käyttöarvon määrän muuttumaan. Toisaalta mahdollisuus virheisiin kasvaa diskonttauskoron määrittämisessä. Pienetkin virhearvioinnit riskisyyksissä voivat ratkaisevasti vaikuttaa käyttöarvon määrään. Tällöin saatetaan tehdä virheellisiä arvonalentumisia liikearvosta. Voi myös olla, että virheellisellä diskonttauskorolla liikearvon arvoa ei useana vuonna alenneta, vaikka todellisuudessa sen arvo olisikin alentunut.

Kysyin haastattelemiltani henkilöiltä, miten yritykset suhtautuvat käyttöarvon arvionvaraisuuteen. Yrityksen edustajat suhtautuivat arvionvaraisuuteen hieman eri tavoin. Esimerkiksi Yritys A:n Financial Controllerin mukaan heillä asiaa pyritään katsomaan hyvin konservatiivisesti siten, ettei laskelmiin pystyisi jäämään yhtään ilmaan. Käyttöarvon laskennassa ei siis katsota tulevaisuutta positiivisesti, vaan pyritään ennustamaan tulevaa neutraalisti. Näin mahdollisilta yliarvioinneilta vältytään. Yritys D:n mukaan laskelmia ei taas pitäisi tehdä varovaisuuden periaatteen mukaan. Ei siis saisi olettaa, että tulevaisuudessa tapahtuu se pahin mahdollinen. Varovaisuutta hänen mielestään harjoitetaan heillä siten, että tehdään käyttöarvolle herkkyyksianalyysyjä, joita hieman tarkemmin tutkin kappaleessa 3.6.

Yritys C:n CFO:n mukaan käyttöarvon arvionvaraisuus ei ole ongelma, sillä ainakin jossain vaiheessa ylimääräinen ilma poistuu laskelmista. Ei nimittäin voi jatkuvasti olla sellaista tilannetta, että jäädään ennusteista jälkeen. Koska ennusteiden laadinta on osa normaalia liikkeenjohtoprosessia, eivät laskelmat ole mitenkään keksittyjä. Yritys E:n Business Controller taas mainitsi, että arvionvaraisia eriä pidetään helposti jotenkin heikompana totuutena kuin täsmällistä kirjanpitoa. Toisaalta heidän yrityksessään näitä oletuksia on pohdittu jo usean vuoden ajan, jolloin historiatietokin on pystytty jo liittämään laskelmiin. Se antaa hänen mielestään lisää luottamusta oletuksien oikeellisuudesta, jolloin arvionvaraisuuteen voidaan suhtautua myönteisemmin. Business Controller lisää vielä, että hänen mielestään tämä arvionvaraisuus on kuitenkin IAS 36 -standardin suurin ongelmakohta, jota tulisi kehittää. Kun suurille tilintarkastustoimistoille ja konsulttiyrityksille kertyy osaamista, ohjaa tämä ehkä yritykset tekemään käyttöarvolaskelmat enemmän samoin perustein.

Yritys B:n talousjohtaja taas muistuttaa, ettei käyttöarvo ole ainoa erä tilinpäätöksessä, mikä on arvionvarainen. Ongelmia ei hänen mukaansa synny silloin, jos käyttöarvo ylittää tasearvon reilusti. Jos käyttöarvo taas on lähellä tasearvoa, voidaan lisätukea hakea markkinoilta. Näin liiallista arvionvaraisuutta voidaan vähentää.

Konsultti Lindeman myöntää, että ainakin näin standardin soveltamisen alkuvaiheessa käyttöarvon arvionvaraisuus on todella haastavaa, sillä eri yritykset määrittelevät käyttöarvon hieman eri tavoin. Hänen mukaansa olisi tärkeää, että aiheesta annettaisiin esimerkiksi kansallisia suosituksia. Näin yritykset saataisiin ohjattua tiettyyn suuntaan. Hän lisää myös, että herkkyyksianalyysien teko on tärkeää. KHT-tilintarkastaja Puumala kertoi haastattelussa, että käyttöarvohan on oikeastaan arvauslaskelma. Toisaalta nykypäivän laskentatoimi on harvoin sitä, että kirjataan tositteesta jokin tietty summa. Puumala lisää, että kyllähän näitä laskelmia katsovat monet eri tahot, eikä pelkästään johto. Hänellä on myös sellainen

käsitys, että yritykset pyrkivät hakemaan sitä oikeaa ratkaisua käyttöarvon laskennassa. Suurin osa yrityksistä kuitenkin suhtautuu tähän vakavasti.

Näyttäisi siltä, että yritykset kyllä tiedostavat, että käyttöarvon määrittämiseen liittyy arvionvaraisuutta. He eivät mielestäni kuitenkaan näe tätä suurena ongelmana. Tämä voi johtua siitä, että yritykset ovat jo tottuneet tähän IFRS-normiston mukanaan tuomaan arvionvaraisuuteen. Toisaalta yrityksissä tätä ei välttämättä nähdä ongelmana senkään vuoksi, että yritykset itse laativat nämä laskelmat. Näin heillä on parhain tieto siitä, mihin laskelmat perustuvat. On ymmärrettävää, että muut tahot epäilevät laskelmiin liittyviä oletuksia. Sen vuoksi tilintarkastajilla onkin suuri merkitys liikearvon arvonalentumistestauksen luotettavuuden arvioinnissa.

3.4 Arvonalentumisen syyt ja kirjaaminen

Schultze (2005) on tuonut artikkelissaan esille syitä liikearvon arvonalentumiseen. Hänen mukaansa arvonalenemisen syynä voi olla yksinkertaisesti yritysostossa maksettu ylihintainen huonon neuvotteluvoiman vuoksi. Toisaalta myös ostetun yrityksen odottamaton suorituskyvyn huononeminen johtaa arvonalennuksen kirjaamiseen. On löydettävissä kuitenkin myös muita liikearvoa alentavia syitä. Schultze väittääkin, että arvonalentumistappio sisältää myös liikearvon vuosittaiset poistot. Näin käy, kun toteutuneet tuotot eivät vastaakaan ennustettuja tuottoja, jotka on määritelty ostohetkellä. Koska IFRS 3 -standardi käsittelee liikearvoa pysyvänä varana, sisältää arvonalentumistappio myös poistot. Jotta liikearvon arvonalentumiselta vältyttäisiin, on pyrittävä estämään odotettujen ylituottojen heikkeneminen. Tämä pystytään saavuttamaan uuden kilpailukyvyn luomisella. Uusi kilpailukyky on sisäisesti aikaansaatu liikearvo, joka korvaa hankitun liikearvon. Arvonalentumistestaus siis johtaa hankitun liikearvon korvaamiseen sisäisesti aikaansaadulla liikearvolla. Schultze painottaakin, että näiden komponenttien erottaminen olisi tärkeää. Tämä johtuu siitä, että sisäisesti

aikaansaadun liikearvon kirjaamista taseeseen ei kirjallisuudessa eikä käytännössä tueta. Näin kuitenkin todellisuudessa käy, kun käytetään pelkästään arvonalentumistestausta. (Schultze 2005, 282; 286–287)

Schultze (2005, 295) esittää artikkelissaan myös, että joskus arvonalennus syntyy pelkästään teknisistä syistä. Näin käy esimerkiksi silloin, kun yritys investoi rahavirtaa tuottavaan yksikköön. Tällöinhän yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä pienenee, koska arvioidut rahavirrat sisältävät investoinnin. Tästä voi siis syntyä arvonalennustappio jonakin vuonna, vaikka investoinnin nykyarvo olisikin kokonaisuudessaan positiivinen. (Schultze 2005, 287; 295)

IAS 36 -standardi määrittelee, milloin arvonalentuminen ilmenee ja miten se kirjataan. Jos rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä alittaa yksikön kirjanpitoarvon, on tästä kirjattava arvonalentumistappio. Arvonalentuminen on kohdistettava ensin liikearvon kirjanpitoarvolle. Jos tappio on suurempi kuin liikearvon kirjanpitoarvo, kohdistetaan arvonalentuminen tämän jälkeen rahavirtaa tuottavan yksikön muille omaisuuserille tasasuhteisesti omaisuuserien kirjanpitoarvojen mukaisesti. (IAS 36.104) Standardin mukaan ensimmäisenä vähennetään siis liikearvon arvoa ja vasta tämän jälkeen muita omaisuuseriä. Tappio vähennetään heti tulosvaikutteisesti tuloslaskelmassa, eikä sitä voida jaksottaa useamman tilikauden kuluksi (Leppiniemi 2007, 35).

Liikearvosta tehtyä arvonalentumistappiota ei IAS 36:n 124 kappaleen mukaan saa myöhemmillä kausilla peruuttaa. Tämä johtuu siitä, että standardin 125 kappaleen mukaan liikearvon arvonalentumistappion peruuntuminen on mitä todennäköisemmin sisäisesti aikaansaadun liikearvon lisäystä, eikä siis vaikuta ostettuun liikearvoon. IAS 38 -standardihan kieltää sisäisesti aikaansaadun liikearvon kirjaamisen.

Suomen kirjanpitolain mukaan arvonalentumistappio piti peruuttaa, jos se oli osoittautunut aiheettomaksi, kuten kappaleessa 2.2.5 olen todennut. Tämä ei mielestäni perustu varovaisuuden periaatteelle. Tämä voi myös johtaa tuloksen manipuloimiseen, jos tietyssä vuonna halutaan näyttää pienempi tulos arvonalentumisen avulla ja seuraavana vuonna sitten oikaistaan tämä. Arvonlennuksen oikaisulla toisaalta estetään se, etteivät tilapäiset arvonalentumiset vaikuta tilinpäätökseen. IFRS-tilinpäätös näyttäisikin tässä tapauksessa olevan varovaisempi normisto kuin Suomen kirjanpitolaki.

3.5 Vähemmistöosuuden huomioon ottaminen

Aina ei ostettavaa yritystä osteta kokonaan, vaan joskus voidaan yrityksestä hankkia esimerkiksi 80 %. Tästä yli jäävä 20 %:n osuus kuuluu vähemmistölle. Nämä ovat konsernin tytäryrityksen muita omistajia kuin konserniyritys itse. (Alhola et al. 1999, 584; Alhola et al. 2003, 75) IFRS 3 -standardissa määrätään, että tämä yli jäävä vähemmistöosuus on merkittävä tilinpäätökseen. Se erotetaan yksilöitävissä olevien varojen, velkojen ja ehdollisten velkojen nettomääräisestä käyvästä arvosta. (IFRS 3.40) Tämä osuus esitetään taseessa omaisuutena (Aromäki et al. 2004, 310). Liikearvosta taas ei vähemmistöosuutta ollenkaan kirjata taseeseen. Taseeseen merkitään siis ainoastaan konsernin omistusosuus liikearvosta. (Aromäki et al. 2004, 310; IFRS 3.51)

Kun suoritetaan arvonalentumistestausta jollekin rahavirtaa tuottavalle yksikölle, määritetään kerrytettävissä oleva rahamäärä yksikölle 100-prosenttisesti, eikä vähemmistöosuutta huomioida. Taseen kirjanpitoarvoihin siis lisätään vähemmistön osuus vertailua varten. Näin yksikön budjetit ja ennusteet voidaan suoraan ottaa mukaan laskelmiin ilman vähemmistöosuuksien vähentämistä. Mikäli rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvot ovat suuremmat kuin kerrytettävissä oleva rahamäärä, on liikearvoon kohdistuva arvonalentumistappio jaettava

konsernin ja vähemmistön osuuksiin. Ainoastaan konsernille kuuluva osuus kirjataan tappioksi. (IFRS 36.92)

Aromäki et al. (2004, 311–312) esittävät hyvän esimerkin tästä vähemmistöosuuden vaikutuksesta arvonalentumistestiin. Esitän sen seuraavassa hieman muunneltuna.

Yritys A hankkii tammikuussa 2007 80 %:n omistusosuuden yrityksestä B hintaan 5 000. Hankintahetkellä B:n yksilöitävissä olevien varojen, velkojen ja ehdollisten velkojen käypä arvo oli 4 000. Yritys A merkitsee taseeseensa B:n varat ja velat käypään arvoon, 4 000, ja vähemmistön osuuden niistä, 800 (20 % x 4 500) sekä liikearvoa 1 800. Liikearvo muodostuu hankintahinnan 5 000 ja varojen ja velkojen omistusosuuden, 80 %:n, erotuksesta (5 000 – (80 % x 4 000) = 1 800).

Yritys B:n katsotaan olevan yksi rahavirtaa tuottava yksikkö. Varoista ja veloista kirjataan suunnitelman mukaiset poistot 10 vuoden pitoaikaan perustuen. Kun vuoden 2007 lopussa tehdään arvonalennustesti, B:n kerrytettävissä olevaksi rahamääräksi saadaan 4 000. Osa tästä kuitenkin kuuluu vähemmistölle.

31.12.2007	Liikearvo	Varat ja velat	Yhteensä
Hankintamenot	1 800	4 000	5 800
Kertyneet poistot		(400)	(400)
Kirjanpitoarvot	1 800	3 600	5 400
Kirjaamaton vähemmistöosuus	<u>450</u>		<u>450</u>
Oikaistut kirjanpitoarvot	2 250	3 600	5 850
Kerrytettävissä oleva rahamäärä			<u>3 000</u>
Arvonalentumistappio			2 850

100 %:n liikearvon määrä olisi siis ollut 2 250, sillä liikearvon määrä 1 800 vastasi 80 %:n osuutta. Näin vähemmistölle jää liikearvosta 450.

Arvonalennustappio kohdistetaan ensin liikearvolle ja vasta sen jälkeen varoille ja veloille näiden kirjanpitoarvojen suhteessa. Näin tappiosta 2 850 kohdistetaan liikearvolle 1 800 (80 % x 2 250) ja loput 600 (2 850 – 1 800) varoille ja veloille.

Yritys A kirjaa tappion seuraavasti kirjanpitoonsa:

31.12.2007	Liikearvo	Varat ja velat	Yhteensä
Hankintamenot	1 800	4 000	5 800
Kertyneet poistot		(400)	(400)
Kirjanpitoarvot	1 800	3 600	5 400
Arvonalentumistappio	(1 800)	(600)	(2 400)
Kirjanpitoarvot tappion jälkeen	0	3 000	3 000

Kuten esimerkistä ilmenee, vähemmistöosuuden olemassaolo vain hieman monimutkaistaa arvonalentumistestiä. Kyseessä ei siis mielestäni ole testin ongelmakohta. Vähemmistöosuuden lisääminen kirjanpitoarvoihin ainoastaan helpottaa testausta, sillä budjettien suora hyväksikäyttäminen tällöin on mahdollista.

Vaikka standardi on yksiselitteinen siitä, miten vähemmistöosuus tulee ottaa laskelmissa huomioon, ovat suomalaiset listayhtiöt toimineet tässä standardin vastaisesti. Yritykset ovat oikaisseet tulevia rahavirtoja vähemmistöosuudella, vaikka standardi vaatii vähemmistöosuuden lisäämistä liikearvon kirjanpitoarvoon. (Rahoitustarkastus 2007, 23) Lopputulos kuitenkin on varmastikin sama, mutta silti on toimittu standardin vastaisesti. Mielestäni standardin tapa olisi myös helpommin sovellettavissa kuin yritysten käyttämä.

3.6 Tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

Viimeinen liikearvon arvonalentumistestin vaiheista on tietojen esittäminen tilinpäätöksessä. IAS 36 antaakin tarkat ohjeet niistä tiedoista, jotka on tilinpäätöksessä liikearvon arvonalentumistestauksesta esitettävä. Ensinnäkin jokaisesta olennaisesta liikearvon arvonalentumistappiosta on esitettävä kirjaamiseen johtaneet tapahtumat ja olosuhteet sekä sen määrä. Lisäksi rahavirtaa tuottavasta yksiköstä, johon liikearvo kuuluu, on esitettävä kuvaus, eli onko se tuotelinja, tehdas tai esimerkiksi IAS 14:n määrittelemä segmentti. Lisäksi rahavirtaa tuottavasta yksiköstä on

mainittava tappion määrä omaisuuseräryhmittäin ja mahdolliset muutokset omaisuuseräryhmän kokonaisuudessa. Yksiköstä on mainittava myös kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämistapa. Jos on käytetty käyttöarvoa, on diskonttauskorot mainittava nykyisestä ja edellisestä laskelmasta. (IAS 36.130)

IAS 36 antaa yksityiskohtaisia määräyksiä esitettävistä tiedoista liittyen juuri liikearvon arvonalentumistestaukseen. Etenkin arviot, joita on käytetty määritettäessä kerrytettävissä olevaa rahamäärää sellaiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle, johon on kohdistettu liikearvoa, on erikseen mainittu. Yrityksen on esitettävä joukko tietoja sellaisista rahavirtaa tuottavista yksiköistä, joihin kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvo on merkittävä verrattuna yrityksen liikearvon koko kirjanpitoarvoon. Tällaisia tietoja ovat muun muassa yksikölle kohdistettu liikearvon kirjanpitoarvo sekä kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämistapa, eli onko se käyttöarvo vai nettomyyntihinta. (IAS 36.134)

Standardi mainitsee myös tilanteen, jolloin olisi mahdollista, että jossakin keskeisessä oletuksessa tapahtuisi sellainen muutos, mikä voisi johtaa kerrytettävissä olevan rahamäärän alentumiseen yksikön kirjanpitoarvon alle. Tällöin on tilinpäätöksessä standardin mukaan annettava herkkyysanalyysi, eli mainittava määrä, jolla yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä ylittää sen kirjanpitoarvon, keskeiselle oletukselle käytetty arvo sekä määrä, jolla keskeisen oletuksen arvon tulisi muuttua, jotta kerrytettävissä oleva rahamäärä ja kirjanpitoarvo olisivat samansuuruisia. (IAS 36.134) Herkkyysanalyysin tiedot voidaan antaa esimerkiksi taulukkomuodossa. Kynnystä herkkyysanalyysin antamiselle ei pitäisi asettaa kovin korkealle, sillä standardin sanamuodosta käy ilmi, ettei muutoksen tarvitse olla todennäköinen. (Rahoitustarkastus 2006, 21)

Jos yritys on käyttänyt käyttöarvoa määrittämistapanaan, on sen annettava tilinpäätöksessä kuvaus jokaisesta keskeisestä oletuksesta, johon ennakoitujen rahavirrat perustuvat. Keskeisimpiä oletuksia ovat tässä

tapauksessa sellaiset, joille yksikön käyttöarvo on herkin. (IAS 36.134) Tällaisia oletuksia ovat esimerkiksi bruttokatetasot, raaka-aineiden hintakehitys tai ennakoituihin rahavirtoihin sisältyvä kasvu (Rahoitustarkastus 2006, 20). Lisäksi on annettava kuvaus siitä, miten johto on lähestynyt kullekin oletukselle annettavia arvoja. On mainittava myös, että kuvastaako kyseinen arvo toteutunutta kehitystä tai onko se yhdenmukainen ulkoisten informaatiolähteiden tietojen kanssa. Lisäksi on annettava ne syyt, miksi on poikettu aikaisemmasta kehityksestä tai ulkoisten informaatiolähteiden tiedoista, jos näin on toimittu. (IAS 36.134)

Käyttöarvoa käytettäessä on tilinpäätöksessä lisäksi mainittava ajanjakso, jolta johto on ennakoanut rahavirrat perustuen johdon hyväksymiin budjetteihin tai ennusteisiin. Jos rahavirrat perustuvat budjetteihin pidemmältä kuin viideltä vuodelta, on tästä annettava selostus, miksi se on perusteltua. Sille ennakoitujen rahavirtojen ajalle, jota budjetit eivät kata, on lisäksi mainittava ekstrapoloinnissa käytetty kasvuvauhti. Perustelut on mainittava, jos kasvuvauhti ylittää keskimääräisen markkinoiden tai toimialan kasvuvauhdin. Myös käytetty diskonttokorko on mainittava. (IAS 36.134)

Jos kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämistapana on ollut nettomyyntihinta, on tästä ensinnäkin mainittava sen määrittämisen metodiikka. Jos ei käytössä ole ollut todettavissa oleva markkinahinta, on lisätietoina annettava kuvaus kaikista keskeisistä oletuksista, joita johto on käyttänyt. Keskeisimmät oletukset tarkoittavat samaa kuin käyttöarvonkin määrittämisessä. Myös samoin kuin käyttöarvonkin kohdalla, on johdon lähestymistavasta ja vastaavuudesta toteutuneen kehityksen ja ulkoisten informaatiolähteiden tietojen kanssa mainittava. (IAS 36.134)

Suomalaisilla listayhtiöillä oli vielä vuoden 2005 tilinpäätösten jälkeen paljon parannettavaa etenkin liikearvon arvonalentumistestiä koskevissa liitetiedoissaan. Rahoitustarkastus (2006, 17–21) tutki listayhtiöiden vuoden 2005 tilinpäätöksiä ja huomasi, että annetut tiedot liikearvon

arvonalentumistestistä eivät useinkaan olleet riittäviä. Annetut tiedot etenkin ennustettujen rahavirtojen keskeisimmistä oletuksista olivat niukkoja. Joskus selostusta ei annettu laisinkaan. Jonkinlaisen herkkyyssanalyysinkin tarjosi ainoastaan viidennes tutkituista yrityksistä. Näistäkin ainoastaan muutaman yrityksen antamat tiedot olivat kattavia. Lisäksi johdon lähestymistavan ennusteisiin mainitsi vain noin kolmannes tutkituista yrityksistä. Myös muissa kohdissa oli puutteita. Tämän vuoksi Rahoitustarkastus tulikin siihen tulokseen, että tilinpäätöksen käyttäjältä saattoi jäädä puuttumaan merkittävää tietoa, jonka avulla olisi voinut arvioida testin luotettavuutta ja liikearvon arvonalentumisherkkyyttä. (Rahoitustarkastus 2006, 17–21) Mielestäni tästä ei kuitenkaan voida tehdä kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä, sillä vuoden 2005 tilinpäätös IFRS:n mukaisesti oli monelle yritykselle ensimmäinen. Tästä varmasti ainakin osittain johtui liitetietojen niukkuus. IFRS-tilinpäätöksen työläys varmasti yllätti monet tilinpäätöksen laatijat, sillä etenkin IFRS:n vaatimat liitetiedot ovat huomattavasti laajemmat verrattuna Suomen kirjanpitolakiin. Tuskin yritykset tarkoituksella ovat jättäneet asioita mainitsematta, vaan kyseessä on luultavasti ollut kiireellinen aikataulu. Osaamistakin on luultavasti puuttunut, koska ei ole tiedetty tarkasti, miten asiat tulee tilinpäätöksessä esittää. Vuoden 2006 tilinpäätökset olivatkin kattavammalla kuin edellisvuoden. Merkittävintä parannusta oli tapahtunut herkkyyssanalyysitietojen esittämisessä. (Rahoitustarkastus 2007, 4) Uskonkin, että parin vuoden sisällä raportointi paranee entisestään, kun käytännöt ja esittämistavat vakiintuvat.

Kaikki haastattamani yrityksen edustajat toivat esille haastatteluissa sen, että IAS 36:n mukaiset tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ainakin jossain määrin sisältävät hieman arkaluontoista tietoa. Tämän vuoksi yritykset ovat varovaisia siitä, mitä tietoja tilinpäätöksessä esitetään, sillä liikesalaisuuksia ei haluta paljastaa. Esimerkiksi Yritys C:n CFO antoi esimerkin siitä, miten yksityiskohtaista tietoa tulee testauksen yhteydessä antaa. Käytännöt ovat hänen mukaansa hieman ristiriidassa, sillä tulevaisuuden kasvuprosentit on testauksen yhteydessä tarkalleen

annettava, vaikkei niitä normaalisti missään muualla tarkalleen annetta. Eli joudutaan antamaan tällaisen laskelman yhteydessä paljon sellaista tietoa, mitä muuten ei yrityksestä annettaisi. Lisäksi Yritys B:n talousjohtaja mainitsi, että edelleenkin liitetietovaatimusten esittämiskäytännöt eivät ole yhtenäiset, kun ei vielä ole kehittynyt sellaista totuttua tapaa, jolla tiedot tulisi tilinpäätöksessä esittää. Raportointi onkin hieman sellaista harjoittelemista vielä monellakin yrityksellä, mitä sinne tilinpäätökseen pitää kirjoittaa ja miten. Uskon yrityksiä olevan varovaisia laittamaan kaikkia vaadittavia tietoja tilinpäätöksiinsä siksi, koska he epäilevät muidenkin jättävän ne julkaisematta. Kukaan ei varmastikaan halua ensimmäisenä kertoa arkaluontoisia asioitaan. Kun esittämistavat vakiintuvat tilinpäätöksissä, ei varmastikaan yrityksillä jatkossa ole mitään avoimempia liitetietovaatimuksia vastaan. Pienillä yrityksillä tosin voi olla suurempi riski liikesalaisuuksien paljastumiseen, jolloin on tarkkaan mietittävä, miten raportoidaan.

KHT-tilintarkastaja Puumalan mielestä yritysten tilinpäätöstiedot ovat vastanneet hyvin vaihtelevasti standardin vaatimia tietoja. Korjattavaa ja lisättävää on ollut paljon. Hän toi myös esiin, että yritykset eivät välttämättä lisääkään puuttuvia tietoja tilinpäätöksiin prosessin loppusuoralla, vaikka he tiedostavat tietojen olevan puutteellisia. Tämä johtuu varmastikin siitä, että pelätään liikesalaisuuksien tulevan julki, mistä haastatellut yritysten edustajatkin puhuivat. KHT-tilintarkastaja Puumalan mukaan nyt kuitenkin ollaan jo suhteellisen hyvällä tasolla tilinpäätösten osalta, kun muutama vuosi on jo ehditty harjoitella. Parempaan suuntaan ollaan koko ajan kuitenkin menossa.

Tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja kaksi (Yritys B ja Yritys D) viidestä haastattelemastani yrityksestä piti sopivina. Yritys B:n edustaja tosin mainitsi, etteivät vaatimukset ole täysin selkeitä vielä, kuten edellä mainitsin. Yritys D:n edustajan mukaan heidän yrityksensä korostaa avoimuutta, jolloin heille nämä liitetietovaatimukset eivät tuota ongelmia. Yritys D:n suuruuden vuoksi tämä mielestäni onkin perusteltua, sillä

näinkin suurella yrityksellä ei pitäisi ollakaan puutteellisia tilinpäätöstietoja. Suuren yrityksen pitäisikin korostaa avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, jotta sijoittajat edelleen luottaisivat yritykseen ja pystyisivät tekemään oikeita sijoituspäätöksiä. Loput kolme yrityksen edustajaa sitten pitivätkin vaadittavia tietoja ainakin jossain määrin liian vaativina juuri liikesalaisuuksien paljastumisen vuoksi ja tietojen hyödyllisyyttäkin käyttäjille epäiltiin.

Konsultti Lindeman ja KHT-tilintarkastaja Puumala pitivät kumpikin tilinpäätöksessä vaadittavia tietoja melko sopivina. Heidän mielestään vaadittavat tiedot eivät ole ainakaan liian vaativia. On mielestäni ymmärrettävää, että yritykset pitävät tietoja liian vaativina, sillä Suomen kirjanpitolain mukaan ei aiemmin ole tarvinnut antaa laajoja liitetietoja. Laskentatoimi onkin ollut enemmän salailevaa, eikä vapaaehtoisestikaan ole haluttu ylimääräistä tietoa helposti antaa. Ulkopuoliset tilinpäätöksen käyttäjät taas haluaisivat saada mahdollisimman paljon tietoa yrityksestä, jolloin standardin vaadittavia tietoja ei pidetä liian vaativina. Kuten aiemmin mainitsinkin, käytäntöjen vakiinnuttua tilanne varmasti muuttuu. Yrityksiltä vaan menee pari vuotta IFRS-maailman mukanaan tuoman avoimuuden ja läpinäkyvyyden oppimiseen.

Yritysten edustajilta kysyttiin myös, ovatko tilinpäätöksessä esitettävät tiedot heidän mielestään relevantteja tilinpäätöksen käyttäjille. Toisten mielestä ne olivat hyvinkin relevantteja ja toisten mielestä taas esitettävät tiedot eivät välttämättä hyödytä lukijaa laisinkaan. Esimerkiksi Yritys D:n edustajan mielestä tiedot ovat hyvinkin relevantteja analyytikoille ja sijoittajille, kun taas Yritys A:n Financial Controller epäili, että tuskin kukaan muu niitä liitetietoja lukee kuin Rahoitustarkastus. Pääsääntöisesti tietojen relevanttiutta tilinpäätöksen käyttäjille epäiltiin. Tiedon liiallisen määrän vuoksi Yritys E:n Business Controller sanoikin, että ”jossain määrin tietoa saattaa tulla ehkä jopa vähän liikaa ja liian alhaisen tason tietoa, jolloin, jolloin on se riski, että olennainen tieto hukkuu massaan”.

Hänen mielestään tällainen pirstaleinen tieto ei enää välttämättä hyödytä tilinpäätöksen käyttäjiä.

Konsultti Lindeman ja KHT-tilintarkastaja Puumala taas olivat eri mieltä yritysten edustajien kanssa. Ainakin suurin osa vaadittavista tiedoista ovat relevantteja tilinpäätöksen oikealle käyttäjille, kuten esimerkiksi rahoittajalle. Epäilen kuitenkin, että tavallinen sijoittaja pystyisi täysin ymmärtämään, mitä tilinpäätöksissä liikearvon arvonalentumistestauksesta kerrotaan. Tiedot ovatkin varmasti relevantteja laskentatoimen ammattilaisille, mutteivät välttämättä muille. Jotta liikearvon arvonalentumistestauksesta kertovia liitetietoja ymmärtäisi, on standardiin jossain määrin perehdyttävä. Liitetietojen selostus testauksen eri vaiheista ei mielestäni kerro kaikkea sitä oleellista tietoa, mitä testin ymmärtämiseksi tarvitaan. Siksi mielestäni ainoastaan laskentatoimen ammattilaiset, jotka ovat perehtyneet standardiin, voivat hyödyntää tilinpäätöksissä esitettävät tiedot.

3.7 Arvonalentumistestauksen prosessi

Tässä kappaleessa tavoitteenani on tutkia tarkemmin, miten liikearvon arvonalentumistestin prosessi käytännössä yrityksissä toteutetaan. Teemahaastattelujen avulla pyrin saamaan kuvan prosessin kulusta ja esimerkiksi siitä, kuka todellisuudessa yrityksissä tekee arvonalentumistestit. Lisäksi haastattelujen avulla selvitän, miten johto osallistuu testaukseen ja millaista osaamista yrityksillä testauksen läpi viemiseksi on. Lisäksi tutkin myös testaukseen liittyvää dokumentointia haastattelujen avulla.

3.7.1 Testauksen prosessin kulku

Kaikilta haastateltaviltani kysyin, miten arvonalentumistestauksen prosessi yrityksissä käytännössä suoritetaan. Vastausten perusteella varsinaisen työn liikearvon arvonalennustestistä yrityksissä tekee konsernin taloushallinnon osasto. Talousosasto ei kuitenkaan tätä pysty täysin itsenäisesti tekemään, sillä käyttöarvon, jota yleisesti laskelmissa käytetään, on perustuttava johdon hyväksymiin budjetteihin. Talousosasto hakeekin tietoa muista konsernin yksiköistä testauksen tueksi. Usein toisena osapuolena testauksessa on toimialajohto. Tässä yritysten testausprosessit eroavat, sillä toiset yritykset näyttivät tekevän hyvinkin tiivistä yhteistyötä toimialajohdon kanssa ja toiset taas lähinnä haastattelivat muita yksiköitä. Esimerkiksi Yritys D:ssä toimialat vastasivat niistä luvuista, joita laskelmiin laitettiin. Tämän jälkeen laskelmista keskusteltiin toimialoilla ja lähetettiin ne takaisin talousjohdolle. Sitten talousjohto ja toimialajohto keskustelivat laskelmista. Tarpeen mukaan laskelmia sitten palauteltiin toimialajohdolle, jos jotain oikaistavaa ilmeni. Tätä pallottelua saattoi kestää joissain tapauksissa hyvinkin pitkään. Esimerkiksi Yritys A:ssa prosessi taas näytti etenevän lähinnä talousosastolla. Talousosasto ainoastaan haastatteli johtoa, joka laatii budjetit. Käsitykseni mukaan talousjohto näin vastasi laskelmiin laitettavista luvuista toisin kuin Yritys D:ssä.

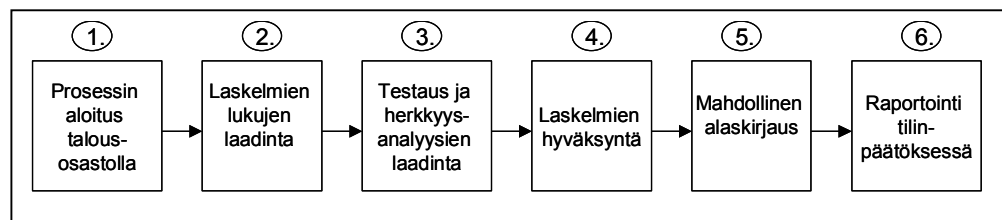
Pääasiassa talousosasto siis vastaa testauksen läpiviennistä käytännössä. Talousosastolla valmistellaan laskentapohjat, ohjeistus, aikataulut ja laskentamallit, joita sitten yrityksestä riippuen työstetään eri yksiköissä tai vain pelkästään talousosastolla. Itse testauksen suorittaa useimmiten talousjohtajan alaisuudessa oleva henkilö, ei itse talousjohtaja. Hän tosin vastaa loppukädessä testauksen oikeellisuudesta. Testauksessa on mukana yleensä useita henkilöitä myös yrityksen eri yksiköistä ja organisaatiosoilta. Pari yritystä mainitsi rahoituspuolenkin olevan mukana diskonttokoron määräyksessä. Haastattelemistani yrityksissä osallistuvien henkilöiden määrä tosin vaihteli paljon. Niissä

yrityksissä, joissa toimialat osallistuivat testaukseen tiiviisti, oli testauksessa luonnollisesti enemmän henkilöitä mukana. Esimerkiksi Yritys A:ssa Financial Controller kertoi taas käytännössä itse vastaavansa koko prosessista. Mukana jollakin tapaa tietysti on myös toimialajohto, sillä heitä haastatellaan. Viime kädessä talous- ja toimitusjohtaja kuitenkin hyväksyvät laskelmat, joten hekin tietyllä tapaa ovat mukana testauksessa. Yritys D:ssä, joka oli haastattelemistani yrityksistä suurin, oli testauksessa ainakin jollain tapaa mukana noin parikymmentä henkeä. Yritys D:n konsernitaloudessa testausta pääsääntöisesti tekee yksi henkilö ja jokaisella toimialalla aina aktiivisesti pari henkilöä. Lisäksi rahoituspuoli oli mukana diskonttokoron määrittämisessä. Yrityksen koon vuoksi mukana olevia henkilöitä on luonnollisesti paljon, sillä yksi ihminen ei mitenkään pystyisi hallitsemaan kaikkia liiketoimintayksiköitä. Siksi Yritys D:ssä laskelmien luvut laaditaan jo liiketoimintayksiköissä, eikä vasta talousosastolla.

Mielestäni parempi vaihtoehto liikearvon arvonalentumistestauksen prosessin toteuttamiselle olisi Yritys D:n mukainen tapa. On tärkeää, että myös muut yrityksen osastot talousosaston lisäksi osallistuvat aktiivisesti testaukseen. Pelkkä toimialajohdon haastattelu ei mielestäni ole riittävää etenkin, jos kyseessä ei ole pieni yritys. Näinhän ei Yritys A:n tapauksessa ollut. Kun myös toimialat ovat mukana laskelmiin laitettavien lukujen laadinnassa, saadaan mielestäni luotettavampaa tietoa, koska toimialoillahan loppujen lopuksi on sen liiketoiminnan todellinen tietämys ja ymmärrys. Talousosastolla ei aina voida olla täysin selvillä eri liiketoiminnoista varsinkaan silloin, jos toimitaan esimerkiksi kansainvälisesti. Esimerkiksi eri maiden erilaisia riskejä on vaikea hallita. Näin ei mielestäni pelkällä toimialajohdon haastattelulla päästä riittävän syvälle aiheeseen.

Kuviosta 3 nähdään haastattelujen perusteella tekemäni testauksen prosessin kulku vaiheittain. Mukana prosessissa ei ole rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittely ja liikearvon kohdistaminen niille, sillä tätä

vaihettahan ei joka vuosi esiinny. Nämähän määritetään ensimmäisenä vuonna, kun liikearvo hankitaan. Uuden yritysoston myötä tähän tosin joudutaan tekemään uudestaan. Ensimmäinen prosessin vaihe on mielestäni prosessin aloittaminen talousosastolla. Talousosasto siis laatii aikataulun ja ohjeistuksen testaukselle. Toisessa vaiheessa laskelmien luvut laaditaan johdon hyväksymien tai alustavien budjettien pohjalta. Tämä tapahtuu joko talousosastolla tai yrityksen eri toimialoilla. Tässä vaiheessa talousosasto saattaa käydä tiivistäkin yhteistyötä toimialojen kanssa ja laskelmien lukuja saatetaan pallorella toimialan ja talousosaston välillä hyvinkin pitkään, jotta ne olisivat oikein. Tässä vaiheessa määritetään myös käytettävä diskonttokorko joko talous- tai rahoitusosastolla tai jopa toimialalla. Kolmannessa vaiheessa tehdään varsinainen arvonalentumistestaus ja laaditaan sille herkkyyksianalyysit. Tässä vaiheessa myös tarkistetaan laskelmien oikeellisuus. Neljännessä vaiheessa laskelmat hyväksytään johdossa. Testauksen tulokset saatetaan viedä jopa tilintarkastusvaliokuntaan saakka. Tämän jälkeen kirjataan mahdollinen arvonalennustappio. Viimeisenä vaiheena testauksen prosessissa on tietojen esittäminen tilinpäätöksessä, jota olenkin käsitellyt jo kappaleessa 3.6. Koko testausprosessin aikana yritykset myös dokumentoivat tekemiään laskelmia. Tähän dokumentointiin perehdyn kappaleessa 3.7.4 enemmän.

KUVIO 3. Liikearvon arvonalentumistestauksen prosessin kulku yrityksissä.

Kaikilla yrityksillä oli jonkinlainen malli käytössään testauksen läpi viemiseksi. Kaikki yhtä lukuun ottamatta mainitsivat käytettävän ohjelmiston olevan Excel. Excel-taulukko on rakennettu malli, johon

tarvittavat luvut syötetään ja lopputulos saadaan helposti selville. Tämä malli voi olla myös konsultin suunnittelema. Testauksen läpi vieminen ei siis vaadi mitään erityisohjelmistoa, sillä laskelmat ovat sen verran yksinkertaisia, että ne voidaan helposti suorittaa Excelissäkin.

Liikearvon arvonalentumistestaukseen käytetty vuosittainen aika vaihteli haastattelemieni yritysten välillä. Tämä on täysin ymmärrettävää, sillä yritykset ovat erikokoisia ja testattavien rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrä vaihteli yrityksittäin. Pääsääntöisesti haastattelemissani yrityksissä testauksen prosessin koko kesto oli muutama päivä. Suurimmassa yrityksessä, eli Yritys D:ssä, testaus vei aikaa eniten, jopa kuukauden. Tämä kertoo koon vaikutuksen lisäksi mielestäni myös siitä, että prosessia pidetään tärkeänä yrityksessä ja se halutaan tehdä huolellisesti. Siitä kertoi myös aiemmin mainitsemani esimerkki, jossa Yritys D:n talousosasto ja toimialat tekivät tiivistä yhteistyötä testauksen aikana.

Pyysin haastatteluissa yrityksiä vertailemaan liikearvon arvonalentumistestauksen työmäärää muiden standardien vaatimaan työmäärään. Yritys B ja C eivät pitäneet tätä standardia työläimpänä. Yritys C:n CFO mainitsi syyksi tähän, että heillä tämä testauksen prosessi on niin tarkkaan mietitty, ettei sen läpivienti vuosittain ole raskasta. Muut sitten pitivätkin IAS 36 -standardia työläimpänä standardina, jota heillä sovelletaan. Esimerkiksi Yritys E:n Business Controller mainitsi, että heillä on takanaan lähes sata yrityskauppaa, jolloin testattavaa massaa vaan on niin paljon vuosittain. Mielestäni testauksen työmäärää pystyisi vähentämään juuri tarkkaan suunnitellulla prosessilla. Testaus kuitenkin vuosittain suoritetaan samalla tavoin, joten esimerkiksi jonkinlainen ohjeistus testaukselle olisi yrityksissä järkevää laatia. Näin haastattelemissani yrityksissä varmasti onkin. Myös pienemmissä yrityksissä tähän voisi kiinnittää huomiota. Huomattavaa on, että IFRS-standardeihin siirryttäessä työmäärä on vääjäämättä suuri. Toisaalta testaukseen kannattaisi panostaa paljon juuri ensimmäisenä vuonna, jotta seuraavina vuosina vältyttäisiin samojen virheiden toistolta.

Kysyin haastatteluissa konsultilta ja tilintarkastajalta, eroavatko testausprosessit missä määrin yrityksittäin. Sekä konsultti Lindeman että KHT-tilintarkastaja Puumala näkivät testausprosessien eroavan yrityksittäin. Lindemanin mielestä tämä johtuu siitä, ettei IAS 36 anna tarkkoja ohjeita, miten testit tulisi suorittaa. Selkeiden mallien puuttumisen vuoksi yritykset käyttävät hyvinkin erilaisia malleja testauksissaan. Puumala kertoi mielestäni enemmän juuri testausprosessin eroista: "... sanoisin, että kyllähän ne prosessit sitten eroaa, et, et joissakin yhtiöissä se on hyvinkin laaja ja siihen osallistuu erittäin moni osasto niin kuin eri puolilla ja informaatiota kerätään sieltä sun täältä, kun toisilla se on niin kun suppeampi ja pienempi ja enemmän ehkä todella niin kun talousosaston harjotus, vaikkakin totta kai siellä on pakko saada inputtia tietyistä asioista." Tämä vastaakin huomioitani haastattelemistani yrityksistä. Erot johtuvat mielestäni yrityksen koon vaikutuksen lisäksi myös yritysten suhtautumisesta testaukseen. Jos testaukseen suhtaudutaan vakavasti, halutaan se tehdä mahdollisimman hyvin. Tällöin siihen osallistuu mahdollisimman moni henkilö yrityksen eri yksiköistä ja eri organisaatiotasoilta.

Sekä konsultti Lindeman että KHT-tilintarkastaja Puumala olivat sitä mieltä, että erilaisten testausprosessien vuoksi yritysten vertailtavuus kärsii. Puumala jopa väitti, ettei arvonalentumistestejä voikaan verrata eri yritysten välillä, sillä liiketoiminnat ovat erilaisia ja testaukset ovat niin subjektiivisia. Hän kuitenkin lisäsi, että jos yrityksiä halutaan vertailla, on lähdettävä siitä, että yritys itse tietää, miten arvonalentuminen tulisi testata. Täytyy myös olettaa, että se on tehnyt sen parhaalla mahdollisella tavalla. Lindeman taas piti vertailua vaikeana juuri mallien erilaisuuden vuoksi. Muina vertailua vaikeuttavina asioina hän mainitsi erilaiset testaustavat ja sen, kuinka alhaisella tasolla testausta suoritetaan. Vaikeuksia aiheuttaa myös se, miten liikearvo on jaettu.

Wines et al. (2007, 870) ovat samaa mieltä KHT-tilintarkastaja Puumalan kanssa. Heidän mukaansa yrityksiä voidaan vertailla vain saman toimialan samanlaisten yritysten kesken. Samanlaisuudella he tarkoittavat samanikäisiä ja samalla tavalla kasvavia yrityksiä. (Wines et al. 2007, 870) Olen samaa mieltä heidän kanssaan, sillä eri toimialoilla voidaan valita täysin erilaiset testaustavat. Kuten haastatteluistakin kävi ilmi, eroavat itse prosessitkin yrityksittäin. Sekin voi siis vaikuttaa testauksen lopputulokseen. Siksi liikearvon arvonalentumista tulisi vertailla ainoastaan saman toimialan yritysten kesken. Nekään tuskin ovat täysin vertailukelpoisia, kuten Puumala ja Wines et al. mainitsivat. Toisaalta testaus kuvastaa mielestäni enemmän todellista tilannetta kun entinen tasapoistomenetelmä. Sillä ei ollut mitään tekemistä liiketoiminnan todellisen kehityksen kanssa. Testaus tuokin mielestäni tilinpäätöksiin enemmän avoimuutta kuin vertailukelpoisuutta.

3.7.2 Johdon osallistuminen testaukseen

Liikearvon arvonalennustestin toteuttamisesta vastaa yrityksen johto. Johdon on laadittava arvonalentumistestiin liittyvät arvostuslaskelmat. Tähän voidaan tietysti käyttää myös ulkopuolista apua, mutta vastuu laskelmien oikeellisuudesta on aina silti johdolla. (Hakala et al. 2006, 12) Siksi kysyinkin haastattelemiltani henkilöiltä johdon osallistumisesta testaukseen.

Johdon vaikutus testauksessa on haastateltavien yritysten edustajien mukaan suuri, koska tulevaisuuden kassavirtojen on pohjauduttava johdon hyväksymiin budjetteihin. Esimerkiksi Yritys C:n CFO:n mukaan yrityksen johto siis määrittelee sen tulevaisuudenkuvan, johon nämä kassavirrat laskelmissa perustuvat. Yritys D:n IFRS-asiantuntija lisäsi tähän vielä, että kaikki se tieto, mitä arvonalentumislaskelmissa käytetään, on johdon hyväksymää. Lopullisessa vastuussa testien oikeellisuudesta on siis yrityksen johto. Tällä tavoin johdon merkitys testauksessa on siis suuri. Haastateltavat yritysten edustajat lisäsivät, että tähän testauksen

suorittamiseen käytännössä johto ei kuitenkaan osallistu, sillä se on ainoastaan tekninen toimenpide. Mielestäni tähän johdon ei pitäisikään osallistua, sillä testauksen läpivienti teknisesti on melko helppoa, kun tarvittavat oletukset on johdolta saatu. Kaikki yritysten edustajat pitivätkin johdon osallistumista testaukseen riittävänä, eivätkä nähneet, että johdon pitäisi enemmän puuttua testauksen kulkuun.

KHT-tilintarkastaja Puumalan mukaan johdosta talousjohtaja on ainakin aktiivisesti mukana testauksissa. Toimialajohdot ovat sitten mukana näissä tulevaisuuden kassavirtojen määrittämisessä. Lisäksi Puumala mainitsi, että liikearvon arvonalentumistestausta pidetään yrityksissä siinä määrin tärkeänä, että prosessin lopussa testaus käsitellään jopa hallituksen tilintarkastusvaliokunnassa. Tällä tavoin johto hyväksyy virallisesti testauslaskelmat. Haastattelemistani yrityksistä tilintarkastusvaliokunnassa käsittelyn mainitsivat Yritys B ja C. Näin testauksesta tulee Yritys C:n CFO:n mukaan ihan virallinenkin prosessi. Muutkin haastatteleman yritykset saattoivat käsitellä testauksen tilintarkastusvaliokunnassa, mutteivät tästä vain erikseen maininneet. Mielestäni asian käsittely tilintarkastusvaliokunnassa on näinkin tärkeälle asialle hyvä tapa. KHT-tilintarkastaja Puumalan mukaan testauksessa ei olla toimitusjohtajatasolla riittävästi mukana, sillä toimitusjohtajat usein luottavat talousjohtajaansa. Muuten osallistuminen on riittävä.

Kysyin KHT-tilintarkastaja Puumalalta, tietääkö johto vastuunsa testausten luotettavuudesta. Hänen mielestään tänä päivänä yritysten johdot ovat kyllä melko hyvin tietoisia vastuustaan. Mahdollisiin liikearvon alaskirjauksiin on jopa varauduttu. Jos jossain kriittisessä tilanteessa yrityksen johto ei ymmärrä vastuutaan, tilintarkastajat kyllä kertovat sen heille. Puumalan mukaan tästä raportoidaankin usein johdolle ja hallitukselle. Kyseessä ei siis ole ongelma, sillä johto näyttää tiedostavan tämän nykyisin muutenkin.

Johdon osallistuminen testaukseen on mielestäni riittävää. Koska standardissakin mainitaan, että laskelmien on perustuttava johdon hyväksymiin budjetteihin, on tämä asia hyvin tiedostettu. Käytännön testauksessa johtoa ei kuitenkaan tarvita, sillä tuloksista kuitenkin vielä keskustellaan johdossa. Ainoastaan IFRS-standardeihin siirryttäessä voisi johdon aktiivisempi mukanaolo käytännön testauksessa olla mielekäästä. Tällöin johto voisi ohjata testauksen tiettyyn suuntaan, jota sitten noudatettaisiin seuraavina vuosina. Näin varmistettaisiin, että testauksesta tulee halutunlainen prosessi. Osaaminen yrityksissä ei nimittäin alussa ainakaan ole riittävällä tasolla. Tätä pohdinkin seuraavassa kappaleessa.

3.7.3 Yritysten osaaminen testauksessa

Haastattelemiani yritysten edustajat pitivät yrityksensä osaamista riittävänä liikearvon arvonalentumistestauksen läpi viemiseksi. Vuosien varrella osaamista on kertynyt sen verran, että konsultointiakin yrityksissä käytettiin hyvin vähän. Enää ei yksikään haastattelemistani yrityksistä juurikaan käyttänyt konsultointia testauksen missään vaiheessa. Joissakin yrityksissä saatettiin joissakin yksittäisissä kysymyksissä kysyä konsulttien apua. Yritys A:ssa ja Yritys E:ssä heitä käytettiin IFRS-standardeihin siirtymisen aikana. Silloinkaan he eivät ole testausta tehneet, vaan yksittäisiin osioihin on tällöin haluttu saada tietoa heiltä. Muut ovat tukeutuneet lähinnä tilintarkastajiin, jos joitain ongelmia on ilmennyt.

Konsultti Lindemanin mielestä tarvittavaa osaamista testauksen läpi viemiseksi ei yrityksissä vielä ole tarpeeksi. Hän tosin mainitsee, että ne isot pörssiyritykset, jotka ovat tehneet US GAAP:a ennen IFRS:ää, osaavat jo melko hyvin viedä testauksen läpi. Haastattelemistani yrityksistä yksikään ei raportoi US GAAP:n mukaan, sillä he kaikki ovat listattuina vain Helsingin pörssiin. Lindemanin mielestä muilla osaamista siis vielä puuttuu lähes kaikissa testauksen vaiheissa. Hänen mukaansa yritykset käyttävätkin konsultointia apuna testauksessa muita standardeja enemmän. Keskipokoiset ja pienet pörssiyritykset tarvitsevat konsultointia

suuria enemmän. IFRS-tilinpäätökseen siirtyminen myös vaatii usein konsultointia, mikä tulikin ilmi jo yritysten edustajien haastatteluissa. Myös KHT-tilintarkastaja Puumala mainitsi IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen vaatineen ulkopuolisten konsulttien käyttöä yrityksissä. Tällöin apua haettiin muun muassa diskonttokoron määrittämiseen. Heiltä pyydettiin myös arvioita tulevaisuudesta, eli mihin suuntaan jokin tietty toimiala vaikkapa oli menossa. Alkuaikoina tukeuduttiin myös paljon tilintarkastajiin. Heillä olikin suuri rooli tässä, sillä yritykset oli suunnattava oikeille jäljille testauksissa. Tällöin tilintarkastajatkin Puumalan mukaan käyttivät omia asiantuntijoitaan apunaan. Hänen mukaansa konsulttien käyttö on nykyisin melko harvinaista. Tarvittavaa osaamista on suurissa pörssiyrityksissä ja muissa suuremmissa yrityksissä jo aika paljon, sillä niissä tällaisia kassavirtalaskelmia on ennenkin tehty erilaisten hankintojen yhteydessä. Muilla yrityksillä ongelmia vielä on.

Haastattelemiini yritykset pitivät siis osaamistaan riittävänä testauksen läpi viemiseksi. Näin varmasti asia onkin, koska haastattelemiini yritykset ovat yhtä lukuun ottamatta suuria pörssiyrityksiä. Yritysten sisällä on jopa muodostunut omia konsultteja, joita sitten käytetään apuna testauksen eri vaiheissa. Kokemus ja osaaminen on siis karttunut vuosien varrella. On ymmärrettävää, että konsultti Lindemanin mielestä yritysten osaamisessa on vielä paljon parannettavaa, sillä hän toimii juuri konsulttina ja tarjoaa näitä palveluja yrityksille. Yritysten taloushallinnossa työskentelevän täytyy hallita laajemmin IFRS-standardien kenttää, kun taas konsultit voivat keskittyä tiettyyn erityisosaamiseensa, jolloin osaaminen liikearvon arvonalennustestauksen kohdalla on tietysti parempaa kuin yrityksissä.

Standardin vaikeudesta kertoo Lindemanin huomio siitä, että konsultointia käytetään enemmän tähän kuin muihin standardeihin. Tällöin pienemmissä yrityksissä ei välttämättä edes ole resursseja riittävään osaamiseen, jolloin käytetään konsultointia tai tukeudutaan tilintarkastajiin entistä enemmän. Konsultointia kannattaa mielestäni käyttää etenkin silloin, jos yritys on siirtymässä IFRS-raportointiin. Tällöin prosessin eri

vaiheet on hyvä käydä perusteellisesti läpi ulkopuolisen avun kanssa. Näin taataan se, että testaus onnistuu myös seuraavina vuosina. Käyttöönottovuonna nimittäin rakennetaan testaukselle se pohja, jota käytetään tulevinakin vuosina. Alussa ei yrityksessä useinkaan ole riittävää osaamista testauksen läpi viemiseksi, vaikka se olisi tärkeintä juuri ensimmäisenä vuonna. Seuraavina vuosina on yritysten sitten helpompi suorittaa sama testaus uudestaan, kun prosessi ja sen vaiheet on tarkasti suunniteltuja ja osaamistakin on kertynyt. Siksi kannattaa ainakin alussa käyttää joko konsultointia tai tukeutua vahvasti tilintarkastajiin. Tilintarkastajiin tukeutumisessa on kuitenkin ongelmana riippumattomuuden säilyttäminen. Siksi konsultointi olisikin parempi vaihtoehto. Näin mahdollisimman monen tahon osaaminen olisi ensimmäisenä vuonna mukana testauksessa, kun loppujen lopuksi tilintarkastajatkin käyvät laskelmat läpi.

3.7.4 Testauksen dokumentointi

Tulevien rahavirtojen budjetointi ja ennustaminen sisältävät paljon harkinnanvaraisuutta, olettamuksia ja johdon näkemyksiä, joista olen jo aiemmin edellisissä luvussa maininnut. Niinpä tämän vaiheen huolellinen dokumentointi perusteluineen on ensiarvoisen tärkeää myöhempää tarkastelua varten. (Aromäki et al. 2004, 292; Halonen et al. 2006, 377; 381) Itse laskelmat on lisäksi säilytettävä osana kirjanpitoaineistoa (Halonen et al. 2006, 377). Dokumentointi onkin erityisen tärkeää liikearvon arvonalentumistestin prosessin aikana. Arvonmäärityslaskelmat on dokumentoitava siten, että ulkopuolinen henkilö pystyy todentamaan laskelmat dokumentaatioon perustuen. Useimmiten tämä ulkopuolinen henkilö on tilintarkastaja, jonka on pystyttävä todentamaan laskelmien luotettavuus juuri dokumentoinnin avulla. Dokumentaation on oltava kattavaa ja selkeää myös siksi, että vastaiset laskelmat pystytään laatimaan samoin periaattein edellisten kanssa. Tämä on tärkeää etenkin silloin, jos laskelmia laativat henkilöt vaihtuvat. (Hakala et al. 2006, 58; Halonen et al. 2006, 411)

Dokumentaation on oltava sellaista, jotta lukija pystyy sen perusteella ymmärtämään laskelmiin liittyvät oletukset. Dokumentaation on sisällettävä ainakin perustiedot yrityksestä, sen liiketoiminnasta ja kyseisistä omaisuuseristä. Lisäksi yrityksen on dokumentoitava tiedot käytetyistä arvonalentumistestausmenetelmistä ja tiedot, miksi juuri ne menetelmät on valittu. Lisäksi itse arvonalentumislaskelmat, niiden tulokset sekä suoritettut herkkyyksianalyysit on dokumentoitava. Kuten jo edellä olen maininnut, on etenkin käyttöarvolaskelmien oletukset dokumentoitava perusteluineen huolellisesti. Arvonalentumistestistä tulisikin laatia muistio. Muistion sisältö riippuu siitä, onko kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämisessä käytetty nettomyyntihintaa vai käyttöarvoa. (Hakala et al. 2006, 58–59)

Rahoitustarkastuksen (2007, 26) laatiman selvityksen mukaan yrityksillä on vielä parannettavaa liikearvon arvonalentumistestauksen dokumentoinnissa. Ainoastaan harva tutkituista yrityksistä oli kuvannut ja dokumentoinut testauksen prosessin yksityiskohtaisesti. Rahoitustarkastus epäilikin, ettei prosessia ole välttämättä työstetty riittävästi, jotta kaikki IAS 36:n vaatimukset tulevat huomioiduiksi. (Rahoitustarkastus 2007, 26) Haastattelujenkin perusteella näytti siltä, ettei dokumentointi välttämättä ole kaikilla yrityksillä riittävää. Dokumentoinnin asteet tosin vaihtelivat yritysten välillä. Kaksi yritystä (Yritys B ja C) haastattelemistani viidestä dokumentoi lähinnä ainoastaan testauksen laskelmat. Näiden yritysten edustajat kuitenkin pitivät tätä riittävänä. Yritys C:n CFO mainitsi, että ”siinä laskelmassahan ilmenee kaikki”. En kuitenkaan ole täysin samaa mieltä hänen kanssaan, sillä ulkopuolisen on varmasti vaikea ymmärtää kaikkia oletuksia pelkän laskelman pohjalta. Lisäinformaatiota olisi annettava sanallisesti.

Mielestäni Yritys B:tä ja C:tä paremmin testausta dokumentoivat Yritys A, D ja E. Yritys A:ssa laaditaan peruslaskelmien lisäksi hallitukselle tiivistelmä, jossa hieman selvitetään testin taustaa ja sitä, mitä on tehty ja

mihin on päädytty. Itse prosessia Yritys A:ssakaan ei nähty mielekkääksi dokumentoida. Yritys A:n Financial Controllerin mukaan dokumentointi on riittävää. Tilintarkastajatkin ovat antaneet heille erinomaisen arvosanan tästä, vaikkei prosessia olekaan dokumentoitu. Yritys E:ssäkin lähinnä dokumentoidaan ainoastaan numeerinen tieto, mutta heillä laaditaan tarkempaa sanallista tietoa etenkin sellaisista rahavirtaa tuottavista yksiköistä, joissa arvonalentuminen saattaisi olla mahdollinen. Tällöin dokumentoidaan muun muassa oletuksien perustelut. Muista rahavirtaa tuottavista yksiköistä dokumentoidaan sanallisesti yleiset periaatteet, joita tarvittaessa päivitetään vuosittain. Yritys E:n Business Controller mainitsee lisäksi, että ”ja sit jos aatellaan näitä tulevaisuuden kassavirtoja, jotka perustuu siihen seuraavan vuoden budjettiin, niin niin budjetointiprosessia ja siinä tehdyt oletukset on sitten dokumentoitu tässä budjetoinnin yhteydessä”. Näin saadaan siis laajempaakin dokumentaatiota testauksen tueksi, vaikkei tätä olisi testauksen yhteydessä erikseen tehty.

Yritys D:n dokumentointi vaikutti parhaimmalta, sillä yrityksessä testaukseen osallistuvat henkilöt täyttävät ensinnäkin vuosittain kyselykaavakkeen sanallisesti. IAS 36:n asioita käydään myös läpi ja kaikkien osallistuvien on otettava kantaa ja annettava sanallista arviota muun muassa testauksen lopputuloksesta ja johdon oletuksista. Lisäksi kaikki laskelmien eri versiot ja keskustelut dokumentoidaan. Tämä mielestäni näyttäisikin olevan riittävällä tasolla olevaa dokumentointia. Yritys D:n IFRS-asiantuntijan mukaan nykyisellään heillä ei enää oikeastaan olekaan mitään parannettavaa testauksen dokumentoinnissa. Parannusta edellisiin vuosiin on hänen mukaansa tapahtunut runsaasti.

KHT-tilintarkastaja Puumalan mielestä yritysten dokumentointi ei ole tällä hetkellä riittävää. Usein testauksen dokumentointi sisältää pelkästään rahavirtalaskelman verrattuna tasearvoon ja herkkyyssanalyysit. Eroja tosin löytyy paljon yritysten välillä. Harvemmin yritykset dokumentoivat testaustason, määrittelevät rahavirtaa tuottavat yksiköt selkeästi tai tuovat laskelmien periaatteet ja oletukset esille. Dokumentoinnin tarkkuuden aste

riippuu paljon talousosastosta ja johdosta, sillä he määrittelevät, kuinka paljon dokumentointiin panostetaan.

Puumalan mukaan etenkin tilintarkastajat kokevat dokumentoinnin tason ongelmana, mikä onkin ymmärrettävää, sillä juuri heidän olisi pystyttävä laskelmien perusteella tekemään johtopäätökset testauksen luotettavuudesta. Ilman tarkkaa dokumentointia tähän ei välttämättä pystytä. Puumalan mukaan suomalaiset yritykset eivät vielä ole tottuneet tähän IFRS:n mukanaan tuomaan uuteen kulttuuriin, jossa dokumentointi on kokonaisvaltaisempaa kuin suomalaisessa kirjanpidossa. Ne yritykset, jotka ovat tottuneet dokumentointiin amerikkalaisen SOX:n myötä, osaavat jo paremmin dokumentoida myös prosesseja. Muilla suomalaisilla yrityksillä on tosin vielä paljon parannettavaa. Puumalan mukaan yritykset tosin kokevat tämän usein turhana byrokratiana. Mielestäni tämä on harmillista, sillä dokumentointiin olisi panostettava enemmän. Kokonaisvaltainen dokumentointi hyödyttäisi mielestäni myös yritystä itseään, sillä se helpottaisi vuosittaista testausta, kun oletuksiin ja perusteluihin on helppo dokumentaation avulla myöhemmin palata. Näin uudetkin henkilöt yrityksessä helposti saisivat syvällisempää tietoa testauksen prosessin kulusta ja oletuksista. IFRS-standardien käyttöönottovuonna olisi tarkka dokumentointi mielestäni erityisen tärkeää. Varsinkin, jos konsultointia on käytetty paljon, on seuraavien vuosien testausten kannalta olennaista, että aikaisempaan laskelmaan pystytään palaamaan. Kun kaikki vaiheet ja prosessikin on dokumentoitu, oletukset ja perustelut löytyvät helposti seuraavana vuonna, kun yritys alkaa itse tehdä testausta. Osaaminenkin kehittyy samalla, eikä konsultointia välttämättä tarvita enää niin usein.

3.8 Yhteenveto

IAS 36 -standardin mukainen liikearvon arvonalentumistestaus alkaa rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittämisestä ja liikearvon

kohdistamisesta niille. Ne yksiköt, joihin liikearvoa kohdistetaan, täytyy olla sellaisia, joille odotetaan koituvan hyötyä synergiaeduista ja joita seurataan sisäistä johtamista varten. Joskus yritykset kohdistavat liikearvonsa korkeimmalle mahdolliselle tasolle, eli segmenttitasolle, jolloin arvonalentumisia on vaikeampi havaita. Uuden IFRS 8 -standardin myötä segmenttijaottelu muuttuu, jolloin tähän ongelmaan on tulossa muutos. Haastattelemistani yritysten edustajista ainoastaan yksi myönsi heillä olleen ongelmia liikearvon kohdistamisessa rahavirtaa tuottaville yksiköille. Kaksi yritysten edustajaa sekä konsultti Lindeman ja KHT-tilintarkastaja Puumala tosin näkivät tämän olevan yleisesti ongelmallinen testauksen osa. Mielestäni rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittelyyn ja liikearvon kohdistamiseen niille olisi panostettava yrityksissä enemmän, sillä siten luodaan testaukselle koko pohja. Jos tähän vaiheeseen ei kiinnitetä riittävää huomiota, menee testi jo alusta asti pieleen. Tämä onkin yksi standardin ongelmakohdista.

Liikearvon arvonalentumistestaus on suoritettava vuosittain, mikä haastateltavien mielestä onkin sopivan useasti. Useimmiten testaus suoritetaan kaikille rahavirtaa tuottaville yksiköille samaan aikaan syksyisin, sillä silloin testausta varten tarvittavat budjettitiedotkin laaditaan. Vuosittaisen testauksen lisäksi on testaus suoritettava myös silloin, jos on olemassa jotain viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta. IAS 36 -standardissa nämä viitteet jaetaan sisäisiin ja ulkoisiin informaatiolähteisiin. US GAAP -normisto taas antaa viitteet mahdollisista arvonalentumisista suoraan liikearvolle. Lisäksi Davidson ja Vella ovat tutkineet näitä viitteitä erityisesti rakennusalalla. Näistä viitteistä etenkin avainhenkilöstön menetys sopisi myös IFRS:n mukaiseksi liikearvon arvonalentumisviitteeksi, sillä henkilöstö usein on merkittävin liikearvoon sisällytettävä erä. Haastatteleman yritykset seurasivat mielestäni viitteitä melko hyvin ja KHT-tilintarkastaja Puumalakin näki suurten yritysten seuraavan viitteitä tarkoin. Rahoitustarkastuksen tekemän selvityksen mukaan taas viitteiden seurannassa on vielä puutteita. Selvityksessä oli tosin mukana myös pienempiä yrityksiä. Tämä standardin kohta ei

mielestäni ole kovinkaan ongelmallinen, sillä liikearvo testataan kuitenkin vuosittain, jolloin mahdolliset arvonalentumiset tulevat huomioiduiksi jokaiseen tilinpäätökseen.

Itse arvonalentumistestauksessa verrataan yksikön kirjanpitoarvoa yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Jos kirjanpitoarvo on suurempi kuin kerrytettävissä oleva rahamäärä, kirjataan tästä arvonalentumistappio tulosvaikutteisesti. Arvonalennus kirjataan ensin liikearvolle ja vasta tämän jälkeen muille yksikön omaisuuserille. Kerrytettävissä oleva rahamäärä määritetään joko nettomyyntihinnan tai käyttöarvon avulla. Käyttöarvo on näistä selvästi käytetympi, sillä sitä varten tarvittavaa tietoa tuotetaan yrityksissä muutenkin budjetoinnin yhteydessä. Nettomyyntihintahan perustuu markkinoilla noteerattavaan hintaan tai vastaavasta yksiköstä aiemmin maksettuihin hintoihin. Käyttöarvo taas on vastaisten rahavirtojen nykyarvo. Nämä vastaiset rahavirrat perustuvat johdon hyväksymiin budjetteihin. Haastattelujen perusteella tätä ei nähty niinkään ongelmallisena kohtana, sillä vastaiset rahavirrat perustuvat johdon hyväksymiin budjetteihin. Nämä budjetit laaditaan muutenkin, eikä pelkästään arvonalentumistestausta varten, jolloin manipulaatiota tuskin esiintyy. Budjettien kattamisen jälkeisen ajan rahavirtoja ennustetaan kasvukertoimien avulla ja lasketaan vielä jäännösarvokin yksikölle. Jäännösarvolaskenta näyttäisikin sisältävän johdon manipulaation mahdollisuuden, sillä erilaisilla kasvukertoimilla voidaan saada hyvinkin erilaisia tuloksia. En kuitenkaan pidä tätä varsinaisena ongelmakohtana, sillä haastatteluissa ei jäännösarvolaskentaa maininneet muut kuin konsultti. Tämä johtuu varmastikin siitä, etten kysynyt tätä heiltä suoraan.

Käyttöarvossa käytettävä diskonttokorko perustuu markkinoiden näkemykseen rahan aika-arvosta. Huomioon on otettava myös rahavirtaa tuottavan yksikön erityisriskit. Vaikka standardi yksiselitteisesti kieltää käyttämästä koron määrittämisessä yrityksen omaa pääomarakennetta, käyttävät yritykset usein korkona yrityksen omaa WACC:a. Haastattelemistani yrityksistä ainakin osa tosin lähti WACC:sta vasta

liikkeelle, eikä käyttänyt sitä suoraan. Tämän näkivät ongelmana myös Rahoitustarkastus, konsultti Lindeman sekä KHT-tilintarkastaja Puumala. Diskonttokoron määrittäminen onkin yksi liikearvon arvonalentumistestauksen ongelmakohdista, sillä pienilläkin koron muutoksilla voi olla suuri vaikutus testauksen lopputulokseen. Tässä on mahdollisuus jopa johdon manipulointiin. Jäännösarvolaskentakin voi sisältää mahdollisuuden johdon manipulointiin, sillä kasvukertoimien pienet muutokset vaikuttavat merkittävästi jäännösarvoon. Tämän tosin mainitsi haastatteluissa ainoastaan konsultti, josta päätin, ettei sitä pidetä kovin ongelmallisena asiana. Tätä en tosin haastatteluissa kysynyt erikseen, jolloin henkilöt eivät sitä siksi ehkä osanneet mainita.

Haastattelemiini henkilöt suhtautuivat käyttöarvon arvionvaraisuuteen kuitenkin melko luottavaisesti, vaikka kaikki tiedostivat sen. Yritykset eivät tätä nähneet kovin suurena ongelmana, vaikkakin toivoivat saavansa lisäohjeistusta käyttöarvon laskemiseksi. Mielestäni yritykset eivät näe tätä ongelmana siksi, koska heillä on se parhain tieto laskelmiin liittyvistä arvionvaraisista eristä. Muiden voi olla vaikeampi luottaa laskelmien oikeellisuuteen. Konsultti Lindeman ja KHT-tilintarkastaja Puumalakin tiedostivat arvionvaraisuuden haasteellisuuden. Puumala tosin näki helpottavana sen, että näitä laskelmia kuitenkin tarkastaa moni henkilö, jolloin manipulaatiolle jää vähemmän tilaa. Yleensä yritykset suhtautuvat testaukseen kuitenkin vakavasti. Tilintarkastuksen merkitys testauksen luotettavuudelle onkin suuri.

Viimeinen testauksen vaihe on tietojen esittäminen tilinpäätöksessä. IAS 36 -standardin vaatimukset nähdäänkin yrityksissä hieman liian vaativina, sillä ne sisältävät osittain arkaluontoisia tietoja. Liikesalaisuuksia ei haluta paljastaa. Puutteitakin on tilinpäätöksissä viime vuosina ollut paljon. Parempaan suuntaan tosin ollaan menossa koko ajan, kun esittämistavat vakiintuvat. Osa haastatelluista epäili tilinpäätöksessä esitettävien tietojen relevanttiutta tilinpäätöksen käyttäjille. Konsultti Lindeman ja KHT-tilintarkastaja Puumala taas odotetusti pitivät tietoja hyvinkin relevantteina,

koska he ovat laskentatoimen ammattilaisia ja perehtyneet juuri tähän aiheeseen. Mielestäni tavallisen sijoittajan tietotaso tuskin kuitenkaan riittää kaikkien tietojen hyödyntämiseen.

Liikearvon arvonalentumistestauksen prosessi toteutetaan pääsääntöisesti konsernin taloushallinnon osastolla. Talousosaston on kuitenkin saatava tietoa myös yrityksen muista yksiköistä. Useimmiten tämä toinen osapuoli on toimialajohto, joiden laatimiin budjetteihin arvonalentumistestauksen luvut perustuvat. Suurimmissa yrityksissä talousosasto tekee paljon yhteistyötä toimialojen kanssa, kun taas toisissa yrityksissä talousosasto käytännössä vastasi koko prosessin läpi viemisestä. Joissakin yrityksissä laskelmat jopa laadittiin yrityksen toimialoilla. Talousosasto vaan toimi lähinnä prosessin ohjaajana ja tarkastajana. Tämä on mielestäni perusteltua etenkin suurissa yrityksissä, jolloin paras osaaminen on toimialoilla. Jaoin testauksen prosessin kuuteen eri vaiheeseen: prosessin aloittamiseen talousosastolla, laskelmien lukujen laadintaan, testaukseen ja herkkyyksianalyysien laadintaan, laskelmien hyväksyntään, mahdolliseen alaskirjaukseen ja raportointiin tilinpäätöksessä. Prosessin vaiheiden sisällöt hieman poikkeavat yrityksittäin. Kun standardi otetaan käyttöön, olisi prosessi tärkeää suunnitella tarkoin vastaamaan oman yrityksen tarpeita. Prosessit siis erosivat yrityksittäin, mikä konsultti Lindemanin ja KHT-tilintarkastaja Puumalan mukaan vaikuttaa myös yritysten vertailtavuuteen. Mielestäni arvonalentumistestauksia ei voidakaan verrata muiden kuin saman toimialan yritysten kesken, jos silloinkaan. Testaus tuo enemmänkin avoimuutta tilinpäätöksiin.

Haastattelemieni henkilöiden mukaan johdon vaikutus testaukseen on hyvin olennainen, sillä heiltä saadaan testaukseen tarvittavat olettamukset. Toimialajohto ei kuitenkaan osallistu käytännön testaukseen, vaan ainoastaan talousjohtaja on aktiivisesti testauksessa mukana. Loppukädessä johto kuitenkin hyväksyy laskelmat, joten sitä kautta se on vastuussa koko testauksesta. Arvonalentumistestaukseen

siirryttäessä johdon aktiivisempi osallistuminen käytännön testaukseen olisi tärkeää, jotta mahdollisilta virheiltä säästyttäisiin seuraavina vuosina.

Yritykset pitivät osaamistaan riittävänä testauksen läpi viemiseksi. Konsultointia käytettiin enää todella harvoin. Konsultti Lindemanin mielestä taas yrityksillä on vielä paljon opittavaa. Ainoastaan ne, jotka ovat raportoineet US GAAP:n mukaan ennen IFRS:ää, omaavat jo riittävää osaamista. KHT-tilintarkastaja Puumala oli hieman eri mieltä, sillä hänen mukaansa suurilla pörssiyrityksillä on jo riittävästi osaamista, mikä onkin samansuuntainen havainto haastattelemini yritysten kanssa. Ymmärrettävää toki on, että konsulttiyritysten osaaminen on parempaa kuin yritysten talousosaston. Talousosastolla on nimittäin hallittava koko IFRS:n kenttä, eikä pelkästään jotain tiettyä standardia. Ainakin standardin soveltamisen alkuvuosina osaaminen tuskin on riittävää. Tällöin konsultoinnin käyttö on suositeltavaa, jotta prosessi sujuisi paremmin seuraavina vuosina.

Yritysten liikearvon arvonalentumistestauksen dokumentoinnissa löytyi vielä parannettavaa. Ainoastaan yhden yrityksen dokumentointi oli mielestäni riittävää, sillä he olivat dokumentoineet myös testauksen prosessia, eikä pelkästään laskelmia. Rahoitustarkastuksen selvityksessäkin ilmeni yrityksillä olevan puutteita juuri testauksen dokumentoinnissa. Myös KHT-tilintarkastaja Puumalan mukaan puutteita on vielä paljon, sillä yritykset eivät ole tottuneet suomalaisessa laskentatoimessa näin tarkkaan dokumentointiin. Mielestäni tähän olisi panostettava jatkossa enemmän, sillä on tärkeää, että laskelmiin ja tehtyihin oletuksiin voidaan myöhemmin palata. Myös itse prosessin dokumentointi olisi tärkeää. Näin välttyttäisiin ylimääräiseltä työltä myöhempinä vuosina. Etenkin standardin käyttöönottovuonna tähän olisi erityisesti panostettava.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen pääongelmana oli se, millainen liikearvon arvonalentumistestaus on IAS 36 -standardin mukaan. Tavoitteena oli siis tutkia liikearvon arvonalentumistestauksen jokaista osa-aluetta erikseen. IAS 36 -standardia sekä liikearvon määrittelyä ja käsittelyä tutkin standardiin perehtymisen lisäksi standardeja tulkitsevan kirjallisuuden, ammattilehtikirjoittelun ja tieteellisten artikkeleiden avulla. Tutkimusmenetelmä oli kuvaileva, ymmärtämään pyrkivä, kvalitatiivinen sekä normatiivinen. Empiiristä aineistoa keräsin teemahaastattelujen avulla. Tavoitteenani haastatteluissa oli selvittää henkilöiden näkemyksiä IFRS 3 - ja IAS 36 -standardista sekä tutkia arvonalentumistestauksen prosessia. Haastattelin tutkimukseeni viittä pörssiyrityksen edustajaa, yhtä konsulttia sekä yhtä KHT-tilintarkastajaa.

Liikearvon määrittely on kiistelty aihe. Se muodostuu yrityskauppatilanteessa, eikä sitä voida erottaa yrityksestä esimerkiksi myymällä. Nykyisen käsityksen mukaan liikearvo on kauppahinnan ja nettovarallisuuden käypien arvojen erotus. IFRS- sekä US GAAP -normisto tukevat tätä tapaa, jonka mukaan liikearvo koostuu ainoastaan synergiaeduista sekä jatkuvuus-komponentista. Kaikki muut yksilöitävissä olevat aineettomat oikeudet kirjataan taseeseen omaksi eräkseen. Tämän määrittelyn katsottiin haastattelujen perusteella olevan haasteellista, vaikkakin kaikki pitivät IFRS 3 -standardia parempana vaihtoehtona kuin Suomen kirjanpitolakia. Kirjanpitolain mukaan nimittäin liikearvo koostuu suureksi osaksi myös muista aineettomista oikeuksista, kun niitä ei tarvitse erotella omiksi erikseen. Kirjanpitolaisissa ylimenevän osuuden kohdistamisen vaatimus ostettavan yrityksen taseen omaisuus- ja velkaerille on hyvin ylimalkainen. Uusi menetelmä tuo avoimuutta tilinpäätöksiin, kun kerrotaan, mitä yritykseen on tosiasiallisesti ostettu. Etenkin pienille yrityksille standardi on tosin hyvin raskas. Mielestäni standardi kuvaa kuitenkin paremmin yrityskaupasta saatuja hyötyjä kuin aiemmin käytössä ollut kirjanpitolaki.

Liikearvoa voidaan kirjanpidossa käsitellä kolmella eri tavalla. Ensimmäinen tapa on kertapoistomenetelmä, jossa liikearvo poistetaan kauppahetkellä veloittaen voittovaroja. Ongelmana tässä ovat väärinkäytökset, kun myöhempien vuosien tuloksia on haluttu maksimoida mahdollisimman suurella liikearvolla. Menetelmää onkin käytetty lähinnä sen helppouden vuoksi. Toinen menetelmä on tasapoistomenetelmä, jossa liikearvo tietyssä ajassa poistetaan taseesta. Ongelmana tässä on menetelmän arvionvaraisuus. Tapa ei kerro yrityskaupan kannattavuudesta juuri mitään, sekä eri maiden erilaiset enimmäispoistoajat heikentävät vertailtavuutta. Kolmas tapa on liikearvon merkitseminen taseeseen, mistä sitä ei poistetakaan, vaan sen arvoa testataan. Ainostaan arvonalentumiset vähentävät liikearvon arvoa taseessa. Liikearvo voi siis pysyä taseessa kuinka kauan tahansa. IFRS- sekä US GAAP -normisto ovat tuoneet tarkat testaustavat liikearvon arvonalentumistestille, jolloin avoimuus lisääntyy tilinpäätöksissä. Se on myös tarkoituksenmukaisempi keino liikearvon käsittelylle kuin tasa- tai kertapoistomenetelmä, sillä liikearvon arvo saattaa ajan myötä ennemminkin kasvaa kuin vähetä. Ongelmana tässä ovat johdon manipulaation mahdollisuus sekä arvionvaraisuus.

Historiallisesti eri maat ovat suhtautuneet liikearvon käsittelyyn hyvinkin eri tavoin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa kertapoistomenetelmän käyttö kiellettiin melko varhaisessa vaiheessa, kun taas Iso-Britanniassa kertapoistoa käytettiin hyvinkin pitkään tasapoistomenetelmän rinnalla. Australiassa taas liikearvon käsittelyyn liittyviä virallisia kantoja alkoi ilmaantua vasta melko myöhäisessä vaiheessa historiassa muihin tutkimiini maihin verrattuna. Viime vuosikymmeninä on tasapoistomenetelmä ollut vallitseva käytäntö. Enimmäispoistoajat taas ovat vaihdelleet suurestikin maiden välillä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on pitkään käytetty 40 vuoden enimmäispoistoaikaa ja Suomessa on kirjanpitolain mukaan edelleen voimassa 20 vuoden enimmäispoisto aika. Vertailtavuus on siis eri maiden välillä ollut vaikeaa.

IFRS:n ja US GAAP:n mukainen liikearvon käsittely poikkeaa merkittävästi suomalaisesta laskentakäytännöstä, sillä arvonalentumistestaus on hyvin erityyppinen lähestymistapa kuin perinteinen tasapoistomenetelmä. Toki Suomen kirjanpitolakikin tuntee arvonalentumiset poistojen ohella, mutta niiden kirjaamiseen vaaditaan pysyvyys. Arvonalentumisen testausta ei myöskään ole tarkkaan ohjeistettu, toisin kuten IFRS:ssä ja US GAAP:ssa on. Kirjanpitolain tasapoistomenetelmä onkin varovaisempi tapa kuin arvonalentumistestaus, sillä poistojen kautta liikearvo poistuu taseesta vähitellen kokonaan. Arvonalentumistestauksen myötä näin ei välttämättä koskaan käy. Mielestäni kirjanpitolain mukainen menetelmä on ehkä ylivarovainen tapa, eikä se kerro liikearvon todellisesta arvosta mitään.

IAS 36 -standardin mukaisessa liikearvon arvonalentumistestauksessa verrataan rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvoa yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Jos kirjanpitoarvo ylittää kerrytettävissä olevan rahamäärän, kirjataan tästä arvonalentuminen veloittaen ensin liikearvon kirjanpitoarvoa. Tätä ennen on liikearvo kohdistettava rahavirtaa tuottaville yksiköille, sillä se ei itsenäisesti tuota rahavirtaa. Ongelmia yrityksille ovat tuottaneet niin rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittely kuin liikearvon kohdistaminen niille. Testauksen kerrytettävissä oleva rahamäärä määritetään joko nettomyyntihinnan tai käyttöarvon avulla. Näistä selvästi käytetympi on käyttöarvo, sillä se perustuu vastaisten rahavirtojen nykyarvoon. Vastaiset rahavirrat pohjautuvat johdon hyväksymiin budjetteihin, jolloin tietoa testauksen tueksi tuotetaan muutenkin, eikä pelkästään testausta varten. Budjettien jälkeiselle ajalle käytetään kasvukertoimia ja lasketaan jäännösarvo. Käyttöarvossa määritetään myös käytettävä diskonttokorko, joka perustuu markkinoiden näkemykseen rahan aika-arvosta sekä yksikön erityisriskeihin.

Haastattelujen perusteella testaus suoritetaan yrityksissä vuosittain budjettien laatimisen tai niiden valmistumisen aikaan syksyisin. Testaus

voidaan joutua suorittamaan myös useammin kuin kerran vuodessa, jos jotain viitteitä ilmenee liikearvon arvonalentumisesta. IAS 36 luettelee tällaisia viitteitä jaotellen viitteet sisäisiin ja ulkoisiin informaatiolähteisiin. Mielestäni US GAAP -normisto sekä Davidson ja Vella (2003) ovat kuitenkin listanneet tarkoituksenmukaisempia viitteitä, sillä ne koskevat juuri liikearvon arvonalentumista. Näistä käyttökelpoinen IFRS:ssä on ainakin avainhenkilöstön menetys. Haastattelujen perusteella ainakin suuret yritykset seuraavat viitteitä mielestäni hyvin.

Tutkimukseni perusteella voin sanoa, että testauksen suurimmat ongelmakohdat ovat rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittely ja liikearvon kohdistaminen niille sekä diskonttokoron määrittäminen. Yksiköiden määrittely ja liikearvon kohdistaminen ovat mielestäni yksi testauksen ongelmakohdista, sillä jos jo tässä kohtaa testausta epäonnistutaan, eivät arvonalentumiset välttämättä tule jatkossa ilmi niin helposti. Yritykset usein kohdistavat liikearvon liian korkealle tasolle, jolloin arvonalentumisia ei välttämättä huomata riittävän ajoissa. Diskonttokoron määrittämisen näin ongelmakohtana sen vuoksi, koska pienilläkin koron muutoksilla voidaan saada aikaan haluttu lopputulos varsinkin jos käyttöarvo lähenee kirjanpitoarvoa. Manipulaatioon on siis mahdollisuus, sillä pienet koron viilaukset on varmastikin vaikea havaita. Ongelmia tuottavat myös standardin vastaisten korkojen käytöt. Edelleen käytetään esimerkiksi suoraan yrityksen omaa WACC:a, vaikka sitä ei standardissa sallita. Toiset yritykset lähtevät siitä vasta liikkeelle koron määrittämisessä. Näin pitäisikin mielestäni toimia.

Jäännösarvon laskentakin vaikuttaa sellaiselta kohdalta, jossa johdolla on mahdollisuus manipulaatioon. Pienilläkin kasvukertoimien muutoksilla voi olla ratkaiseva merkitys laskelman lopputulokseen. En pidä tätä kuitenkaan varsinaisena ongelmakohtana, sillä haastatteluissa tämän mainitsi ainoastaan konsultti. Tätä olisi pitänyt varmastikin kysyä henkilöiltä suoraan.

Haastatteleman yritysten edustajat eivät pitäneet käyttöarvon vastaisten rahavirtojen määrittämistä ongelmallisena kohtana, sillä ne perustuvat johdon budjetteihin. Tällöin tilaa ei manipulaatiolle heidän mielestään ole. Uskonkin, ettei budjetteja lähdetä arvonalentumistestauksen vuoksi muuttamaan halutunlaisiksi. Siksi tämä ei mielestäni olekaan standardin ongelmakohta. Yritykset suhtautuivat käyttöarvon arvionvaraisuuteen maltillisesti. He eivät nähneet tätä ongelmana. Tämä on toki ymmärrettävää, sillä he tietävät, mihin laskelmat todellisuudessa perustuvat. Toisten voi olla vaikea luottaa laskelmiin. Konsultti sekä KHT-tilintarkastaja tiedostivat arvionvaraisuuden haasteellisuuden, mutteivät nähneet tätä kuitenkaan kovin suurena ongelmana. Kansallisilla suosituksilla voitaisiin tätä pystyä helpottamaan. KHT-tilintarkastaja toi esille myös tilintarkastajien merkityksen. Mielestäni tämä onkin erityisen tärkeää, sillä muuten tilinpäätöksen käyttäjät eivät pysty luottamaan laskelmien oikeellisuuteen. Tilintarkastus tosin on tämällytyypisessä tarkastuksessa hyvin haasteellista, sillä osaamista vaaditaan paljon.

Haastattelemieni yritysten edustajat pitivät tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja liian vaativina. Kun tilinpäätöksessä täytyy antaa esimerkiksi kaikki testauksen oletukset sekä kasvuprosentit, voivat liikesalaisuudetkin paljastua. Puutteitakin on esiintynyt viime vuosina paljon. Kun käytännöt ja esittämistavat vakiintuvat koko ajan, ovat tilinpäätöksetkin parantuneet. Parempaan suuntaan ollaan siis menossa. Yritysten edustajat epäilivät myös tietojen relevanttiutta tilinpäätöksen käyttäjille. Konsultti ja KHT-tilintarkastaja taas pitivät tietoja hyvinkin olennaisina. Mielestäni tavallinen sijoittaja ei kuitenkaan pysty hyödyntämään kaikkia tietoja, sillä standardiin tulisi perehtyä ennen kuin sitä voi ymmärtää. En kuitenkaan näe tätä standardin ongelmakohtana, sillä jatkossa ohjeistus kuitenkin lisääntyy ja yritykset alkavat tottua avoimempaan raportointiin. Tätä ei haastattelujenkaan perusteella pidetty kovin suurena ongelmana. Pienille yrityksille tämä tosin voi olla tuskallisenkin paljastavaa raportointia.

Arvonalentumistestauksen prosessi on kuusiosainen. Prosessi alkaa talousosaston ohjeistuksella. Toisessa vaiheessa laskelmien lukujen laadinta tapahtuu yrityksestä riippuen joko yrityksen eri toimialoilla tai talousosastolla. Vaikka se tapahtuisikin kokonaan talousosastolla, tietoja on kuitenkin haettava ainakin toimialajohdolta. Toisissa yrityksissä käydään tiivistäkin yhteistyötä talousosaston ja toimialojen kanssa, jolloin tietoja vaihdellaan keskenään useastikin. Samanaikaisesti määritetään myös käytettävä diskonttokorko, joka voidaan laatia myös rahoitusosastolla. Kun laskelmien luvut on saatu valmiiksi, siirrytään kolmanteen vaiheeseen, jossa testaus suoritetaan. Samassa vaiheessa laaditaan myös herkkyyksianalyysit ja tarkistetaan laskelmien luotettavuus. Neljännessä vaiheessa laskelmat hyväksytään johdossa. Testaus saatetaan hyväksyä jopa tilintarkastusvaliokunnassa, jolloin testausta pidetään yrityksessä hyvin tärkeänä prosessina. Viidennessä vaiheessa sitten kirjataan mahdollinen arvonalentuminen. Tämä vaihe siis voi jäädä pois, jos arvonalentumista ei esiinny. Viimeisessä vaiheessa tiedot sitten esitetään tilinpäätöksessä. Prosessit kuitenkin eroavat yrityksittäin, mikä mielestäni riippuu yrityksen koosta ja suhtautumisesta testaukseen. Toisissa yrityksissä testausprosessiin osallistuu mahdollisimman moni henkilö yrityksen eri organisaatiotasoilta ja yksiköistä, kun taas toisissa yrityksissä testaus suoritetaan lähinnä talousosastolla. Mielestäni olisi tärkeää, että laskelmien luvut laadittaisiin mahdollisuuksien mukaan juuri toimialoilla, sillä siellä tiedetään juuri siitä toimialasta eniten. Talousosastollakin luvut voidaan toki laatia, mutta silloin on varmistuttava siitä, että toimialajohto on mukana tässä riittävästi.

Tutkimuksen perusteella johdon vaikutus testaukseen on suuri, sillä käyttöarvon vastaiset rahavirrat perustuvat johdon hyväksymiin budjetteihin. Käytännön testaukseen johto ei kuitenkaan osallistu, mikä onkin mielestäni järkevää. Johto voisi osallistua käytännön testaukseen kuitenkin standardin käyttöönottovuonna, jotta prosessi saataisiin toimivaksi seuraavia vuosia varten. Yritykset pitivät osaamistaan riittävänä testauksen läpi viemiseksi. Koska kyseessä oli ainoastaan suuria ja

keskisuuria yrityksiä, tilanne varmastikin on näin. Konsultointiakin käytettiin enää vain harvoissa yksittäistapauksissa. Konsultin ja tilintarkastajan mielestä taas osaamista puuttuu varsinkin pieniltä yrityksiltä. Alkuvaiheessa onkin konsultin käyttö ensiarvoisen tärkeää, jotta testaus tulisi suoritetuksi mahdollisimman hyvin. Mielestäni tilintarkastajienkin tuki testauksessa on merkittävä, vaikka ensimmäisinä testausvuosina on riskinsä, että riippumattomuuskin heikkenee. Siksi ulkopuolinen konsultointi olisikin parempi vaihtoehto kuin tilintarkastajiin tukeutuminen. Näin mahdollisimman moni taho olisi mukana testauksessa, jolloin osaamistakin olisi riittävästi.

Haastattelemieni yritysten testauksen dokumentoinnissa näytti olevan vielä parannettavaa. Ainoastaan yksi yritys sanoi dokumentoivansa myös testauksen prosessia. IFRS-normiston mukanaan tuomaan kokonaisvaltaiseen dokumentointiin ei siis yritykset ole vielä tottuneet. Tilintarkastajakin kertoi puutteita olevan vielä paljon, sillä tällaiseen ei ole totuttu suomalaisessa laskentatoimessa. Tähän olisi yritysten mielestäni panostettava entistä enemmän. On tärkeää, että edellisiin laskelmiin ja niissä käytettyihin oletuksiin pystyttäisiin palaamaan helposti myöhemmin. Ulkopuolisten olisi myös pystyttävä tekemään johtopäätöksiä dokumentoinnin avulla. Etenkin standardin käyttöönottovuonna tulisi tähän panostaa. Testausprosessin kehittäminenkin on mahdollista ainoastaan, jos prosessi on tarkkaan dokumentoitu. Tällöin ongelmakohtat paljastuisivat helpommin.

Tutkimuksen perusteella voin sanoa, että yritykset suhtautuivat liikearvon arvonalentumistestaukseen melko myötämielisesti. Myös IFRS 3 -standardia pidettiin parempana vaihtoehtona aiemmin käytössä olleelle Suomen kirjanpitolaille. Vaikka kirjallisuudessa arvonalentumistestausta kritisoidaankin sen arvionvaraisuudesta ja manipulaatiomahdollisuuksista, eivät yritykset näe tätä ongelmana. Olisin luullut, että yritykset olisivat enemmänkin kritisoineet testausta, kun niin on tehty kirjallisuudessaakin. Suhtautuminen johtuu varmastikin siitä, että yritykset itse laativat laskelmat

ja tietävät niiden taustat ja oletukset perusteellisesti. Harva näki manipulaation olevan mahdollista, sillä testauksellehan tehdään myös tilintarkastus. Vaikka standardi onkin haasteellinen, eivät konsultti ja tilintarkastajakaan nähneet tätä ylitsepääsemättömänä ongelmana. Kun soveltamisohjeet ja käytännöt vakiintuvat, testien luotettavuuskin paranee. Suuri merkitys tässä näyttäisi olevan tilintarkastuksella, jotta testaus olisi ulkoisesti uskottavaa. Mielestäni testauksessa on riskinsä manipulaatiolle, mutta uskon kuitenkin, etteivät ainakaan suomalaiset yritykset tietoisesti yritä sitä. Muissa maissa yrityskulttuuri voi olla sellainen, että johto pyrkii kaikin keinoin saamaan luvut näyttämään halutunlaisilta. Toki tämä Suomessakin on mahdollista, mutta epäilen sitä kuitenkin. Haastattelujen perusteella näyttikin siltä, että testaukseen suhtaudutaan vakavasti.

Teemahaastattelu soveltui tutkielman empiirisen aineiston keräämisen keinoksi hyvin. Tutkimukseen olisi ehkä kuitenkin pitänyt ottaa mukaan enemmän yrityksiä. Etenkin pienempiä pörssiyrityksiä olisi ollut tärkeää saada mukaan, sillä heillä ongelmiakin varmasti esiintyy enemmän kuin suurilla yrityksillä osaamisen ollessa puutteellista. Konsultteja ja tilintarkastajia olisi myös pitänyt olla enemmän, sillä nyt tulokset perustuvat vain yhden henkilön näkemyksille kummankin osalta. Näin olisin saanut mukaan lisää erilaisia näkemyksiä arvonalentumistestauksesta. Konsultilla ja tilintarkastajalla tosin on asiakkainaan erityyppisiä yrityksiä, jolloin heillä on varmastikin laajempi näkemys asiasta kuin yksittäisellä yrityksellä. Silti useamman henkilön haastattelu olisi parantanut tuloksien luotettavuutta. Teemahaastattelujen kysymysten tarkempi suunnittelu olisi myös voinut tuoda esille enemmän testauksen ongelmakohtia. Kysymäni kysymykset olivat loppujen lopuksi aika yleisluontoisia, jolloin aiheesta ei päästy mielestäni tarvittavan syvälle. Tästä kertoo jo haastattelujen lyhyt kesto 25–45 minuuttia. Kysymysten tekoon olisi siis pitänyt käyttää enemmän aikaa ja harkintaa. Koehaastattelujen järjestäminen olisi voinut myös tuoda esille sellaisia asioita, joita olisi kannattanut kysyä haastateltavilta. Haastattelujen edetessä nimittäin huomasin, etteivät olettamani ongelmalliset asiat välttämättä olleetkaan haastateltavien mielestä

laisinkaan ongelmallisia. Keskityin haastatteluissa ehkä osittain väriin aihealueisiin.

Tutkimus lisäsi tietoa ainakin liikearvon arvonalentumistestin prosessista. Käytännön testauksesta ei nimittäin löytynyt paljon aikaisempia tutkimuksia. Tutkimukseni toi siis testauksen käytännönläheisemmälle tasolle, jolloin muutkin kuin laskentatoimen ammattilaiset voivat saada testauksesta selkeän kuvan. Tutkimukseni voisi siis olla hyödyllinen ainakin liikearvon arvonalentumistestiin siirtyville yrityksille, sillä he saavat tietoa siitä, miten testausprosessi kannattaisi suunnitella, mitä tulisi ottaa huomioon ja millaisia ongelmia testaukseen mahdollisesti liittyy.

Tulokset ovat mielestäni jossain määrin yleistettävissä ainakin Suomessa, sillä haastattelin kolmea eri tahoja tutkimukseeni. Vaikka mukana oli pelkästään suuria tai keskisuuria pörssiyrityksiä, konsultin ja KHT-tilintarkastajan haastattelujen avulla sain tietoa myös pienemmistä yrityksistä. Yritysten edustajat yksinään eivät olisi vastanneet kaikkia pörssiyrityksiä. Löysin myös samansuuntaisia tuloksia kirjallisuuden ja Rahoitustarkastuksen kanssa, mikä viittaisi siihen, että tulokseni olisivat yleistettävissä.

Tutkimukseni edetessä esille on tullut myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Jatkossa voisi olla järkevää tutkia sellaisia yrityksiä, jotka ovat vasta siirtymässä liikearvon arvonalentumistestaukseen. Tällöin voitaisiin olla mukana yrityksen testausprosessin kehityksessä tai ongelmakohtien kartoituksessa ja selvittämisessä. Tutkimuksessa voisi myös keskittyä johonkin tiettyyn testauksen osa-alueeseen. Esimerkiksi testaukseen siirryttäessä rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittely ja liikearvon kohdistaminen niille voisi olla haasteellinen tutkimusaihe.

LÄHDELUETTELO

- AASB 2004. AASB adoption of IASB standards by 2005. [verkkodokumentti]. [viitattu 26.3.2007]. Saatavissa: http://www.aasb.com.au/workprog/iasb_2005.htm
- Alhola, K., Koivikko, A., Rätty, P. & Tuominen, O. 1999. Tilinpäätös ja yritysverotus. Helsinki. WSOY.
- Alhola, K., Koivikko, A. & Rätty, P. 2003. Konsernitilinpäätös ja IAS. Helsinki: WSOY.
- Aromäki, K., Halonen, V., Jalkanen, J., Seppänen, V., Skogberg, M., Sundvik, P., Tolvanen, M., Torkkel, T., Tornainen, T., Tuomala, M. & Viljanen, J. 2004. IAS/IFRS käytännön esimerkein. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Bithell, R. A. 1882. A Counting House Dictionary. Lontoo: George Routledge & Sons.
- Brunovs, R. & Kirsch, R. J. 1991. Goodwill accounting in selected countries and the harmonization of international accounting standards. *Abacus* 27 (2), 135–161.
- Bryer, R. A. 1995. A political economy of SSAP22: Accounting for goodwill. *British Accounting Review* 27, 283–310.
- Cathro, G. 1996. Goodwill: “Now you see it, now you don’t”. *Australian Tax Review* 25 (4), 169–185.
- Colley, J. R. & Volkan, A. G. 1988. Accounting for goodwill. *Accounting Horizons* 2 (1), 35–41.

- Dagwell, R., Windsor, C. & Wines, G. 2003. The proposed goodwill impairment test – Implications for preparers, auditors and corporate governance. [verkkodokumentti]. [viitattu 15.3.2007]. Saatavissa:
www.griffith.edu.au/school/gbs/afe/symposium/proceedings/dagwell_windsor_wines.pdf
- Davidson, R. A. & Vella, D. J. 2003. Impairment of goodwill in the construction industry. *Journal of Construction Accounting & Taxation* 13 (1), 7–10.
- Deloitte 2006. Special Edition IAS Plus Newsletter. [verkkodokumentti]. [viitattu 12.4.2007]. Saatavissa:
<http://www.iasplus.com/iasplus/0612ifrs8.pdf>
- Donnelly, T. & Keys, R. 2002. Business combinations and intangible assets. *Australian CPA* 72 (4), 68–69.
- Ernst & Young 2004. IAS 36: Impairment of assets – Impact, issues and valuation. [verkkodokumentti]. [viitattu 17.4.2007]. Saatavissa:
[http://www.ey.com/global/download.nsf/International/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf/\\$file/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/International/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf/$file/IAS36_ImpairmentofAssets.pdf)
- Ernst & Young 2006. IFRS – Observations on the implementation of IFRS. [verkkodokumentti]. [viitattu 12.4.2007]. Saatavissa:
[http://www.ey.com/Global/download.nsf/International/IFRS_-_Implementation_of_IFRS_-_FullPrint/\\$file/EY_IFRS_ImplementationOfIFRS_FullPrint.pdf](http://www.ey.com/Global/download.nsf/International/IFRS_-_Implementation_of_IFRS_-_FullPrint/$file/EY_IFRS_ImplementationOfIFRS_FullPrint.pdf)

- Ernst & Young 2007a. Global Eye on IFRS – Insights on International GAAP, kesäkuu 2007. [verkkodokumentti]. [viitattu 31.8.2007]. Saatavissa:
[http://www.ey.com/global/download.nsf/Finland/GlobalEYe_June_2007/\\$file/GlobalEYe_on_IFRS_June2007.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/Finland/GlobalEYe_June_2007/$file/GlobalEYe_on_IFRS_June2007.pdf)
- Ernst & Young 2007b. IAS 36 impairment testing: Practical issues. [verkkodokumentti]. [viitattu 16.4.2007]. Saatavissa:
[http://www.ey.com/Global/download.nsf/International/IFRS_-_IAS_36_Impairment_Testing/\\$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf](http://www.ey.com/Global/download.nsf/International/IFRS_-_IAS_36_Impairment_Testing/$file/EY_IAS36_Impairment_Jan07.pdf)
- Gordon, M. J. 1962. The investment, financing and valuation of the corporation. Homewood, Illinois: Richard D. Irwin, Inc.
- Grant, S. 1996. Goodwill: The debate that never ends. Australian Accountant 66 (11), 18–21.
- Hakala, J., Lindholm, M., Pahlman, K. & Tourus, J. 2006. IFRS ja yrityskauppojen arvostuslaskelmat. Helsinki: KHT-Media Oy.
- Hallituksen esitys 173/1997 Eduskunnalle kirjanpitolain sekä laeiksi osakeyhtiönlain 11 ja 12 luvun ja osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta.
- Halonen, J., Jalkanen, J., Kyrölä, P., Kärpänen, M., Nurkkala, J., Nurmo, P., Penttilä-Räty, E., Sundvik, P., Suomela, M., Tolvanen, M., Torkkel, T. & Tuomala, M. 2006. IFRS – Käytännön käsikirja. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Harper, S. 2001. Impairment test offers clearer picture of goodwill. California CPA 70 (2), 13–14.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.
- Hove, M. R. 1990. The Anglo-American influence on International Accounting Standards: The case of the disclosure standards of the IASC. Research in Third World Accounting 1. London: JAI Press.
- Johnson, J. D. & Tearney, M. G. 1993. Goodwill – An eternal controversy. The CPA Journal 63 (4), 58–62.
- Johnson, L. T. & Petrone, K. R. 1998. Is goodwill an asset? Accounting Horizons 12 (3), 293–303.
- KHT-Media 2006. IFRS-standardit 2006 sisältäen IAS-standardit ja tulkinnat 1.1.2006. Elektroninen aineisto. Helsinki: KHT-Media.
- Kirjanpitolautakunta 1999. Yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista 27.9.1999. Kauppa- ja teollisuusministeriö.
- KPMG 2002. IAS compared with US GAAP and Finnish GAAP: Implementing IAS. Helsinki: KPMG International.
- KPMG 2003. IAS/IFRSview. KPMG:n IFRS-artikkelikokoelma, kesäkuu 2003. [verkkodokumentti]. [viitattu 1.6.2007]. Saatavissa: <http://www.kpmg.fi/Binary.aspx?Section=181&Item=1139>
- KPMG 2006. IFRSview 2006. [verkkodokumentti]. [viitattu 14.3.2007]. Saatavissa: <http://www.kpmg.fi/Binary.aspx?Section=181&Item=3168>

- Lee, T. A. 1971. Goodwill – further attempts to capture the will-o'-the-wisp. *Accounting and Business Research* 24 (93), 79–91.
- Leppiniemi, J. 1998. Hyvä kirjanpilotapa: Mikä on sallittua, mahdollista, kiellettyä? 7. painos. Helsinki: WSOY.
- Leppiniemi, J. 2007. Arvonlennustesti tilinpäätöksessä. *Tilisanomat* 28 (1), 33–35.
- Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2005. Hyvä tilinpäätöskäytäntö. 5. painos. Helsinki: WSOY.
- Ma, R. & Hopkins, R. 1988. Goodwill – an example of puzzle-solving in accounting. *Abacus* 24 (1), 75–85.
- Martinson, O. B. 2002. Shopping for bargain-priced companies? Avoid asset impairment traps. *The Journal of Corporate Accounting & Finance* 13 (3), 63–70.
- Massoud, M. F. & Raiborn, C. A. 2003. Accounting for goodwill: Are we better off? *Review of Business* 24 (2), 26–32.
- McCarthy, M., Christian, C. & Schneider, D. K. 2002. FAS 141 and 142: Relevance to prior and future mergers and acquisitions in the oil, gas, and energy industry. *Petroleum Accounting and Financial Management Journal* 21 (3), 53–62.
- Moehrle, S. R. & Reynolds-Moehrle, J. A. 2001. Say good-bye to pooling and goodwill amortization. *Journal of Accountancy* 192 (3), 31–38.

Ong, A. & Helms, M. M. 2001. Changes in brand accounting for UK companies. *Journal of Brand Management* 9 (2), 116–126.

PricewaterhouseCoopers 2004a. Acquisitions – Accounting and transparency under IFRS 3. [verkkodokumentti]. [viitattu 3.4.2007]. Saatavissa:
<http://www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/1B080DA70F4DCE2980256E770052E10A>

PricewaterhouseCoopers 2004b. IFRS 3 – Uusi kansainvälinen tilinpäätösstandardi koskien yritysten yhteenliittymiä. [verkkodokumentti]. [viitattu 3.4.2007]. Saatavissa:
http://www.pwc.com/fi/fin/ifrs/pwc_ifrs.pdf

PricewaterhouseCoopers 2007. IFRS News supplement, June 2007. IAS 36, Impairment – Frequently asked questions. [verkkodokumentti]. [viitattu 19.7.2007]. Saatavissa:
http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/ifrs_news_supplement2_jun07.pdf

Quilligan, L. 2006. Intangible assets identification and valuation under IFRS 3. *Accountancy Ireland* 38 (3), 10–12.

Rahoitustarkastus 2006. Selvitys listayhtiöiden vuoden 2005 IFRS-tilinpäätöksistä 11.9.2006. [verkkodokumentti]. [viitattu 12.4.2007]. Saatavissa:
http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Tiedotus/Muut_julkaisut/etu_sivu.htm

- Rahoitustarkastus 2007. Selvitys listayhtiöiden vuoden 2006 IFRS-tilinpäätöksistä 19.10.2007. [verkkodokumentti]. [viitattu 19.10.2007]. Saatavissa:
http://www.rahoitustarkastus.fi/NR/rdonlyres/74DB5BEC-0927-4C8F-B85E-12E21D8BDB89/0/Selvitys_listayhtioiden_vuoden_2006_IFRS_tilinpaatoksista.pdf
- Ravlic, T. 2003. Goodwill hunting. *Australian CPA* 73 (3), 69–70.
- Roberts, C., Weetman, P. & Gordon, P. 2002. *International financial accounting: a comparative approach*. 2. painos. Harlow: Financial Times.
- Rockness, J. W., Rockness, H. O. & Ivancevich, S. H. 2001. The M&A game changes. *Financial Executive* 17 (7), 22–25.
- Räty, P. & Virkkunen, V. 2004. *Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö – IFRS-raportointi*. 2. painos. Helsinki: WSOY.
- Schultze, W. 2005. The information content of goodwill-impairments under FAS 142: Implications for external analysis and internal control. *Schmalenbach Business Review* 57 (3), 276–297.
- Seetharaman, A., Balachandran, M. & Saravanan, A. S. 2004. Accounting treatment of goodwill: yesterday, today and tomorrow. *Journal of Intellectual Capital* 5 (1), 131–152.
- Seetharaman, A., Sreenivasan, J., Sudha, R. & Ya Yee, T. 2006. Managing impairment of goodwill. *Journal of Intellectual Capital* 7 (3), 338–353.

- Shoaf, V. & Zaldivar, I. P. 2005. Goodwill impairment: Convergence not yet achieved. *Review of Business* 26 (2), 31–35.
- Siegel, J. 2002. The good (will), bad and the ugly. *The National Public Accountant (helmi-/maaliskuu)*, 39–40.
- Sinclair, R. 2007. Fair value: The unlikely broker of an accounting and marketing marriage. *Accountancy SA (toukokuu 2007)*, 34–37.
- Spacek, L. 1964. The treatment of goodwill in the corporate balance-sheet. *The Journal of Accountancy* 117 (2), 35–40.
- Stolowy, H. & Jeny-Cazavan, A. 2001. International accounting disharmony: the case of intangibles. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 14 (4), 477–496.
- Summanen, R. 2003. Goodwill eli liikearvo. *Orion-lehti* (1), 14–15.
- Tollington, T. 1994. Open season on goodwill. *Management Accounting* 72 (4), 14–15.
- Troberg, P. 2003. IAS ja kansainvälinen tilinpäätös. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Waxman, R. N. 2001. Goodwill convergence. *The CPA Journal* 71 (10), 18–24.
- Wines, G., Dagwell, R. & Windsor, C. 2007. Implications of the IFRS goodwill accounting treatment. *Managerial Auditing Journal* 22 (9), 862–880.

Woodward, C. 2006. Revised IAS 36 – Financial reporting of goodwill. IFRS News [verkkolehti]. (41), 2–3. [viitattu 12.4.2007].

Saatavissa:

http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/IFRS_News_May06.pdf

Woolf, E. 1990. Arguments in the goodwill debate. Accountancy 108 (1161), 92–93.

Haastattelut yrityksien edustajille:

Päivä:	Yritys ja henkilö:	kesto:
9.8.2007	Yritys A, Financial Controller	25 minuuttia
21.8.2007	Yritys B, talousjohtaja	35 minuuttia
21.8.2007	Yritys C, Chief Financial Officer	25 minuuttia
7.9.2007	Yritys D, IFRS-asiantuntija	45 minuuttia
19.9.2007	Yritys E, Business Controller	35 minuuttia

Haastattelu konsultille:

Päivä:	Yritys ja henkilö:	kesto:
26.9.2007	Deloitte & Touche Oy, Audit, Manager, Nina Lindeman	35 minuuttia

Haastattelu tilintarkastajalle:

Päivä:	Yritys ja henkilö:	kesto:
18.10.2007	PricewaterhouseCoopers Oy, KHT-tilintarkastaja ja Partner Leena Puumala	30 minuuttia

LIITTEET

LIITE 1. HAASTATTELURUNKO YRITYSTEN EDUSTAJILLE

(Kysymykset hieman vaihtelivat haastattelusta riippuen, eivätkä kaikki kysytyt kysymykset ole listassa.)

1. Miten paljon enemmän IFRS 3 -standardin mukainen liikearvon määritelmä tuo relevanttia tietoa yrityksenne yrityskaupoista kuin aiempi kirjanpitolain mukainen? Mitä ongelmia IFRS:n mukaiseen liikearvon määritelmään mielestänne liittyy?
2. Mitä lisäarvoa IAS 36:n mukainen liikearvon arvonalentumistesti mielestänne tuo tilinpäätöksen käyttäjille? Miten tarpeellisenä koette liikearvon arvonalentumistestauksen verrattuna entisiin kirjanpitolain poistoihin?
3. Miten liikearvon käsittely on yrityksessänne käytännössä muuttunut uuden standardin myötä?
4. Kuinka aikaa vievää liikearvon arvonalentumistestaus yrityksessänne on? Miten paljon se sitoo yrityksenne resursseja vuosittain?
5. Missä määrin yrityksessänne on tarpeellista osaamista ja resursseja testauksen läpi viemiseksi? Missä määrin käytätte esimerkiksi konsultointia ja tilintarkastajia apunanne?
6. Mikä on yrityksen johdon vaikutus testaukseen?
7. Miten testauksen koko prosessi käytännössä toteutetaan? Antakaa jonkinlainen esimerkki testauksen toteutuksesta käytännössä.
8. Millaisia ongelmia yrityksessänne on ollut liikearvon kohdistamisessa rahavirtaa tuottaville yksiköille?

9. Millaisia ongelmia yrityksessänne on ollut nettomyyntihinnan määrittämisessä?

10. Millaisia ongelmia yrityksessänne on ollut käyttöarvon määrittämisessä? Miten yrityksessänne suhtaudutaan käyttöarvon arvionvaraisuuteen?

11. Mitä ongelmia tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin on yrityksessänne liittynyt? Ovatko esitettävät tiedot mielestänne relevantteja tilinpäätöksen käyttäjille?

12. Miten dokumentoitte liikearvon arvonalentumistestauksen ja mitä ongelmia tähän liittyy?

13. Mitkä ovat mielestänne IAS 36:n liikearvon arvonalentumistestin suurimmat ongelmakohdat ja tärkeimmät kehittämiskohteet?

LIITE 2. HAASTATTELURUNKO KONSULTILLE

1. Miten paljon enemmän IFRS 3 -standardin mukainen liikearvon määritelmä tuo relevanttia tietoa yrityksenne yrityskaupoista kuin aiempi kirjanpitolain mukainen? Millaisia ongelmia liikearvon ja aineettomien oikeuksien määrittämisessä on yrityksillä ollut?
2. Mitä lisäarvoa IAS 36:n mukainen liikearvon arvonalentumistesti mielestänne tuo tilinpäätöksen käyttäjille?
3. Kuinka paljon yritykset käyttävät konsultointipalveluja liittyen liikearvon arvonalentumistestaukseen verrattuna muihin standardeihin? Minkälaiset yritykset käyttävät eniten konsultointia, eli onko esimerkiksi yrityksen koolla merkitystä?
4. Miten paljon yrityksissä on tarvittavaa osaamista testauksen läpi viemiseksi?
5. Miten liikearvon arvonalentumistestaus on yrityksissä käytännössä toteutettu? Missä määrin testausprosessit eroavat yrityksittäin? Onko tällä millaisia vaikutuksia tilinpäätöksiin, yritysten vertailtavuuteen ja tunnuslukuihin?
6. Mitkä testauksen osa-alueet ovat olleet ongelmallisimpia?
7. Miten yritykset suhtautuvat käyttöarvon arvionvaraisuuteen?
8. Miten yritykset suhtautuvat tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin? Ovatko vaadittavat tiedot mielestänne relevantteja tilinpäätöksen käyttäjille?
9. Mitkä ovat mielestänne IAS 36:n liikearvon arvonalentumistestin suurimmat ongelmakohdat ja tärkeimmät kehittämiskohteet?

LIITE 3. HAASTATTELURUNKO TILINTARKASTAJALLE

1. Miten paljon enemmän IFRS 3 -standardin mukainen liikearvon määritelmä tuo relevanttia tietoa yrityksenne yrityskaupoista kuin aiempi kirjanpitolain mukainen? Millaisia ongelmia liikearvon ja aineettomien oikeuksien määrittämisessä on yrityksillä ollut?
2. Mitä lisäarvoa IAS 36:n mukainen liikearvon arvonalentumistesti mielestänne tuo tilinpäätöksen käyttäjille?
3. Miten paljon yrityksissä on tarvittavaa osaamista testauksen läpi viemiseksi?
4. Miten yrityksen johto osallistuu testaukseen?
5. Miten liikearvon arvonalentumistestaus on yrityksissä käytännössä toteutettu? Missä määrin testausprosessit eroavat yrityksittäin? Onko tällä millaisia vaikutuksia tilinpäätöksiin, yritysten vertailtavuuteen ja tunnuslukuihin?
6. Mitkä testauksen osa-alueet ovat olleet ongelmallisimpia? Missä testauksen vaiheessa on ollut eniten huomautettavaa tai korjattavaa?
7. Millaisia ongelmia yrityksillä on ollut rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittämisessä ja liikearvon kohdistamisessa niihin?
8. Millaisia ongelmia yrityksillä on ollut nettomyyntihinnan määrittämisessä?
9. Millaisia ongelmia yrityksillä on ollut käyttöarvon määrittämisessä? Miten yritykset suhtautuvat käyttöarvon arvionvaraisuuteen?
10. Miten hyvin yritysten tilinpäätöstiedot ovat vastanneet standardin vaatimuksia esitettävistä tiedoista? Onko näissä ollut paljon korjattavaa?

Ovatko tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mielestänne relevantteja tilinpäätöksen käyttäjille?

11. Miten yritykset ovat dokumentoineet arvonalentumistestin prosessin eri vaiheet?

12. Mitkä ovat mielestänne IAS 36:n liikearvon arvonalentumistestin suurimmat ongelmakohdat ja tärkeimmät kehittämiskohteet?